113. Tiistaina 29 päivänä syyskuuta 1998

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely

1) Ed. Kankaanniemen ja kymmenen muun edustajan allekirjoittama kirjelmä, joka sisältää muistutuksen valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainvastaisuudesta 4410

Perustuslakivaliokunnan mietintö 6/1998 vp

Kolmas käsittely

2) Hallituksen esitys laiksi maatilatalouden tuloverolain muuttamisesta 4465

Hallituksen esitys 69/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 23/1998 vp

3) Hallituksen esitys laiksi arvonlisäverolain 79 ja 85 a §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 33/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 24/1998 vp

4) Hallituksen esitys Australian kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä ..... ,,

Hallituksen esitys 97/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 25/1998 vp

5) Hallituksen esitys Israelin kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 4465

Hallituksen esitys 98/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 26/1998 vp

6) Hallituksen esitys laiksi väylämaksulain muuttamisesta 4466

Hallituksen esitys 84/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 7/1998 vp

7) Hallituksen esitys konttilaiksi sekä turvallisista konteista tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... ,,

Hallituksen esitys 86/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 8/1998 vp

Mietintöjen pöydällepano

8) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 1996 ,,

Kertomus 3/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 9/1998 vp

9) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 1997 ,,

Kertomus 4/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 10/1998 vp

10) Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1995 ovat antaneet aihetta 4467

Kertomus 9/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 27/1998 vp

11) Eduskunnan tilintarkastajien kertomus vuodelta 1997 ..... „

Kertomus 12/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 28/1998 vp

12) Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 99/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 9/1998 vp

13) Hallituksen esitys kansainvälisessä maantieliikenteessä toimivien ajoneuvojen miehistöjen työstä tehdyn eurooppalaisen sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

Hallituksen esitys 100/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 10/1998 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Andersson J., Brax, Bryggare, Huotari, Kaarilahti, Korhonen M., Korkeaoja, Lapintie, Leppänen J., Lindqvist, Lindroos, Markkula M., Markkula-Kivisilta, Mertjärvi, Norrback, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Rosendahl, Tiilikainen, Tuomioja, Vihriälä ja Wideroos.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Huotari.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä muun syyn perusteella edustajat Bryggare, Huotari, Lapintie, Mertjärvi, Tiilikainen ja Vihriälä,
tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien perusteella ed. Korkeaoja sekä muun syyn perusteella edustajat M. Pietikäinen, Tuomioja ja Wideroos,
ensi lokakuun 1 päivään virkatehtävien perusteella edustajat Brax, Kaarilahti, M. Korhonen, J. Leppänen, Lindroos ja Rosendahl,
ensi lokakuun 2 päivään muun syyn perusteella ed. S. Pietikäinen,
ensi lokakuun 6 päivään muun syyn perusteella ed. J. Andersson sekä
ensi lokakuun 9 päivään virkatehtävien perusteella ed. Norrback.

U-asiat

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että 24 päivänä syyskuuta 1998 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä on puhemiehelle saapunut valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:ssä tarkoitettu Euroopan unionin asia n:o U 60.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitun asian käsiteltäväksi suureen valiokuntaan, jolle valtiovarainvaliokunnan ja maa- ja metsätalousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ed. Kankaanniemen ja kymmenen muun edustajan allekirjoittama kirjelmä, joka sisältää muistutuksen valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainvastaisuudesta

Ainoa käsittely
Perustuslakivaliokunnan mietintö 6/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Perustuslakivaliokunnan annettua mietinnössään n:o 6 lausuntonsa valtioneuvoston entisen jäsenen Arja Alhon virkatoimen lainvastaisuudesta on eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston jäsenten ja oikeuskanslerin sekä eduskunnan oikeusasiamiehen virkatointen lainmukaisuutta 25 päivänä marraskuuta 1922 annetun lain 6 §:n mukaan eduskunnan vallassa päättää, onko entinen valtioneuvoston jäsen pantava syytteeseen valtakunnanoikeudessa sanotun lain mukaan vai onko asia raukeava.

Jos eduskunta ei suorastaan päätä, että asia on raukeava, on asianomaista valtioneuvoston entistä jäsentä kehotettava antamaan eduskunnalle kirjallinen tai suullinen selitys, joka on annettava kymmenen päivän kuluessa tiedon saamisesta.

Eduskunta voi siis asian käsittelyn tässä vaiheessa päättää, että käsiteltävänä oleva asia raukeaa. Muussa tapauksessa eduskunnan on kehotettava entistä valtioneuvoston jäsentä antamaan eduskunnalle edellä mainitun vastuunalaisuuslain 6 §:n 2 momentissa säädetty kirjallinen tai suullinen selitys asiassa.

Huomautan valtiopäiväjärjestyksen 62 §:n säännöksestä, jonka mukaan edustaja saa häntä henkilökohtaisesti koskevassa asiassa olla mukana keskustelemassa mutta ei päätöstä tekemässä.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. I t ä l ä : Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on käsitellyt kansanedustaja Toimi Kankaanniemen ja kymmenen muun edustajan allekirjoittaman, syyskuun 30 päivänä 97 päivätyn kirjelmän, joka sisältää ministerivastuulain mukaisen muistutuksen silloisen toisen valtiovarainministerin Arja Alhon virkatoimen lainvastaisuudesta. Valiokunta on antanut asiasta mietintönsä.

Haluan aluksi todeta muutaman seikan asian käsittelystä perustuslakivaliokunnassa.

Valiokunnan mietintö on yksimielinen. Tämä tulos oli mahdollista saavuttaa, kun mietintöluonnoksesta keskusteltiin monipuolisesti ja avoimesti valiokunnan ratkaisevassa kokouksessa, joka lyhyine taukoineen kesti kahdeksan ja puoli tuntia. Haluan tässä yhteydessä kiittää valiokunnan jäseniä heidän erinomaisen rakentavasta ja sovittelevasta panoksestaan asian käsittelyssä. Valiokuntakäsittely eteni kaiken aikaa ministerivastuuasioissa tavanomaiseen tapaan. Valiokunta teki yksituumaisesti menettelytapoja koskevat päätöksensä, kuten ratkaisut siitä, keitä asian johdosta kuullaan ja miten asian käsittelyssä edetään.

Valiokunta päätti viime vuoden marraskuun 4 päivänä sinä päivänä kuultavina olleiden kahdeksan professoriasiantuntijan yksimielisen suosituksen perusteella jäädä odottamaan valtiotieteen maisteri Ulf Sundqvistia koskevan, lokakuussa käynnistyneen esitutkinnan valmistumista. Esitutkinnan odottaminen oli kuitenkin vältämätöntä asian käsittelyn kannalta ja kaikkien osapuolten edun mukaista. Esitutkinta valmistui vasta tämän vuoden elokuussa, mistä johtuu, että tämä tapaus oli valiokunnassa muodollisesti vireillä lähes vuoden.

Tällainen ministerivastuuasian vireilläoloaika on valiokunnan käytännössä kieltämättä varsin pitkä ja kohtuutonkin, etenkin muistutuksen kohteen kannalta. Aktiivisesti valiokunnassa käsiteltävänä asia kuitenkin oli vain kolme kuukautta. Esimerkiksi niin sanottu Juhantalon tapaus oli vireillä perustuslakivaliokunnassa yli seitsemän kuukautta.

Pian esitutkinnan valmistumisen jälkeen perustuslakivaliokunta jatkoi ministerivastuuasian käsittelyä, poikkeuksellisesti jo elokuussa.

Keskusteluun siitä, toimiko valiokunta asiassa jälkiviisaasti, täytyy todeta, että ministerivastuulain mukainen valiokunnan tarkastelu on aina jälkikäteinen. Mahdollista lainvastaisuutta ei ole mahdollista tutkia etukäteen, ei ainakaan oikeudellisesti.

Valiokunnan mietinnössä on seikkaperäisesti lueteltu ne tapahtumat, jotka ovat olleet merkityksellisiä ed. Kankaanniemen ynnä muiden muistutuskirjelmää käsiteltäessä. En ryhdy niitä sellaisinaan kertaamaan vaan selostan niitä tarvittavassa määrin käsitellessäni sitä, miten valiokunta on arvioinut eri tapahtumia oikeudelliselta kannalta.

Ensimmäinen asia, johon valiokunta on ottanut kantaa, koskee ministeri Alhon toimivaltaa antaa sellainen toimiohje, joka merkitsi sen hyväksymistä, että Ulf Sundqvistille korkeimman oikeuden tuomiossa vahvistettua vahingonkorvausvelvollisuutta lievennetään. Tässä kysymyksessä valiokunta katsoi, että toimiohjeen antaminen kuului valtiovarainministeriölle ja ministerien välille vahvistetun työnjaon mukaan nimenomaan ministeri Alholle eikä esimerkiksi ministeriön virkamiehelle. Toimiohjeen antaminen on valiokunnan mielestä epäilyksettä sellainen ministerin virkatoimi, jota ministerivastuulaissa tarkoitetaan. Asia ratkaistiin ministeriössä kirjallisesti ja asianomaisen virkamiehen esittelystä, mikä menettely vastaa valtiovarainministeriöstä annettua asetusta.

Toinen valiokunnan arvioima kysymys koskee sitä, olisiko toimiohjeen antaminen tullut siirtää valtioneuvoston yleisistunnon ratkaistavaksi. Valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että valtioneuvostosta annetun lain 8 §:n perusteella voidaan muutoin ministeriön päätettäväksi kuuluva asia siirtää yleisistunnossa ratkaistavaksi,

jos asian katsotaan olevan niin laajakantoinen tai periaatteellisesti tärkeä, että se olisi ratkaistava yleisistunnossa. Asian siirtämisestä päättää yleisistunto pääministerin tai asianomaisen ministerin esittelystä. Valiokunta totesi, että tämä lainkohta ei perusta juridista velvollisuutta asian siirtämiseen yleisistunnolle eikä siirtämiskysymyksen esittämiseen.

Perustuslakivaliokunta katsoi, että toimiohjetta koskevan päätöksenteon pysyttäminen ministeritasolla ei ole ollut oikeudelliselta kannalta menettelynä virheellinen. Valiokunta kuitenkin esitti lisäksi näkemyksenään, että Sundqvist-sopimuksen poikkeaminen yleisestä pääluvun mukaisesta maksuvelvollisuudesta oli sillä tavoin periaatteellinen ratkaisu, että toimiohjeen antaminen olisi ollut perusteltua saattaa koko valtioneuvoston käsiteltäväksi.

Kolmanneksi valiokunta on arvioinut varsin laajasti ministeri Alhon roolia asian valmistelussa. Sovintoneuvottelujen käynnistyessä elokuussa 97 tilanne oli se, että Arsenal-Sillan edeltäjä, Siltapankki, oli peruuttanut marraskuussa 95 Sundqvistia koskevan esitutkintapyynnön, jonka se oli tehnyt toukokuussa 95. Sundqvistin tulot olivat olleet ulosmittauksessa elokuusta 95 alkaen Siltapankin hakemuksesta. Tulojen ulosmittauksesta ei ollut kuitenkaan kertynyt lainkaan varoja. Tämä johtui ennen muuta siitä, että Sundqvistin konsulttipalkkiot maksettiin hänelle kahdelle velkasaldoiselle, luotolliselle sekkitilille.

Muutaman viikon kuluttua siitä, kun korkein oikeus antoi muun muassa Sundqvistin vahingonkorvausvelvollisuutta koskevat tuomiot, ministeri Alho kävi omasta aloitteestaan yleisluontoisen keskustelun apulaisoikeuskansleri Pasasen kanssa siitä, onko ylipäänsä mahdollista tehdä sopimusta korkeimman oikeuden tuomitsemasta vahingonkorvauksesta.

Seuraava perustuslakivaliokunnan mietinnössä mainittu vaihe koskee sitä, että valtiovarainministeriön virkamiehet sopivat tapaamisen ministeri Alhon kanssa pidettäväksi 29. elokuuta. Tapaamisessa tulisi esille kysymys Sundqvistin vahingonkorvauksen sopimisesta. Päivää ennen tätä neuvottelua Alho pyrki järjestämään tapaamisen apulaisoikeuskanslerin kanssa. Tämä tapaaminen ei järjestynyt, mutta Alholle tarjoutui tilaisuus keskustella asiasta viraston kansliapäällikön kanssa. Kansliapäällikkö Helminen kiinnitti ministeri Alhon huomiota yleisen linjan merkitykseen, juridisen asiantuntemuksen tarpeeseen ja siihen, että jos tehdään julkisuudessa esillä olleita pankinjohtajia koskeva huojennuspäätös, asia herättää julkista huomiota.

Valtiovarainministeriössä 29. elokuuta pidetyssä neuvottelussa ministerille esiteltiin kunkin vastaajan tilanne ja ne toimenpiteet, joihin heihin nähden voidaan ryhtyä. Sundqvistin osalta tehtiin selkoa niistä aiemmista toimista, jotka oli tehty hänen varallisuusasemansa ja tulojensa selvittämiseksi. Ulosottokertymä todettiin vähäiseksi. Uuden Sundqvistia koskevan ulosottoselvityksen todettiin olevan tulossa.

Vanhempi hallitussihteeri Nuutinen ilmaisi muuhun käytäntöön vedoten mielipiteenään, että olisi tärkeää selvittää vielä tarkemmin ulosottoseikkoja etenkin, kun ulosottoviranomaisilla on oma uusi iskuryhmänsä. Ministerin mielestä uusia ulosottoselvityksiä ei kuitenkaan tarvittu, koska sellaiset oli jo suoritettu ja asia on ollut poliisitutkinnassa. Tämän jälkeen hallitussihteeri Nuutinen ilmaisi kollegoilleen halunsa jättäytyä pois koko jutun jatkokäsittelystä.

Sundqvistin kanssa tehtävän sovintoratkaisun tason lähtökohdaksi tässä neuvottelussa käydyssä keskustelussa muodostui kolme seikkaa:

1) Muiden STS-Pankin entisten johtokunnan jäsenten pääluvun mukainen korvausvelvollisuus on 770 000 markkaa. 2) Sundqvistin maksukyky oli hänen oman ilmoituksensa mukaan miljoona markkaa. 3) Sundqvistin korvausmäärän tuli olla vähintään kaksinkertainen muiden johtokunnan jäsenten korvauksiin verrattuna. Keskustelun päätteeksi ministeri Alho ilmoitti, että sovintoratkaisuun pyritään ja että korvausmääräksi pyritään neuvottelemaan 1,5 miljoonaa markkaa.

Ulf Sundqvistin tuloja ja varallisuutta koskeva uusi ulosottoselvitys aloitettiin 1.9.1997. Sundqvistia pyydettiin toimittaman 12.9. mennessä lisäselvityksenä luettelot vuoden 96 ja alkuvuoden 97 toimeksiantajistaan eli asiakasreskontra sekä yhteenveto osakeomistuksista. Näiden lisäselvitysten toimittaminen jäi kuitenkin sikseen, kun ministeri Alho 10.9. ilmoitti toimitusjohtaja Matinlassille, että Sundqvistia koskeva täytäntöönpano tulee keskeyttää neuvottelujen käymisen ajaksi, ja kun sopimus Sundqvistin kanssa sittemmin tehtiin.

Ministeri Alho teki kyseisen keskeyttämisratkaisun ilman virkamiesvalmistelua ja ilman esittelyä. Päätöksestään hän ilmoitti suullisesti Matinlassille, joka keskusteltuaan asiasta ministeriön virkamiehen kanssa on katsonut ministerin kannanoton sitovaksi ja toiminut heti sen mukai-

sesti. Tänä samana päivänä tai sitä seuraavana päivänä Sundqvist ilmoitti Matinlassille kykenevänsä 1,2 miljoonan markan suoritukseen, joka perustuu ulkopuoliseen rahoitukseen. Tämän jälkeen sovintoprosessi eteni siten, että ministeri Alho ilmoitti olevansa valmis hyväksymään Sundqvistin ilmoittaman 1,2 miljoonan markan suuruisen korvaussumman.

Valiokunta on arvioinut näitä tapahtumia seuraavasti: Tapahtumien kulusta, ennen kaikkea ministeri Alhon ennakollisista yhteydenotoista Oikeuskanslerinvirastoon, perustuslakivaliokunta on tullut siihen käsitykseen, että hän koki tärkeäksi saavuttaa sovintoratkaisu Ulf Sundqvistin ja ehkä muidenkin STS-Pankin entisen johtokunnan jäsenten vahingonkorvausasiassa. Alhon mielestä sovintoon pääsemisellä oli syystä tai toisesta myös kiire, mille ei ole löytynyt pätevää selitystä. Valtiovarainministeriössä elokuun lopulla käydyssä, myöhemmän sovintoprosessin kannalta keskeisessä neuvottelussa ministeri Alho omaksui aktiivisen roolin. Ministeri asetti neuvotteluille jo ensi vaiheessa yksiselitteisen markkamääräisen tavoitteen ja asettui selkeästi eri linjalle ulosottotoimien tarpeellisuuteen nähden kuin ministeriön asianomaisen yksikön juristivirkamies. Jälkimmäisen seikan merkitystä osaltaan ilmentää se, että hallitussihteeri Nuutinen tämän jälkeen ilmaisi virkatovereilleen halunsa olla poissa asian jatkokäsittelyistä.

Valiokunta käsitteli erikseen kysymystä täytäntöönpanon keskeyttämisestä.

Ministerin ratkaisu ulosoton keskeyttämisestä on selvästikin ministerivastuulaissa tarkoitettu virkatoimi. Sitä saatetaan kuitenkin pitää sellaisena valmistelevana toimenpiteenä, että ministeriöasetuksen mukaisen esittelymenettelyn seuraamisen välttämättömyys voidaan nähdä tulkinnanvaraiseksi asiaksi. Kun otetaan huomioon esittelymenettelyn pääsääntöisyys ministeriössä ja keskeyttämisen välittömät oikeusvaikutukset, olisi valiokunnan mielestä niin sanotun hyvän hallintotavan mukaista ollut, että näin merkittävässä kysymyksessä edetään tavanomaiseen tapaan virkamiesvalmistelun pohjalta ja tehdään kirjallinen ratkaisu esittelystä. Ministerin tässä suhteessa osoittama omatoimisuus menettelyssä ei valiokunnan käsityksen mukaan kuitenkaan ole selvästi lainvastaista, vaikka poikkeuksellinen menettely on osoittanut puutteellista harkintaa.

Esittelymenettelyn käyttöä olisi valiokunnan mielestä puoltanut myös keskeyttämistoimenpiteen poikkeuksellisuus. Tämä velkojatahon oma toimenpide tehokkaasti esti ulosottoviranomaista saamasta sellaista selvitystä, jota ei ollut sen käytettävissä vuoden 94 ulosottoselvityksen aikaan ja joka olisi saattanut avata uusia mahdollisuuksia ulosmittaukseen. On arvioitavissa, että vaaditun lisäselvityksen avulla olisi voitu koota vastaavanlaisia tietoja Sundqvistin taloudellisesta asemasta kuin sittemmin saatiin kihlakunnansyyttäjä Kampparin lokakuussa 97 käynnistämän esitutkinnan perusteella. Valtionsyyttäjä Rappen tämän syyskuun 16 päivänä tekemän syyttämättäjättämisratkaisun mukaan "ulosoton tuloksettomuus johtui saadun selvityksen mukaan siitä, että täytäntöönpanoa pyytänyt omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-Silta Oy itse määräsi ulosottotoimenpiteet keskeytettäväksi jo ennen kuin ulosottoviranomaiset olivat saaneet selvitettyä Sundqvistin toimeksiantajia, joilta hänellä mahdollisesti oli ulosmittavissa olevia saatavia".

Alho teki keskeyttämisratkaisunsa vain kaksi päivää ennen kuin Sundqvistin määräaika lisäselvitysten toimittamiseen päättyi. Valiokunnan mielestä ratkaisu on ennen muuta osoitus hätiköinnistä ja huonosta harkinnasta eikä perustetta toimenpiteen äkkinäiselle suorittamiselle ole selvinnyt.

Neljänneksi valiokunta on arvioinut kysymystä ministeri Alhon mahdollisesta esteellisyydestä.

Esteellisyyskysymyksen kannalta oikeudellisesti merkityksellisenä seikkana valiokunta piti sitä, että ministeri Alhon päätös koski Sundqvistin kanssa solmittavaa, tälle taloudellisesti edulliseksi katsottavaa sopimusta. Sekä Alho että Sundqvist ovat pitkään olleet saman puolueen jäseniä, ja Sundqvist on lisäksi ollut tuon puolueen puheenjohtaja.

Nykyisen hallintomenettelylain esteellisyyssäännösten ja niiden vakiintuneen tulkinnan perusteella ei valiokunnan mielestä voida asettaa sääntöä, jonka mukaan ministeri olisi yleisesti esteellinen osallistumaan samaan puolueeseen kuuluvaa henkilöä koskevaan päätöksentekoon. Saman puolueen jäsenyydellä saattaa kuitenkin olla täydentävää ja esteellisyyden aiheutumista vahvistavaa merkitystä, jos sen lisäksi päätöksentekijän ja päätöksestä hyötyvän välillä olisi erityisen kiinteä, esimerkiksi taloudellinen tai henkilökohtainen suhde taikka lojaliteettivelvoite. Tällaisen kiinteän yhteyden olemassaolosta Alhon ja Sundqvistin välillä ei ole saatu näyttöä. Perustuslakivaliokunta katsoi, että ministeri Alho ei ollut oikeudellisesti esteellinen päät-

täessään toimiohjeesta Sundqvistin korvausasiassa.

Viidenneksi valiokunta on lyhyesti arvioinut sovintojärjestelyn yleistä sallittavuutta.

Ulf Sundqvistin korvausvastuu oli lainvoimaisesti ratkaistu korkeimman oikeuden tuomiolla. Kysymyksessä oli yksityisoikeudellisen oikeussubjektin, Arsenal-Sillan, yksityisoikeudellinen korvaussaatava Sundqvistilta. Asianomaisista säännöksistä ja Arsenal-Sillan omaisuudenhoitoyhtiön luonteesta johtuu, että sovintoratkaisuun tarvittiin velkojan ja velallisen tahdon lisäksi ministerin hyväksyminen. Ministerin valta antaa toimiohje ei kuitenkaan tarkoita pakkoa sen antamiseen. Ministeri Alhon hyväksyvän toimiohjeen saatuaan Arsenal-Silta luopui sopimusteitse suuresta osasta korvauksia. Ministerin toimiohje vastasi sisällöltään Arsenal-Sillan toimitusjohtajan Matinlassin ministeriölle tekemää esitystä.

Tällainen lopullisen tuomioistuinratkaisun jälkeen tehty sopimus on oikeusjärjestyksen mukaan sinänsä täysin mahdollinen, ja sopimus on pätevä, jollei jostain erityisestä syystä muuta johdu. Tuomiolla vahvistetun korvauksen sopimisen motiiveina voidaan yleisellä tasolla pitää esimerkiksi perinnän helpottumista ja nopeutumista sekä sen onnistumisen varmistamista. Sovintoratkaisun avulla velkoja pyrkii turvaamaan itselleen osan korvaussaatavastaan. Sundqvistin korvausvastuun sopimisen motiivina on valtiovarainministeriössä pidetty sitä, että näin saatiin Arsenal-Sillalle edes osa tuomitusta vahingonkorvauksesta. Valtion omistajavaltaa käytettäessä tulee kiinnittää huomiota myös yleiseen etuun.

Kuudentena asiana valiokunta on arvioinut yhdenvertaisuutta.

Korvauskysymysten sopimisessa oli valtiovarainministeriössä noudatettu sitä periaatetta, että sovinto voidaan tehdä, jos korvausvelvollisuuteen tuomitut vastaajat suorittavat pääluvun mukaisen markkamäärän sekä tuomitusta vahingonkorvauksesta että oikeudenkäyntikuluista. Viivästyskorkojen maksamisesta ei pääsääntöisesti ollut vaadittu sovintoratkaisua. Valiokunta kiinnitti muistutuskirjelmää käsitellessään huomiota siihen, että valtiovarainministeriössä toukokuussa 97 laaditussa muistiossa esitettiin juuri yhdenvertaisuuden kannalta varoitus siitä, että uusissa sovintoratkaisuissa poikkeaisiin vastaajien eduksi pääluvun mukaisista korvauksista.

STS-Pankkia koskevat sovintoratkaisut, jotka tehtiin samanaikaisen neuvotteluprosessin päätteeksi saman ministeri Alhon antaman toimiohjeen perusteella, olivat muiden kuin Sundqvistin osalta pääluvun mukaisia. Pääluvun mukaan laskettuna korvausvelvollisuus Sundqvistin osalta olisi ollut ilman viivästyskorkoja noin 5,7 miljoonaa markkaa. Valtiovarainministeriössä on katsottu, että 1,2 miljoonan markan sovintoratkaisu Ulf Sundqvistin korvausvelvollisuudesta tehtiin neuvottelujen perusteella ja taloudellisin perustein sekä ottaen huomioon, että Sundqvistin korvausmäärän tulee olla huomattavasti korkeampi kuin muilla STS-Pankin entisillä johtokunnan jäsenillä. Sovintoratkaisu ilmoitettiin tehdyksi sen tosiasian pohjalta, ettei Sundqvistilta ollut saatu ulosmitatuksi omaisuutta eikä tuloja korvausvelvollisuuden täyttämiseksi. Sopimuksen avulla saatiin Arsenal-Sillalle tuloutetuksi edes osa Sundqvistin maksettavaksi tuomitusta korvauksesta.

Perustuslakivaliokunta arvioi Sundqvist-sopimuksessa omaksuttua poikkeamista pääluvun mukaisesta käytännöstä hallitusmuodon 5 §:n säännöksen kannalta. Säännöksen mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tämä säännös ilmaisee perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevan pääperiaatteen. Uudistuksen yhteydessä säännöstä luonnehdittiin seuraavasti:

Yleiseen yhdenvertaisuussäännökseen sisältyy mielivallan kielto ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisessa tapauksessa. Perinteisesti yhdenvertaisuus lain edessä on merkinnyt ensi sijassa vaatimusta yhdenvertaisuudesta lain soveltamisessa. Säännös sisältää periaatteen, jonka mukaan viranomaisen tulee soveltaa lakia tekemättä muita eroja kuin laista ilmenee. Lain soveltajaan kohdistuvana yhdenvertaisuusperiaate on tuomioistuinten ja muiden viranomaisten harkintavallan rajoitusperiaate.

Ulf Sundqvistin kanssa tehty sopimus oli muodollisesti Arsenal-Sillan velallisensa kanssa tekemä yksityisoikeudellinen oikeustoimi. Yhtiön hallitus päätti sopimuksen tekemisestä, ja yhtiön puolesta sopimuksen allekirjoitti yhtiön toimitusjohtaja.

Arsenal-Sillan toiminta huojentamissopimuksissa on kuitenkin osaksi järjestetty lainsäädännöllä. Yhtiön toimintavapaus on tässä kohdin sidottu siten, että sovintotarjouksen hyväksymiseen vaaditaan ministerin päätös. Ministeriön toimiohje on oikeudelliselta kannalta erityinen muoto valtion Arsenal-Siltaan kohdistamaa omistajanhallintaa. Normaalisti omistajanhal-

linta tapahtuisi osakeyhtiölainsäädännön mukaisesti, mutta vakuusrahastolain 14 § antaa erityissäännöksenä valtiolle tavanomaista laajemman ja yksityiskohtaisemman vallan puuttua omaisuudenhoitoyhtiön toimintaan.

Sundqvistille tuomitun korvauksen huojentamisesta ei siten ollut mahdollista tehdä sopimusta ilman ministeri Alhon toimiohjeen muodossa antamaa hyväksyntää. Ministeri Alhon toimiohjeratkaisu oli sovintosopimuksen oikeudellisesti merkittävä edellytys ja siksikin kiistatta ministerivastuulain tarkoittama virkatoimi, jossa on otettava huomioon myös hallitusmuodon 5 §:stä johtuvat vaatimukset.

Perustuslakivaliokunnan mukaan arvioitaessa ministeri Alhon toimiohjeratkaisua yhdenvertaisuuden kannalta on keskeinen oikeudellinen merkitys sillä, keiden kohteluun Ulf Sundqvistin ministeri Alhon ratkaisun myötä saamaa kohtelua tulee verrata. On kiistatonta, että Sundqvist-sopimuksen mukainen korvaussumma rakentui eri lähtökohdalle kuin aiemmissa sovintoratkaisuissa, jotka perustuivat pääluvun mukaan laskettuun korvausmäärään. Sundqvistin kanssa sovittu korvaus muodostui oleellisesti pienemmäksi kuin pääluvun mukainen korvaus olisi ollut.

Tähän liittyen merkitystä on myös tiedoilla Ulf Sundqvistin käytettävissä olevista tuloista ja siten hänen potentiaalisesta maksukyvystään. Vuoden 1995 esitutkinnan yhteydessä laaditusta tarkastuskertomuksesta ilmenee, että Sundqvistin käytettävissä olevat tulot vuosina 1991—1994 olivat kiinteiden menojen jälkeen noin 40 000—50 000 markkaa kuukaudessa. Sundqvistin hyvätuloisuus oli ministeri Alhon ja asian valmisteluun osallistuneiden tiedossa.

Yhdenvertaisuutta koskevassa kokonaisarviossa ei voi sivuuttaa sitä, että Sundqvistin asiassa oli kysymys kaikissa oikeusasteissa käsitellystä ja viimeksi korkeimmassa oikeudessa jo merkittävästi sovitellusta korvausvelvollisuudesta ja että Sundqvist ja hänen lähisukulaisensa olivat saaneet kyseisistä vahinkoa aiheuttaneista luottojärjestelyistä tuntuvaa henkilökohtaista etua. Sivuuttaa ei voi myöskään sitä, miten tavalliset velalliset joutuvat laskemaan elintasoaan. Ulf Sundqvist on muihin korvausvelvollisiin nähden valiokunnan käsityksen mukaan saanut osakseen edullisena pidettävän kohtelun ministeri Alhon toimiohjeratkaisun ja ulosoton keskeyttämisen takia.

Arvioitaessa yhdenvertaisuusperiaatetta viranomaiskäytännön näkökulmasta voidaan periaatteen keskeisenä merkityksenä ymmärtää olevan vaatimus viranomaisen ratkaisutoiminnan johdonmukaisuudesta. Pääluvun mukaisesta linjasta poikkeamista ministeri on perustellut tässä tapauksessa tuloksettomien ulosottoyritysten perusteella muodostuneella kuvalla Sundqvistin maksukyvystä tai oikeammin hänen konsulttituloihinsa kohdistuneen ulosmittauksen huonoilla tuloksilla. Ministeri Alho tuntui uskovan uusienkin ulosottoyritysten tehottomuuteen. Samat käsitykset näyttivät ohjaavan myös varsinaisen velkojatahon, Arsenal-Sillan, toimia sovintoprosessin aikana. He ikään kuin mukautuivat tilanteeseen.

Sundqvistin käytettävissä oli kaksi huomattavan suurella luottovaralla varustettu sekkitiliä, jotka näyttivät tarjoavan hänelle mahdollisuuden joko hyväksyä oman maksukykynsä kannalta siedettävän suuruinen sovintokorvaus tai jatkaa siihen saakka tehokkaasti osoittamaansa maksuhaluttomuutta. Tällaiset arviot eivät muuta sitä, että Sundqvist-sopimuksen on objektiivisesti ottaen katsottava merkitsevän poikkeamista yhdenvertaisuusperiaatteesta.

Asian oikeudellisessa arviossa perustuslakivaliokunta antoi merkitystä sille, että perustuslain yhdenvertaisuusnormin sisältö tai siitä sallitun poikkeamisen perusteet eivät ole selviä seikkoja. Yhdenvertaisuusnormin sisältöä valaisee ennen muuta perustuslakivaliokunnan käytäntö, joka painottuu lakien säätämisvaiheen arvioihin.

Valiokunta on lakiehdotuksia arvioidessaan usein katsonut, ettei yhdenvertaisuusnormi edellytä kansalaisten samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia, ja etenkin uudemmassa käytännössä valiokunta myös tähdentänyt sitä, ettei hallitusmuodon yhdenvertaisuusnormista voida johtaa tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle.

Tämä yhdenvertaisuusnormin sisältöä koskeva tietyn asteinen epäselvyys johti valiokunnan käsityksen mukaan nyt käsiteltävänä olevassa yksittäistapauksessa, kun varsinkin otetaan huomioon hallitusmuodon 6 a §:stä ilmenevä rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, siihen valiokunnassa kuultujen asiantuntijoidenkin esittämään päätelmään, että ministeri Alhon toimintaa ei perustuslain yhdenvertaisuusnormin kannalta voida pitää lain vastaisena. Toisin sanoen hallitusmuodon yhdenvertaisuusnormin tietystä epämääräisyydestä seuraa, että rangaistusvastuu ei hallitusmuodon 6 a §:stä johtuvien tiukkojen lainalaisuusvaatimusten takia voi liittyä yhdenvertaisuusnormin tarkoituksen vastaiseen minis-

terin menettelyyn. Yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta arvioituna ministeri Alhon toimintaa ei kuitenkaan valiokunnan mielestä voida pitää yleistä oikeustajua vastaavana eikä hyväksyttävänä.

Johtopäätöksenään valiokunta katsoi, että ministeri Arja Alhon menettely asiassa, joka päätyi muistutuskirjelmässä mainittuun Ulf Sundqvistille tuomitun vahingonkorvauksen sopimiseen, on valiokunnan mietinnössä todetuissa kohdissa joko ollut moitittavaa oikeudellisin perustein tai antanut aihetta arvostelulle toiminnan tarkoituksenmukaisuuteen liittyvistä syistä, mutta että ministeri Alhon menettely ei ole ollut sillä tavoin lainvastaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan.

Valiokunnan johtopäätös on näin ollen kaksiosainen. Ministerivastuulain 4 §:n mukaan perustuslakivaliokunnan tehtävänä on eduskunnassa tehdyn muistutuksen johdosta harkita, onko valtioneuvoston jäsen menetellyt lainvastaisesti, ja antaa tästä kysymyksestä lausunto eduskunnalle. Valiokunnan tulee, oikeudellisesti ilmaistuna, asiassa kertyneen näytön ja tapaukseen sovellettavien oikeussäännösten perusteella esittää käsityksensä muistutuskirjelmässä tarkoitetun menettelyn lainvastaisuudesta. Valiokunnan työn lähtökohtana on tässäkin yhteydessä luonnollisesti ollut ministerivastuulaki. Valiokunta on kuitenkin tämän muistutuskirjelmän käsittelyssä, kuten eräissä tapauksissa aikaisemminkin, pitänyt välttämättömänä lausua lähinnä oikeudellisista perusteista lähtevää arvostelua valtioneuvoston jäsenen sellaisestakin menettelystä, joka ei ole ollut ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitettua lainvastaisuutta.

Arvoisa puhemies! Kaiken edellä lausutun perusteella ehdotan kunnioittaen eduskunnan päätettäväksi, että entistä toista valtiovarainministeriä Arja Alhoa vastaan tehty muistutus on raukeava.

Vastauspuheenvuoroja pyydetään.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Valiokunnan puheenjohtajan esittelypuheenvuoroon ei myönnetä vastauspuheenvuoroja, vaan vasta muiden puheenvuorojen jälkeen.

Ed. V i s t b a c k a: Arvoisa puhemies! Pankkikriisi, talouslama ja siitä seurannut massatyöttömyys ovat koko 1990-luvun jättäneet pelottavaa jälkeä. Mittaamattomat ovat ne kärsimykset ja tuskat sekä valvotut yöt, joita yritysten konkurssiaalto, työpaikkojen häviämiset, asuntojen arvon romahtaminen ja muut lamakauden seuraukset aiheuttivat. Monet ovat ne kansalaiset, jotka yhä edelleen maksavat — pahimmassa tapauksessa koko loppuelämänsä — joko omien tai läheistensä virheratkaisujen hintaa ulosoton viedessä merkittävän osan tuloista.

Suurin osa niistä henkilöistä, jotka vastasivat pankkien jättitappioihin päättyneestä toimintapolitiikasta, on jo turvallisesti liukunut lain vanhenemisajan suomaan rauhaan nauttimaan pankkituella kustannetuista mittavista lähtölahjoista. "Taskurahoja" he keräävät konsultoiden "vaatimattomilla", muutaman sadantuhannen markan, palkkioilla, samalla kun uhrit eli luottotäkyyn tarttuneet kansalaiset ja yrittäjät yrittävät velkasaneerauksessa tai ulosotossa elää päivän kerrallaan. Moni mökinmummo syö vain joka toinen päivä maksaessaan pienestä eläkkeestään lapsensa tai lapsenlapsensa lainan takausmaksuja. Vain muutama pankkiherra on enää liipaisimella ja vaarassa joutua vastaamaan teoistaan.

Yksi näistä herroista on entinen pankinjohtaja, ministeri, puoluejohtaja, nykyinen konsultti Ulf Sundqvist. Hänen kohdallaan kävi sikäli poikkeuksellisesti, että sormi jäi oven väliin ja tuli tuomio pankille aiheutetuista luottotappioista yhdessä muutaman muun johtajan kanssa. Muista johtajista hänen roolinsa poikkesi tosin siinä, että luottotappiot aiheutti hänen ja hänen veljensä omistama yhtiö, jolle hän junaili johtamastaan pankista luoton käytännössä ilman vakuuksia.

Korkein hallinto-oikeus kohtuullisti korvaukset jättitappioista noin 15 miljoonaan markkaan. Tämä ei kuitenkaan sopinut Sundqvistille toisin kuin muille pankista vastuuta kantaneille johtajille, ja hän tulikin yllättäen köyhäksi mieheksi. Näin siitä huolimatta, että hän oli ollut yhdeksän vuotta kansanedustajana, yli viisi vuotta ministerinä, yhdeksän vuotta pankin pääjohtajana ja siinä sivussa muun muassa Neste Oy:n hallintoneuvoston puheenjohtajana ja lukuisien muiden yritysten hallintoneuvostojen ja hallitusten korkeita palkkioita nostaneena jäsenenä tai puheenjohtajana. Mitään ei ollut kuitenkaan jäänyt kirstun pohjalle.

Vuoden 1995 toukokuussa tehdyn ulosottoselvityksen mukaan hän oli käytännössä varaton. Tuloja tosin oli kiinteiden menojen jälkeen vaatimattomat 40 000—50 000 markkaa kuukaudessa, mutta ne eivät riittäneet edes pitämään

tilejä nollilla. Saldot pysyivät miinuksella ja ulosottomies nuoli näppejään. Herra Sundqvistin kannattaisikin vakavasti harkita keittokirjan tekemistä laihduttajille, sillä vaatii mestarikokin taitoa ja kekseliäisyyttä pysyä hoikkana siitä huolimatta, että syö kuukaudessa 15 000—20 000 markan edestä. Niistä ohjeista oltaisiin varmasti Painonvartijoissa kiinnostuneita, ja kirjasta saatavilla rojalteilla voisi ehkäpä lyhentää velkojakin.

Tässä vaiheessa astui sitten kuvaan 11 kansanedustajan ministerivastuuseen vaatima, silloinen toinen valtiovarainministeri Arja Alho. Hänen määräyksestään keskeytettiin aloitettu uusi ulosottoselvitys vain kaksi päivää ennen Sundqvistille annetun määräajan päättymistä ja hänen vetämänään neuvoteltiin velkojana toimineen omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-Sillan ja Sundqvistin välinen sopimus, jolla yhtiö eli käytännössä valtio luopui huomattavalta osaltaan korkeimman oikeuden määräämistä, jo kertaalleen kohtuullistetuista korvauksista. Päädyttiin vain 1,2 miljoonan markan suuruiseen kertakorvaukseen, jonka ministeri hyväksyi ilman koko valtioneuvoston tai edes sen rahakunnan kokousta pelkästään juteltuaan pääministeri Lipposen kanssa. Näin siitäkin huolimatta, että asiaa käsitellyt virkamies oli ilmoittanut siitä nousevan haloon ja että hän ilmoitti vetäytyvänsä asian hoitamisesta välttääkseen vastuun.

Arvoisa puhemies! Sundqvist maksoi velan riihikuivalla rahalla kertasuorituksena. Mistä rahat maksukyvyttömälle miehelle? Tiettävästi häntä siihenkin saakka jalomielisesti luotottanut Merita antoi lainan, mutta mitkä olivat vakuudet, kun omaisuutta ei ollut? Kysynpä vain, moniko ulosotossa oleva kansalainen saa pankista millin lainan tuosta vain. Outoa, vai mitä?

Herää kysymys siitä, oliko Sundqvist sittenkin enemmän maksuhaluton kuin -kyvytön, kun hän ei pystynyt irrottamaan ulosottoon tuloistaan juuri mitään. Tiesikö pankki jotain sellaista, mitä ulosottoselvitys vuonna 1995 ei kertonut, ja olisiko se tieto käynyt selville uudesta, Alhon kahta päivää ennen määräaikaa keskeyttämästä ulosottoselvityksestä ja romuttanut koko rakennetun "toveripaketin"? Kysyä myös sopii, miksi Sundqvist oli ainoa, joka sai päälukua pienemmän korvausvastuun, ja kuinka kukaan muu Arsenalin tuhansista velallisista ei saanut hänen kanssaan tasavertaista velka-anteeksiantoa. Monia avoimia kysymyksiä, joihin vieläkään ei ole tullut vastausta valiokunnan mietinnössä tai sen liitteissä.

Arvoisa puhemies! Suoritetut selvitykset Sundqvistin maksukyvystä osoittavat mielestäni kiistatta enemmän hänen maksuhaluttomuuttaan kuin maksukyvyttömyyttään. Eri aineistoista käy ilmi, että hänen tileillään on 1990-luvun alussa ollut huomattavia rahamääriä. Hänen palkkatulonsa muun muassa STS-Pankki Oy:stä ovat olleet vuosittain noin 500 000—1 000 000 markkaa. Lisäksi hänellä on ollut lukuisia muita varsin korkeapalkkaisia luottamustoimia, eli ei ole ihme, että tileillä on ollut rahaa.

Velallisen epärehellisyysrikoksen tultua yleisen syytteen alaiseksi 1.6.1994 tilanne näyttää muuttuneen konkreettisesti. Hänen käytössään olleen toisen luotollisen sekkitilin on selvityksessä todettu olleen kyseisen ajankohdan, jolloin velallisen epärehellisyysrikos tuli virallisen syytteen alaiseksi, ja lokakuun 1997 välisenä aikana miinuksella noin 47 000—99 000 markkaa ja toisen samanlaisen sekkitilin marraskuusta 1994 alkaen olleen lähes poikkeuksetta miinuksella 400—99 000 markkaa. Kummaltakin tililtä oli mahdollista nostaa luottoa 100 000 markkaan asti. Toisaalta selvitykset osoittavat, että toiminimi Ulf Sundqvistin voitot vuosilta 1994—96 ovat olleet suuruudeltaan 364 000—699 000 markkaa ja hänen yksityisottonsa vuosittain 350 000—700 000 markkaa.

Vakaa käsitykseni on, että mikäli Sundqvistia olisi kohdeltu tavallisena ulosottoasiakkaana, olisi velkojalle vuosittain tuloutunut pitkälti yli 100 000 markkaa. Näyttää siis siltä, että tässä tapauksessa ulosoton suojaosuusmääräksi muodostuu noin 20 000 markkaa kuukaudessa. Nyt vain kaikki ulosotossa olevat kansalaiset joukolla sopimaan uudesta vastaavasta suojaosuudesta ulosottomiehensä kanssa!

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on yksimielisessä mietinnössään päätynyt siihen johtopäätökseen, että ministeri Alhon menettely ei ole ollut sillä tavalla lainvastaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan. Valiokunta on kuitenkin monin tavoin arvostellut varsin voimakkaasti ministeri Alhon menettelyä, mikä onkin aivan ymmärrettävää. Koska sopimus poikkesi yleisestä pääluvun mukaisesta maksuvelvollisuudesta ollen siten periaatteellinen, olisi se tullut, kuten valiokuntakin on katsonut, saattaa koko valtioneuvoston käsiteltäväksi. Tällä menettelyllä sopimukselle olisi saatu laajempaa kattavuutta.

Mielestäni perusteettomin toimenpide koko menettelyssä on ollut ministeri Alhon ilman virkamiesvalmistelua ja -esittelyä tekemä ulosotto-

toimenpiteiden keskeyttäminen vain kaksi päivää ennen kuin Sundqvistille annettu määräaika lisäselvitysten toimittamiseen päättyi. Tämä selvitys, jossa tulot mitä ilmeisimmin asiakasreskontran kautta olisi saatu selvitettyä, olisi käsitykseni mukaan muuttanut neuvottelutilanteen kokonaan. Käsitystäni vahvistaa myös suoritettu poliisitutkinta, kuten perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja ed. Itälä puheenvuorossaankin totesi, vaikka yhtenä sen alkuunpanijoista minua siitä herjaustutkimuksella nyt uhataankin.

Tässä yhteydessä voi myös todeta sen, ettei missään asiakirjassa ole arvioitu, mitä jatketulla ulosottotoimella olisi vuosien saatossa saatu kerättyä. On otettava huomioon, että Sundqvist on jo keski-iän ylittänyt henkilö, joka vajaan kymmenen vuoden kuluttua siirtyy nauttimaan suuria eläkkeitä alussa luettelemistani tehtävistään. Tässä yhteydessä on yksioikoisesti todettava, että eläkkeiden ulosmittauksessa eivät auta perustetut firmat eivätkä luotolliset sekkitilit, vaan ulosottoon rävähtää joka kuukausi kolmannes tulevasta eläkkeestä. Tältä osin vakaa käsitykseni on se, että ulosottoa jatkamalla Sundqvistilta olisi saatu perittyä vuosien saatossa huomattavasti enemmän kuin nyt tehdyllä, kohtuuttoman alimitoitetulla sopimuksella.

Ministerivastuulain 7 §:n mukaiseen lainvastaiseen menettelyyn voi syyllistyä myös tuottamuksellisella teolla, kuten myös ministerin vastuunalaisuus voi pohjautua yleisesti hyväksyttyihin periaatteisiin, kuten hyvään hallintotapaan. On myönnettävä, että kyseisen lain niin sanottu syytekynnys on varsin korkea, vaikka ministerin todettaisiinkin syyllistyneen moitittavaan menettelyyn. Jos teolla on lisäksi aiheutettu taloudellista vahinkoa, tässä tapauksessa mahdollisesti valtiolle ja sen kautta veronmaksajille, ollaan lähellä syytekynnyksen ylittymistä. Tämä ei tarkoita vielä suinkaan tuomitsemiskynnyksen ylittymistä.

Käsitykseni on se, että mikäli niin sanotun tavallisen virkamiehen toiminnasta olisi olemassa periaatteessa samat säännökset, kyseinen menettely kokonaisuudessaan täyttäisi ainakin tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkit. Kun kyseessä on kuitenkin ollut ministeri, jota käsitellään ministerivastuulain nojalla, syytekynnys on epätavallisen korkea. Tähän perustuslakivaliokuntakin viittaa mietinnössään. Ottaen huomioon ministeri Alhon menettelyn kokonaisarvion ja ne seikat, joita ei ole kyseisessä selvityksessä selvitetty, johtopäätös asiassa olisi mielestäni voinut olla päinvastainenkin eli syytekynnys olisi ylittynyt.

Sundqvistin ja Arsenal-Sillan välille solmitun sopimuksen purkaminen on kuitenkin mielestäni esiin tulleiden tosiasioiden ja asiantuntijoiden valiokunnalle antamien lausuntojen perusteella välttämätöntä. Se on lisäksi vähintä, mitä kansalaisten tasavertaisen kohtelun hyväksi on vielä tehtävissä.

Arvoisa puhemies! En lähde kuitenkaan ilmeisen kannatuksen puuttuessa tekemään perustuslakivaliokunnan kannasta poikkeavaa esitystä ministeri Alhon asettamisesta valtakunnanoikeudessa syytteeseen ministerivastuulain nojalla.

Arvoisa puhemies! Kansa tehköön tästä omat johtopäätöksensä.

Ed. A l h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vuosi sitten erosin valtioneuvoston jäsenyydestä. Minulle oli tullut ennenkokemattoman tunne- ja mediamyrskyn jälkeen varsin selväksi, että olin rikkonut yleistä oikeustajua suostuessani pankinjohtaja Ulf Sundqvistin pyyntöön maksaa vahingonkorvauksia. Oli minun tehtäväni osoittaa, että poliittinen järjestelmä toimii.

Perustuslakivaliokunta on tutkinut asiaa äärimmäisen tarkasti. Myös Sundqvistin osalta on tehty uusi, erittäin perusteellinen esitutkinta. Valiokunta joutuu kaiken tämän jälkeen toteamaan yksiselitteisesti: En ole toiminut miltään osin missään vaiheessa lainvastaisesti. En ole rikkonut perustuslain tarkoittamaa kansalaisten yhdenvertaisuutta.

Aavistelin jotain jo siitä tunnemyrskystä viime kesänä ja alkusyksystä, jolloin sopimuksesta neuvoteltiin ja jolloin se syntyi. Päätin kuitenkin toimia lain mukaan, hakea yhteiskunnan kannalta parasta mahdollista ratkaisua ja pelkäämättä kantaa asiasta täyden poliittisen vastuun. Valiokunta ei vuosi tapahtuneen jälkeenkään pysty kuitenkaan kätkemään ennakkoasennettaan. STS:n entisen pankinjohtajan, entisen näkyvän sosialidemokraatin kanssa ei olisi saanut tehdä minkäänlaista sovintoratkaisua. Siksi on ymmärrettävää, että olen saanut valiokunnalta moitteita.

Valiokunnan moitteet huonosta harkinnasta perustuvat aika keskeisesti vanhemman hallitussihteerin Ilpo Nuutisen pohdintaan eriävästä käsityksestä, jonka hän on esittänyt perustuslakivaliokunnassa. Ilpo Nuutinen ei kuitenkaan koskaan olisi ollutkaan asian esittelijä, koska työnjaon mukaan se ei hänelle kuulunut. Hän ei ole

kertonut minulle eikä virkatovereilleen eriävästä käsityksestään, eikä asiasta ole olemassa minkäänlaista paperia ministeriössä. En ole kyennyt lukemaan hänen ajatuksiaan.

Mitä tulee iskutyyppiseen ulosottoselvitykseen, se on jälkikäteen poliisin toimesta tehty.

Arvoisa puhemies! Tulen käyttämään asiasta laajemman puheenvuoron, kun vuoroni siihen tulee.

Ed. Johannes K o s k i n e n : Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan mietinnön ja asian käsittelyn osalta viittaan valiokunnan puheenjohtajan ed. Itälän puheenvuoroon. Kannatan ed. Itälän ehdotusta eduskunnan päätökseksi.

Edellisen, ed. Vistbackan, puheenvuoron johdosta on syytä todeta, että ketkään asiantuntijat eivät tulkinneet syytekynnyksen olevan mitenkään lähelläkään ministeri Alhon menettelyn osalta. Todettiin oikeudellisesti arvosteltavia kohtia toimintatavoissa, mutta ei sen kaltaista selvää lainvastaisuutta, jota ministerisyytteen vireillepano edellyttäisi.

Ministerivastuuasian käsittely venyi valitettavasti kohtuuttoman pitkäksi, kun valiokunta joutui vielä yli kesän odottamaan poliisitutkinnan valmistumista entiseen pääjohtajaan Ulf Sundqvistiin kohdistuneista rikosepäilyistä. Näillä tutkimuksilla on taas ollut välillistä merkitystä arvioitaessa sitä, olisiko niin sanotun Sundqvist-sopimuksen tekemisen aikaan vuosi sitten ollut mahdollisuuksia tehostaa saatavien perintää ulosotossa ja olisiko sopimuksen perustana oleviin tosiseikkoihin ollut saatavissa lisävalaistusta.

Valiokunnan mietinnössä ovat lopputuleman ohella huomiota kiinnittäneet ministeri Alhon toimintaan kohdistetut moitteet. Oikeudellista ministerinvastuuta pohdittaessa on pitäydyttävä toimien oikeudellisessa arvioinnissa. Poliittisen vastuun ed. Alho on ottanut parlamentaarisesti mallikelpoisella tavalla eroamalla ministerin tehtävästä.

Ulosoton keskeyttämispäätöstä ilman virkavalmistelua on mietinnössä luonnehdittu puutteellisesti harkituksi ja hätiköidyksi. Vaikka sanavalinnat ehkä kertovat myös jälkiviisaudesta, kysymyksessä on kuitenkin perimmältään oikeudellinen arviointi, onko valmistelu vastannut ministeriöasetuksen ja hyvän hallintotavan vaatimuksia. Poikkeuksellista menettelyä ei puutteista huolimatta voida valiokunnan käsityksen mukaan pitää selvästi lainvastaisena.

Toinen vakavan kritiikin kohde, yhdenvertaisuusperiaatteesta poikkeaminen Sundqvist-sopimuksen hyväksymisessä, on samoin perustunut laajan asiantuntijakuulemisen oikeudellisiin arviointeihin. Yhdenvertaisuuden toteutumiseen hallinnossa ja lainkäytössä on hallitusmuodon 5 §:n 1 momentin velvoituksin kiinnitettävä yhä voimakkaammin huomiota. Perusoikeusnormeja on sovellettava rinnan alemman tasoisten säännösten kanssa niin, etteivät ratkaisut loukkaa lopputulokseltaan kansalaisten perusoikeuksia. Ihmisten on käytännössäkin eikä vain lakikirjan sivuilla oltava yhdenvertaisia lain edessä.

Lainmukaisia vaihtoehtoja päätöksiä tehtäessä on paljon. Mikä niistä valitaan, on perimmältään tarkoituksenmukaisuusharkintaa, mutta tätä tarkoituksenmukaisuusharkintaa ohjaavat perusoikeudet, perusoikeusnormit, oikeudelliset periaatteet, hyvän hallinnon vaatimukset jne. Vanhastaan on jo tunnettu vallan väärinkäyttö -käsitteitä. On katsottu, että muodollisesti toimivallan puitteissa tehdyt päätökset voivat olla kumottavissa sen takia, että valtaa on väärinkäytetty. Perusoikeusnormien rinnakkainen soveltaminen on tuonut huomattavasti laajemman repertoaarin niille perusteille, millä muodollisesti lainmukainen päätös voidaan katsoa perusoikeuksien tai oikeusperiaatteiden vastaiseksi.

Tähän keskusteluun kuitenkin kaivataan suhteellisuutta. Sundqvist-tapauksen miljooniin on unohtumassa ja sekoittumassa koko pankkituen miljardit, siis tuhatkertaiset summat. Oikeudenmukaisen lopputuloksen tavoittelu tässäkin asiassa on luonnollisesti tärkeää jo asian periaatteellisen merkityksen tähden. Ehkäpä kaikkein kiivaimmin oikeuden toteutumista vaativat juuri monet sosialidemokraattien kannattajat, STS:n perinteiset asiakkaat, velkojen ja takausten kanssa painivat ja muutoinkin pankkien kaltoin kohtelemat. Alho ja Sundqvist joutuivat pitkään muhineen katkeruuden ja oikeudenkaipuun ukkosenjohdattimiksi.

Pankkikriisissä itsessään ja sen kustannuksissa riittää puimista, ja toivottavasti oppimista, vuosikymmeniksi. Pankkituesta jäänee jokaisen suomalaisen maksettavaksi lopulta yli 8 000 markkaa, veronmaksajaa kohti jaettuna kaksinkertainen summa. 40—50 miljardin markan kustannusten toisella puolella on 80-luvun lopun kasinovuosina ollut vastaavien ansiottomien tuottojen saajia, valtaosin suomalaisia hekin. Oli ylihinnoitettua kiinteistöä, myyntivoittoa, yrityskauppaa, ylikorkoa, pilviin puhallettuja pörs-

sikursseja, hasardi-investointeja ja kourikauppoja. Kalleimmiksi kävivät Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki ja tusina pahasti tappioille johdettua säästöpankkia. Säästöpankki-ryhmän luottotappioihin verrattuna Suomen Työväen Säästöpankin, STS:n, osuus oli vain muutaman prosentin luokkaa, mutta tietysti kaikki liikaa sekin.

Oikeudenkäyntejä nostettiin vain niitä pankinjohtajia ja pankkien johtavia luottamushenkilöitä vastaan, joiden erityistarkastuksissa todettiin menetelleen selvästi virheellisesti. Pelkästään tyhmistä päätöksistä ei joutunut vastuuseen, mikäli ne oli tehty muodollisesti oikeassa järjestyksessä. Erityistarkastusten kohteeksi joutuivat taas täydessä mitassa vain yhteiskunnan syliin ajautuneet rahoituslaitokset: Skop, Suomen Säästöpankki ja STS.

Tässä pankkikriisin tapahtumaketjussa oikeudenmukaisuus on ollut koetuksella joka käänteessä. Tavalliset asuntoluotot ja pienyrittäjien lainat on peritty viimeistä penniä myöten velallisilta ja viimeistään takaajilta. Vain omaisuutensa ja tulonlähteensä kokonaan menettäneet ovat käytännössä päässeet velkasaneerauksen kautta eroon osasta velkojaan. Toisaalla on sitten pelureiden kevytmielisiä luottoja, tyhjiä pesiä ja ulosotolta tavoittamattomiin pimitettyjä varoja.

Yleisesti hyväksyttävän oikeustajun vastaisesti on voitu menetellä ja menetelty useissa vaiheissa. Pankit itse ovat päättäneet, keille ja kuinka kevein perustein luottoja on myönnetty. Suurena ja pankkisalaisuuden peittoon jääneenä ryhmänä ovat esimerkiksi paperiyhtiöt, jotka saivat osakekeinotteluun sataprosenttisen luototuksen pelkästään sillä hankittujen osakkeiden toimiessa vakuutena. Pörssikurssien romahtaessa riski siirtyi kokonaan luottotappioina pankkituen ja veronmaksajien piikkiin.

Luottojen perinnässä tai koroissa on toiselle myönnetty helpotusta, toiselle ei. Pankkien käsissä on ollut esimerkiksi usein, mikä paikkakunnan saman alan yrityksistä kaatui, mikä taas jatkoi.

Takauksissa ja niin sanotuissa yleispanttauksissa on ilmennyt loputtomasti tulkinnan varaa ja eriarvoista kohtelua. Saatavan tai sitoumuksen vanheneminen taikka vanhaksi päästäminen on vapauttanut joitakin onnellisia vastuistaan. Tässä taaskin on ollut hyvin vapaata harkintaa pankkien puolella, ketä on kohdeltu hyvin ja ketä huonommin.

Panttien realisoimisessa on paljastunut sekä tahallisia että tahattomia oikeudenloukkauksia velallisten ja takaajien tappioksi. Perinnästä on saatettu luopua kokonaan satunnaisin perustein.

Selviä väärinkäytöksiä on saattanut jäädä pankkisalaisuuden peittoon etenkin niissä pankeissa, joihin erityistarkastukset eivät ulottuneet. Niin sanotut pankkioikeudenkäynnit kääntyivät asianajajien rahastukseksi. Oikeudenkäyntikulut ylittävät tuomituilta lopulta saatavat korvaukset. Ulosotto on osoittautunut kovin tehottomaksi hämärän rajamailla liikkuvien liikemiesten ja perintää pakoilevien todellisen varallisuuden selvittämisessä.

Herra puhemies! Hallitusta on syytä edelleen kiirehtiä toimiin näiden epäkohtien korjaamiseksi. Harmaan talouden torjuntaohjelmiin ja ylivelkaisten aseman helpottamiseen on pantava vauhtia. Näitä koskevat asiakirjat ovat hallituksen pöydällä jo olleetkin ja tulossa päätösvaiheeseen. Ulosotto- ja verolainsäädännön paikkaamisessa on edettävä osauudistuksin, jos laajat uudistushankkeet ovat vaarassa siirtyä liian pitkälle, silmänkantamattomiin. On aika siirtyä eteenpäin, kohottaa katse eteenpäin. Tässä ministerivastuuasiassa ei ole syytä riekkujaisiin vaan korjaaviin toimiin.

Ed. V i r t a n e n : Arvoisa herra puhemies! Arvoisa kansa, pakkokollegat ja jotkut toimittajat, jotka vielä ovat paikalla, kun alkoi tämä keskustelu!

Oli mielenkiintoista havaita, että kun asian käsittely alkoi tässä korkeimmassa paikassa kansanvallan kannalta, niin kuin tämä kansanedustuslaitos on, suurin osa kansanedustajista lähti välittömästi menemään ja — mitä televisio tietenkään ei näyttänyt — myös suurin osa toimittajista. Kun sieltä tuli perustuslakivaliokunnan litania, sen jälkeen asia on periaatteessa käsitelty. Tätä asiaahan on vähän samalla tavalla huiskittu koko ajan. En tiedä sitten, minne kanat katosivat tai mitä ne ovat, poliittisia broilereita. Oikeastaan on vähän vaikea sanoa, minne kanat katosivat, koska broileri on kukkopoika. Sinänsä nämä tiput menivät ehkä jonnekin kaakattamaan.

Tietysti tähän aikaan aina sanotaan, että valiokunnissa tehdään töitä. Ehkä joku tietää, että jokin valiokunta nyt kokoontuu sitten. Vai onko tämä, minä ajattelin, niin arka asia, kun tästä puhutaan täällä? Ruotsiin verrattuna, mitä tutkimuksia on tullut, Suomessa pankkisalailu, tähän kriisiin liittyvä, mihin tämä hyvin vahvasti liittyy, on hämmästyttävän pitkällä. Ilmeisesti

kansanedustajat, varsinkin näköjään keskusta puuttuu kokonaan, (Ed. Korteniemi: Ei puutu!) on siinä ed. Aittoniemi ja joitakin rivikansanedustajia paikalla. Tämä on niin rankka asia, että tästä ei haluta edes kuulla Suomessa mitään, koska monella on oma lehmä tässä mielessä ojassa aika rankastikin. Kuten huomaatte, aion käsitellä asiaa vähän enemmän psykologian kannalta.

Minä aikoinaan silloin, kun pankkikriisi tai oikeastaan koko lama alkoi, kuuluin Etelä-Pohjanmaan yrittäjien kriisiryhmään. 1992—93 heti alussa Etelä-Pohjanmaalla yrittäjät, arvoisa puhemies, reagoivat — välittömästi — siihen, voisiko sanoa, petokseen, mikä yrittäjille tehtiin. Silloin oli rautakanslerina Iiro Viinanen ja Ahon hallitus ja tapahtui kaiken näköisiä katastrofeja aina itsemurhiin asti, jolloin tavallaan, voisi lempeästi sanoa, annettiin lähtölaukaus koko suomalaiselle tulevalle ylivelkaistumiselle ja tähän säälittävään kierteeseen putoamiselle. Siinä mielessä, kun puhutaan asian psykologiasta, moraalista tai etiikasta, tähän liittyy kokonaan poliitikkojen uskottavuus, joka on ollut 10—15—20 vuotta säälittävissä pohjamudissa. Aion kytkeä vähän tässä tällä tavalla, voisiko sanoa, julkisesti ajatellen näitä asioita yhteen, en mitenkään ulkoa tai sisäisesti tätä pahemmin lukien.

Olin nimittäin eilen juuri Tampereella ylivelkaisten armahtamiskokouksessa. Sanoin sen asian, minkä tämän asian yhteydessä joskus ennenkin olen sanonut, sikäli jos tästä asiasta on jotain hyvää löydettävä — aikoinaan Pulteri-sarjakuvassa Velho sanoi, se olikin Velho-sarjakuva, samojen piirtäjien, että jokaisesta asiasta ja jokaisesta ihmisestä on löydettävä aina jotain hyvää. Siinä sitten Narri oli baaritiskillä hyvin pahassa kunnossa, muutaman cocktailin otettuaan ihan kuin jossain 10th Floorissa, tai mitä niitä on vielä kätevämpiä paikkoja nokkelille miekkosille. Kysyttiin, mitä hyvää tästä voi sanoa, siis tuosta Narrista. Siinä sanoi sitten Velho, että hän on hyvä huono esimerkki.

Tässä mielestäni poliittisen suomalaisen käytännön hyvä-huono-esimerkkisyys parhaimmillaan tulee ilmi. Laillisestihan voi todistaa mitä tahansa. Kansaakin varmaan ihmetyttää, että Suomessa on sellainen kiva harvinaisuuskin kuin ministerivastuulaki, että sellainen on olemassa. Se on mielenkiintoinen, yllättävä tieto. Mutta miten laillisesti täällä ... Minä uskon, että kaikki pystyvät vielä nyt ... Kun keskustan ed. Jäätteenmäkikin tuli paikalle, hänkin pystyy laillisesti varmaan todistelemaan aivan päinvastaista kohta, kun hänen puheenvuoronsa tulee. Mutta mitä se tekee koko jutulle?

Voisi sanoa, että jos Sundqvist-tapaus sovellettaisiin kansaan, kansanhan pitäisi olla riemuissaan. Väitettiin eilisessä ylivelkaisten kokouksessa, että noin miljoona suomalaista on edelleen vaikeuksissa näiden asioiden kanssa, kun otetaan kaikki perheenjäsenet ja muut vastaavat mukaan. Jos tässä yhdenvertaisuutta haettaisiin jotenkin muullakin tavalla kuin tällaisella ... Minä en ole ihan varma, kuinka ed. Itälä sanoi: yhdenvertaisuusperiaatteen vai yhdenvertaisuuslain tietystä epämääräisyydestä johtuen. Onko sellainen laki olemassa? (Eduskunnasta: Puuttuu vielä!) — No niin, minä ajattelin, että se puuttuu kyllä varmasti, että olisi yhdenvertaisuuslaki. Se vaatisi kyllä jo aika kovaa sumplimista suomalaiseltakin oikeusmieheltä. (Vasemmalta: Se on perustuslaissa!) — No niin, varmaan. Katsokaa sieltä, mitä siinä lukee.

Mutta että se toteutuisi jotenkin, niin että tästä keskustelusta olisi jotain hyötyä, tuli ilmi se asia, mistä minä viimeksikin puhuin täällä joskus tämän asian yhteydessä, herra ties kuinka kauan aikaa sitten, nyt kaikille muillekin ylivelkaisille, kaikille kunnon kansalaisille, kaikille yrittäjille, jotka on saatettu tähän tilaan, sama menettely.

Minä väitän, että siinä uskomattoman monet suomalaiset tulisivat onnellisiksi sen sijaan, että tämä on käännetty tavallaan poliittisista syistä, hämäyssyistä, nurin niskoin. Lehdistö, tiedotusvälineet myyvät tällä hirvittävästi paperia ja mitä niitä on, sähköä ja kaikkea muuta informaatiota, ja niin sanottu pääoppositiopuolue tai siis oikeastikin sanottuna pääoppositiopuolue tulee todella järjestämään suuret riekkujaiset tästä aina tuleviin vaaleihin asti, ellei sitten säästöpankkien salaisten kansioiden aukaiseminen jotenkin hillitse yhdessä tulevien hallitustoiveiden kanssa sitä juttua.

Mutta siis tulevaisuuteen kun tässä pitäisi katsoa ja suhtautua terveenhenkisesti ja kehittyvästi kansan tulevaisuuteen, niin se, mikä meiltä todella puuttuu ja mitä tarvittaisiin, olisi yleinen armahduslaki. Tietysti siitäkin sitten huudetaan koko ajan, että jos tehdään yleinen armahduslaki, niin sitten kaiken näköiset roistotkin armahdetaan. Kuulostaako tutulta, että kaiken näköiset? Mutta tässähän on hyvää esimerkkiä. Siitä tietysti täytyy puhua varovasti. Minä en ole kyllä ikinä kuullut, jos ei arvoisa puhemies pamppua hakkaa, voiko tästä saada syytteen, jos tästä puhuu huolimattomasti. Vai joutuuko puhemies sitten syytteeseen siitä, että hän antoi puhua jo-

tain semmoista, joka sitten menee ihan syyteharkintaan? Kuinka tämä muuten mahtaa mennä? Tietävätkö jotkut lakimiehet, jotka yleensä kaiken Suomessa tietävät, tämän asian? Voivat vastata sitten minun jälkeeni. (Ed. Lamminen: Puhukaa nyt vaan, katsotaan lopussa sitten!) — Okei, se oli aika hyvä kyllä.

On vähän tihkunut tietoja, että ministeri Skinnarilla on 30 kohdan velallisten taakan kohtuullistuttamisohjelma. En minä tiedä, onko se kohtuullistamis- vai kohtuullistuttamisohjelma. Tässäkin voisi ajatella edelleen tulevaisuuden kannalta, kun se ilmeisesti suomen kielen etymologiassa tulee sanasta kohtu, ja kun tässä on Raamattuun vedottu aikoinaan paljonkin, tulee mieleen, kuinka vanha mies voi vanhana kohtuun palata, että voitaisiin taas kohtuullistuttaa. Se on sama juttu, että pitäisi henkisesti, psyykkisesti, tunteellisesti päästä yhteiskunnan kanssa taas tasapainoon, aivan kuin kuka tahansa luottokelpaamaton yrittäjä, jolla palaa edelleen se liekki sisällään, että voisi aloittaa alusta, syntyä uudelleen, tulla sieltä, ei konkreettisesti, niin kuin Raamattukin opettaa, ettei vanhana voi mennä takaisin sinne kohtuun, vaan aivan todella symbolistisesti, vertauskuvallisesti ja, voisi sanoa, ei kovan lain vaan uustestamentillisen ja vielä sivistysvaltion lain merkeissä aloittaa puhtaalta pöydältä.

Se, mikä minua eniten tässä selkeästi ottaa päähän, on, että kun meidän lakimme, joka on ollut meidän, Suomen, turva silloin, kun se kotka oli kaksipäinen ja kovat ajat olivat sekä Ruotsin että myöhemmin Venäjän kanssa, luotiin, niin se oli meidän turvamme, oikeudenmukaisuus, kaikkea vastaavaa, niin tässä selkeästi lakiin ja oikeuteen vedoten hirveällä leegiolla lakimiehiä — aivan kuin ed. Vistbacka äsken todisti, kyse on ihan uskomattomista summista, mitä tässä on pimitetty ja mitä on ollut piilossa ja käytetty ja kaikkea muuta.

Se, mikä tässä puuttuu, on katumus. Se, mikä estää kohtuullistuttamisen tai sen, että näkisi todellisen armahduksen kyseisen henkilön kohdalla ja vielä tämän toisen henkilön kohdalla, exministerin, on se, ettei näy minkäänlaista katumusta, ei minkäänlaista nöyryyttä tai kiitollisuutta suomalaisen yhteiskunnan ja sen hienon lain edessä siitä, että näin on käynyt, vaan päinvastoin koko ajan kieltämistä, negatiivista öykkärimäisyyttä ja sitten vielä syyttämistä, hyökkäämistä, että laki on minun puolellani. Eikö se ole huono laki, eikö eduskunta ole epäonnistunut? Tässä todistuu juuri se, eikö eduskunta ole epäonnistunut ainoassa tehtävässään. Täällä jatkuvasti ne, jotka tuolla jossain piileskelevät tai sitten istuvat täällä mitään tekemättöminä, todistavat, että eduskunnan ainoa tehtävä on säätää lakeja. Eikö tämä paikka ole silloin täydellisesti epäonnistunut tehtävässään, jos näin selkeä, näin läpinäkyvä juttu on täysin laillista tässä maassa? Eikö tästä ole hyvin pitkälle kyse, jos se johtaa, niin kuin sanoin, siihen, että sitten kun armahdetaan, se ei ole yhdenvertaista? Onhan se lain mukaan kuulemma, mutta ei löydy sitten mitään kiitollisuutta, katumusta vaan päinvastoin tavallaan sen saman lain käyttämistä ja hyökätään joidenkin niiden edustajien kimppuun, jotka epäilevät, että olisikohan tässä sittenkin sitä, mitä epäilen.

Eli tässä menevät nämä asiat vähän päällekkäin. (Ed. Helle: Tapaus Alho on nyt käsittelyssä!) — No, hyvä tietää. Tehän sen kaikki tiedätte vanhoina kokeneina kansanedustajina.

Sanotaan nyt, että silloisen ministerin Alhon perustelut olivat vähintään oudot; sanovat asiantuntijatkin että siinä mielessä, että lopetettiin tutkimus. Voisiko sanoa, että ministeri Alho vetosi siihen, että loputkin rahat häipyvät ulkomaille tai sitten kyseinen henkilö ei ota lainaa siinä tapauksessa? Mitä tämmöiset tiedot ovat? Mistä tämmöisiä on tihkunut? Kuinka ministeri saattoi tietää tämmöisiä asioita, että jos ei nyt sovita tätä Arsenal-Sillan kanssa, niin sitten kyseinen henkilö ei ota semmoista lainaa, jolla hän maksaa takaisin tämän verran? Kyllähän nämä kuulostavat niin läpinäkyviltä jutuilta, että taas hävettää oikein jopa puhua melkein kohtuullistuttamisesta tämän asian yhteydessä.

Tuntuu tosiaan joskus siltä, että Arsenal-Silta, kun joskus sateenkaarihallituksesta ja sateenkaarisillastakin puhutaan, on juuri semmoinen, että näissä asioissa joitakin aarteita ei edes kaivata. Antaa niiden olla siellä, tai jos joku kaipaa, niin on todella niin syvällä, että vastatkoon itse siitä, mitä sieltä löytyy ja mitä siihen sekaantuu.

Vielä moraalin ja sosiaalipsykologisen puolen kannalta. Kun meillä puhutaan harmaasta taloudesta ja miten ministerin oma käyttäytyminen liittyy tähän, niin minun mielestäni tässä juuri lain riittämättömyys tai lain 'impotenssi' eli kykenemättömyys suomeksi lietsoo sitä, minkä takia se on esimerkkinä harmaalle taloudelle. Lehdistö ja tiedotusvälineet ovat kyllä hoitaneet sen asian hyvin, että on nähty, että on tehty hirvittävästi töitä ja rahaa ei ole missään.

Sitten meillä on Suomessa ylivelkaantuneita, elinkelvottomia yrittäjiä ja kaikkia, joilla edelleen siis palaa sielussa halu tehdä joitakin asioita,

niin he tekevät samalla tavalla pimeästi tai harmaan talouden hommia. Ehkä voisi tässä tapauksessa tämän sateenkaarihallituksen kunniaksi sanoa, että he tekevät sateenkaaritaloutta, monipuolista, monikirjavaa taloutta, eivätkä maksa verojaan.

Juuri pari päivää sitten julkaistiin jokin tutkimus, että harmaan talouden alueella on arvioitu olevan noin 20 miljardia eli valtion osuus veroina saamatta jäämisistä on noin 13 miljardia. Mikä esimerkki tämä on? Taas kerran, jollei tätä selkeästi ainakin moraalisesti tuomita, niin meillä on tässä täydellinen esimerkki siitä, että mitä isot edellä, sitä pienet perässä. Tämäkö nyt on sitä tulevaa yhteiskunnallista käytäntöä?

Toinen vaihtoehto on koko ajan, että tästä otettaisiin irti se myönteinen puoli ja luvattaisiin — ministeri Skinnarin työryhmä kolminekymmenine kohtineen haiskahtaa, siinä on niin monta kohtaa, kun vertaa esimerkiksi tähän tapaukseen — että tulevaisuudessa kaikkia suomalaisia kohdellaan saman kaltaisesti ja yhdenvertaisesti lain edessä eikä kohdella moraalisesti epäoikeudenmukaisesti eikä jätetä heitä yksin siihen välinpitämättömään tilaan, ettei valtio ole mitään, kun kerta ei sieltäkään mitään jne. ja läpä, läpä, läpä, läpä.

Kerran vielä esimerkkinä, jos tästä jää selkeä vastuunotto: Mielestäni toki ministerin eroaminen on tietysti ollut hyvä vastuunkannon vihjaus Suomessa. Mutta yleisesti en haluaisi, että tämä jää pelkästään sille tasolle, että lehdistö jatkaa ikiaikaisesti tämän hyödyntämistä ja tuomitsee ikään kuin tällä tavalla jatkuvalla, katkeralla, kateellisella tavalla ja pitää tätä poliittisena asiana tässä yhteiskunnassa.

Vielä kerran: Jos ihmiset pystyvät tekemään Suomen lain avulla tällaisia juttuja ja kun meillä on kymmeniätuhansia yrittäjiä, niin meillä tarvitaan näitä rahankäytön neroja tässä yhteiskunnassa, tällaisia yrittäjäpoloisia ihmisiä. Vapautetaan heidät, annetaan heille jonkinlainen yleinen armahdus. Uskon todella, että sieltä löytyisi kiitollisuutta. Sieltä löytyy tällaisia kunniakäsityksiä, että haluaa olla taas yhteiskuntakelpoinen.

Onko tässä tapauksessa koskaan puhuttu mistään kunniasta, ihmisen, edellisen puheenjohtajan, ministerin kunniasta, elinvoimasta, miehuullisuudesta, todella yhteiskuntakelpoisuudesta, nöyryydestä, kiitollisuudesta, siitä, että hän olisi esimerkki kaikille meille, kuinka tämän kauhean ajan ja väärinkäytösten jälkeen, rahan katoamisen jälkeen, hän palaa yhteiskuntaan ja kuinka ministeri tätä prosessia kätilöidessään toimi täysin oikein? Tämä on todellisuudessa täysin totta.

Tämä päätös tarkoittaa sitä, että tämä asia on totta ja se on aivan oikein. Miksi sen psykologista sisältöä ei sitten hyväksytä täällä? Miksi me emme näe tätä uudelleensyntymisen, kohtuullistuttamisen ja kohtuuttamisen prosessia? Asia on juuri näin. Me saimme hyvän veronmaksajan takaisin yhteiskuntaan, hallelujaa! Me haluamme lisää yrittäjiä, kaikkia niitä, joilla on velka niskassaan. Eikö Raamatussa sanota, että rakkauden velka on ainoa velka, jota ei tarvitse maksaa takaisin. Jos tässä yhteiskunnallisessa suhtautumisessa pystyisi jonkinlaiseen välittämiseen ja rakkauteen, niin se olisi kyllä jo länsimainenkin ihme.

Kun suomalaiselle yhteiskunnalle tapahtui 90-luvun alusta lähtien tämä hirvittävä, raateleva hajoaminen, pankinjohtajilta meni luotto, lakimiehiltä meni luotto ja toimittajiltakin on alkanut mennä luotto, niin ennen kaikkea me tarvitsimme integraatiota, henkistä, sisäistä psykologista integraatiota ja näiden asioiden käyttämistä esimerkkinä.

Vielä kerran: Joidenkin ministerien, muidenkin, on otettava vastuu ja luvattava, että tästä tulee yleinen käytäntö tasavertaisesti ja yhdenvertaisesti koko kansalle. Silloin tästä saadaan hyvä tulos. Muuten lain henki todella haisee ja haaskalinnut jatkavat saalistamista ja rahastamista, miten sen nyt käsittääkin.

Miten tästä sitten politiikan imago kärsii, josta te olette huolissanne, tiedotusvälineet? Vaalit lähestyvät. Isoin oppositiopuolue toivoo, että Suomella menisi todella huonosti. Tämähän sopii hyvin. Olen sanonut, että kun tätä tavallaan taktisesti pidetään yllä, se johtaa myös siihen, että tiedostavin aines, sydämellisin, tuntevin aines Suomen kansasta, sanoo, että ei me äänestetä, koska se on noin likaista ja kamalaa, arvoisa puhemies, peliä.

Mutta olen ennenkin sanonut, että täällä kyynisimmät juuri sitä toivovatkin, sitä suurin oppositiopuolue toivoo, kaksi isointa valtapuoluetta toivoo sitä, koska mitä pienempi äänestysprosentti, mitä likaisempi peli ja mitä laittomampi suomalainen yhteiskunta näyttää olevan, sitä vähemmän äänestäjiä. Kyllä te tiedätte, kenen kannattajat tulevat ääntämään, jotta vanhat etuoikeudet ja lainkäyttö jatkuisivat samalla tavalla.

Jotta tähän tulisi vielä sellainen tietty ymmärtävä puoli, niin luen, kun kirjoitan tällä hetkellä kirjaa kateudesta ja ministeri Alhon koh-

dalla väitän, että on myös kyse tästä. En puhu mistään ajojahdista, omat puoluetoverit saavat puhua siitä, arvoisa puhemies, mutta siitä, miten suomalaisessa yhteiskunnassa — ja ennen kaikkea se on tunnettua, että suomalainen yhteiskunta on kateellisimpia, ehkä kateellisin maailmassa — politiikassa varsinkin, nämä asiat toimivat ja lähellä politiikkaa olevilla tahoilla. En lue omasta kirjastani mutta melkein osia vähäsen, niin että voisi ihmistäkin ymmärtää:

"Kaikissa maissa toimii lehtimiehiä ja -naisia, joiden myrkyllinen kieli ja terävä kynä tarjoavat viihdettä ja nautintoa kateellisille ihmisille. Ammattipanettelija ei myöntäisi milloinkaan olevansa kateellinen. Sama koskee lukijoita, jotka maistelevat tyytyväisinä heidän ilkeitä kirjoituksiaan. Nämä toimittajat perustelevat työtään suojautumalla lehdistön objektiivisuuden taakse. Heitä innoittaa tiedottamisen velvollisuus, jalo kutsumus kertoa lukijoilleen totuus vallanpitäjien rötöksistä.

Satiirille esitetään vastaavanlaisia perusteluja. Tavallisesti se on osa poliittista taistelua, hyökkäyksen ja pilkan väline vastustajia kohtaan. Satiiri on toisin sanoen pikemminkin vihan kuin kateuden vertauskuvallista ja naamioitua ilmenemistä. Usein poliittisesta satiirista tulee kuitenkin kateuden aiheuttaman vähättelyn naamio ja alibi.

Aina, kun kuulette tai näette jonkun puhuvan pahaa, pilkkaavan tai solvaavan muita kohdistamatta milloinkaan samaa itseensä, kyseessä on varsin todennäköisesti kateellinen ihminen. Jos panetteleva henkilö näyttää teistä ylemmältä olennolta, jos hän on tunnettu lehtimies, maineikas poliitikko tai kuuluisa intellektuelli" — viimeinen voisi sopia minuunkin tietysti — "on yhtä hyvin syytä epäillä hänen sanojensa kumpuavan kateuden lähteestä. Älkää antako hänen arvovaltansa tai hänen osakseen tulleen ylistyksen johtaa itseänne harhaan. Maailma on täynnä kateellisia ihmisiä, jotka tunnistavat toisensa määrätyistä eleistä ja yhtyvät onnellisina panettelijoiden puheisiin. Kadehtijat ovat hänen fanejaan, suojattejaan ja hänen huomaamattoman armeijansa jäseniä."

Tämä on toinen puoli. Tässäkin on menty kohtuuttomiin tietysti. Me tarvitsemme näköjään aina tiettyjä uhreja, ja itse asia on päässyt unohtumaan. Ei tällä kertaa muuta.

Ed. Huotari merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Saapunki: Arvoisa herra puhemies! Elämme tänään Suomessa aikoja, jolloin juoksemme rahan vallan perässä ja ihmisistä otetaan kaikki irti, mitä otettavissa on, ja katsotaan, ovatko he tuottaneet viivan alle jotakin. Tämäkin asia, jota tänään käsittelemme, on noita seurauksia, yksilöt tahdotaan unohtaa. Niin pitäisi tietysti Sundqvist-asiassakin katsoa yksilöä, mutta myös ne heikot, pienet kansalaiset on tänä päivänä unohdettu. Siitä syystä tasa-arvoistava yhteiskunta on kärsinyt aika paljon kolauksia.

Tarkastelen lyhyessä puheenvuorossani osallistumistani Sundqvist-asiassa tutkimuspyyntöön. Omana motivaationani oli kansalaisten tasapuolinen kohtelu niin hyvässä kuin pahassa silloin, kun nimeni pistin tutkimuspyyntöön.

Sundqvist-asiassa vahingonkorvausvastuun kohtuullistaminen suoritettiin muista velkaantuneista kansalaisista, yrityksistä ja heidän takaajistaan poikkeavalla tavalla. Mikäli korvausvastuun kohtuullistamista olisi samoin perustein sovellettu myös muihin tahoihin, suuri määrä konkurssiin menneitä yrityksiä olisi toiminnassa vielä tänäkin päivänä työllistäen runsaasti ihmisiä. Yksilötasolla niin velallisten kuin takaajienkin osalta olisi vältetty monia tragedioita, jos sama kohtuullistaminen olisi tehty heille kuin tässäkin tapauksessa. Avioliittoja ei olisi niin paljon hajonnut, psykiatriset sairaudet olisi usein vältetty, ja myös viimeiset teot, joita ihmiset tekevät epätoivoissaan, olisivat varmasti vähentyneet.

Kun edellä mainituille tahoille ei ole Sundqvistin tapaista kohtuullistamista suoritettu, suuresta joukosta ihmisiä on tullut aivan kuin lainsuojattomia, koska lähes kaikki tienattu tulo viedään velkojen maksuun. Tästä syystä muun muassa pimeän työn osuus maassamme on huomattavasti lisääntynyt, jostakin leipä on otettava. Suuret epäilykset on Sundqvist-tapauksessakin, että jotakin pimeää on jostakin tullut. Mistä muuten yhtäkkiä miljoona löytyi, kun varattomaksi oli todettu?

Kun normaali kansalainen todetaan varattomaksi, hän on luotonsaannin suhteen täysin paitsiossa. Sundqvist-tapauksessa tuntui löytyvän, niin kuin äsken mainitsin, rahaa varattomalle heti kohtuullistamispäätöksen seurauksena. Toisaalta muut velkaantuneet kansalaiset eivät tahdo saada luottoa edes normaaliin jokapäiväiseen elantoonsa. Mistä rahat — yli miljoona markkaa — löytyivät varattomaksi todetulle Sundqvistille, voidaan aiheellisesti kysyä. Sitä on

kansalaisten keskuudessa kysytty tuhansia ja taas tuhansia kertoja.

Tässä riittävästi perusteita sille, että halusin olla vaikuttamassa Sundqvistin tapauksen taustaselvityksiin tutkimuspyynnön kautta. Minut on valittu tähän taloon töihin kansan asialle. Sillä asialla haluan olla myös tämän asian suhteen. Mielestäni Alho — Sundqvist-ratkaisulla maamme poliittinen päätöksentekokoneisto osoittaa Suomen kansan olevan eriarvoistetussa asemassa toisiinsa nähden. Tämä lisää entisestään jo kytemässä olevaa herravihaa. Aina, kun jotakin valtakunnassa tapahtuu, sen joutuu köyhin osa kansasta maksamaan. Se on väärä peruste, jota kansa ei tahdo ymmärtää näinä päivinä eikä varmaan tulevinakaan.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa herra puhemies! Pääministeri Lipponen totesi vajaa vuosi sitten, että jos jotakuta on moitittava, se olen sitten minä. Tällä hetkellä en ajattele, että lähtisimme moittimaan enempää kuin on jo kuultu, vaan pohtimaan erityisesti sitä, miten Suomen kansalaisia tässä maassa kohdellaan. Keskeinen vastuu kohtelussa on lainsäätäjällä ja budjettivallan käyttäjällä, mutta unohtaa ei voida myöskään eduskunnalle kuuluvaa tarkastusvaltaa ja velvollisuutta tarkastaa valtioneuvoston toimintaa ja hallinnon toimivuutta. Tästä kolmannesta asiasta, tarkastusvallan käytöstä, on kysymys tässä muistutuksessa, jonka ensimmäinen allekirjoittaja olen.

Perustuslakivaliokunta on tehnyt pitkän ja perusteellisen työn. Se on tutkinut muistutuksen ja kuullut asiantuntijoita suuren määrän, ja vieläpä sen työn ohessa on tehty selvityksiä muillakin tahoilla. Valiokunta on mielestäni hyvin vastannut myös kaikkiin muistutuskirjelmässä herätettyihin kysymyksiin. Voi sanoa, että kaikkiin on vastattu ja kaikkiin on vastattu niin, että selviä lainrikkomuksia ei ole osoitettu. Tämä johtaa siihen, että entistä ministeriä Alhoa ei ole syytä valtakunnanoikeuteen esittää lähetettäväksi.

Muutamia asioita perustuslakivaliokunta ei ole kuitenkaan tutkinut. Eräs sellainen, saattaapa olla jopa ainoa, on sellainen muistutuskirjelmässä mainittu asia, joka ei ehkä perustuslakivaliokunnan toimialaan varsinaisesti kuulu. Se on se, kuinka paljon todellisuudessa entinen pankinjohtaja Sundqvist joutuu maksamaan 1,2 miljoonan markan sovitusta vahingonkorvauksesta, alennetusta korvauksesta, eli onko hänen kohtelunsa verotuksessa erilainen kuin on tavallisen työtätekevän kansalaisen, joka joutuisi nettotuloistaan maksamaan tällaisen korvauksen tai yleensä velkansa. Saattaa olla niin, epäilty on, että Sundqvist saa tulonhankkimisvähennyksenä tästä osan takaisin yhteiskunnalta, jolloin jos tämä asia olisi perustuslakivaliokunnassa tutkittu tai muutoin selvitetty, olisi hyvin mielenkiintoista verrata eri henkilöiden vastuuta laman seurauksien hoidossa. Tämä jäi selvittämättä. Toivoisin, että ministeri Skinnari verotoministerinä voisi tässä keskustelussa vastata tähän kysymykseen, toteutuuko tuo 1,2 miljoonan markankaan maksuvelvollisuus kokonaisuudessaan.

Ministerin menettely on siis todettu lailliseksi, mutta oikeustajua se ei vastaa, niin kuin perustuslakivaliokunta on yksimielisessä mietinnössään todennut. Selvitykset Ulf Sundqvistin tuloista ja varallisuudesta jäävät ilmaan. Onko todella niin, että Sundqvist on ollut tuloton ja varaton, kun ajatellaan, että hän on kuitenkin jo vuonna 70 valittu eduskuntaan, oli vuosia eduskunnan jäsen, vuosia ministerinä kansanedustajuuden rinnalla, oli ison puolueen puoluesihteerinä, josta työstä ilmeisesti maksetaan hyvät korvaukset, oli monen hallintoneuvoston puheenjohtajana ja erilaisissa muissa tehtävissä ja lopulta oli suurehkon tai ainakin merkittävän pankin pääjohtajana noin kymmenen vuoden ajan? Tuohon pääjohtajuuteen ymmärtääkseni kuuluvat kohtuulliset palkkaedut, sen lisäksi monet luontoisedut.

Perustuslakivaliokunta on todennutkin, että osittain tuon pankin pääjohtajakauden, osittain sosialidemokraattisen puolueen puheenjohtajakauden ja osittain konsulttina toimimisen aikana vuosina 91—94 Sundqvistilla oli 40 000—50 000 markan käytettävissä olevat tulot joka kuukausi.

Vuosina 1991—94 elettiin laman syvintä aikaa, pankkikriisin aikaa. Ihmiset menettivät työpaikkojaan. Henkiset ja aineelliset kärsimykset olivat suuret. Perustuslakivaliokunnan selvitysten mukaan Ulf Sundqvist nosti 50 000 markkaa kuukaudessa puhtaana käteen. Kuitenkin nyt selvitysten jälkeen henkilö on varaton ja lähes tuloton. Tätä on vaikea ymmärtää, kun katsotaan henkilöhistoriaa.

Ei ole tuloja, ei ulosmitattavaa varallisuutta, on vain pari luotollista sekkitiliä, jotka molemmat ovat miinuksella. Tämä aiheuttaa suuria kysymyksiä, miksi näin on voinut olla, ehkä myös, jos pieni leikki sallitaan tässä vakavassa asiassa, sen arvelun, että ei ole ihme, että maa on käynyt niin syvän pankkikriisin, jos johtaji-

na on ollut näin huonosti oman taloutensa hoitavia henkilöitä, että noista tuloista ei ole jäänyt käteen mitään varallisuutta eikä muuta kuin luotolliset sekkitilit velkasaldolla. Kysymyksiä on. Vastauksia on vähemmän kuin näitä kysymyksiä.

Edelleen on kysyttävä, miksi ulosottotoimet keskeytettiin noin vuosi sitten. Siihen ei ole tullut riittävää vastausta, miksi juuri silloin, kun se tapahtui, ja miksi sillä menettelyllä kuin se tapahtui. Ministerin valtuudet toimia tässä asiassa valtioneuvostoa ja/tai valtioneuvoston ministerivaliokuntaa kuulematta ovat aiheuttaneet kysymyksiä. Ainakin eräiltä osin lainsäädäntö edellyttää, että laajaa mielenkiintoa tai ennakkotapausluonnetta omaavat ratkaisut on vietävä valtioneuvoston käsittelyyn. Vastuu tästä kuuluu todella pääministerille. Hän on tässä asiassa ollut tietoinen ratkaisuista, jolloin pääministeriä on tässä kohdassa moitittava, jos jotakuta on moitittava, ja hänhän pyysi, että häntä moitittaisiin. Auki jää siis kysymys, miksi virkamiesten ja Oikeuskanslerinviraston varoituksista huolimatta näin meneteltiin.

Nämä esille nostamani asiat eivät kuitenkaan edellytä ministerivastuulain mukaisen valtakunnanoikeussyytteen nostamista, mutta valiokunta on antanut ankaran kritiikin menettelytavoista tässä asiassa, ja kansalaiset ympäri maan hämmästelevät, ovatko todella Suomen kansalaiset, ihmiset, tasavertaisia lain ja hallinnon edessä. Tässä kohtaa se suurin kysymys onkin, johon eduskunnan tulisi vakavasti paneutua: Miten voimme ratkaista ne laman jäljiltä olevat kipeät ongelmat, joiden parissa ovat tuhannet ja taas tuhannet yksityiset ihmiset, perheet, jopa suvut, kun on takausvelkoja ja -vastuita suvun kesken? Miten heidän asemaansa helpotetaan samalla tavalla kuin on helpotettu joidenkuiden varsin hyväosaisten ihmisten asemaa, mistä tässä on yksi esimerkki?

Mielestäni tästä menettelystä, että kansalaisia kohdellaan tasavertaisesti, vastuu on hallituksella ja eduskunnalla. Se ei ole ensisijaisesti Arsenal-Sillalla tai jollakin Vakuusrahaston tyyppisellä järjestelmällä vaan lainsäätäjällä ja hallituksella.

Nämä ongelmat, jotka monilta osin näkyvät ylivelkaongelmina, on ratkaistava. Mielestäni Sundqvistin sopimus tulisi purkaa ja hänet käsitellä kaikkien muiden kansalaisten kanssa yhtä aikaa järjestelyssä, jossa ylivelkaongelma poistetaan tästä maasta, ne suuret velat, joita ihmiset eivät koskaan pysty maksamaan. En minäkään usko, että Ulf Sundqvist olisi pystynyt maksamaan 10 miljoonan markan korvauksia missään vaiheessa. Se on ylisuuri summa. Mutta monella ihmisellä, rehellisellä ihmisellä, on tällainen taakka tänä päivänä tässä maassa. Heidän kätensä on sidottu, he eivät voi yrittää, eivät voi tehdä työtä, heidän perheensä asioivat sosiaalitoimiston luukulla, ja he itse, monta kertaa hyvinkin koulutetut ihmiset, ovat sidottuja eivätkä saa pienintäkään luottoa, jolla voisivat yritystoimintaa harjoittaa tai muuta rehellistä työtä tehdä. Tässä on kipeä ongelma, johon on etsittävä ratkaisua hallitusmuodon 5 §:n hengessä eli kansalaisten tasavertaisuutta etsien.

Arvoisa puhemies! Jos eduskunta hyväksyy tämän keskustelun päätteeksi perustuslakivaliokunnan esittämän ponnen, tämä asia jää ikään kuin tälleen eli eduskunta samalla hyväksyy sen, että yksi tällainen sopimus, jonka valiokunta on todennut sellaiseksi, että sitä ei voi pitää hyväksyttävänä eikä yleistä oikeustajua vastaavana, jää voimaan. Meillä ei eduskuntana ole ilmeisesti paljon muuta tehtävissä kuin näin menetellä. Tietysti voitaisiin entinen ministeri lähettää valtakunnanoikeuteen, mutta se olisi kohtuutonta häntä kohtaan. Mutta perustuslakivaliokunnan ponnen hyväksymisen pohjalta jos edetään, niin asia hautautuu ja jää elämään omaa elämäänsä. Yksi on saanut hyvän kohtelun, muut eivät ehkä sitä saa.

Tiedän tämän talon menettelytavat ja säännökset, mutta siitä huolimatta, että vastustusta on ollut, olen kirjoittanut ja jättänyt lausuman, joka on edustajille jaettu. Arvoisa puhemies, teen tämän lausumaehdotuksen. Se kuuluu seuraavasti:

"Eduskunta toteaa perustuslakivaliokunnan yksimielisen kannan, jonka mukaan yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta arvioituna ministeri Alhon toimintaa ei voida pitää yleistä oikeustajua vastaavana eikä hyväksyttävänä, ja eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää kuukauden kuluessa mahdollisuudet entisen pankinjohtaja Ulf Sundqvistin kanssa tehdyn vahingonkorvauksen alentamissopimuksen purkamiseksi tai muuttamiseksi ja ryhtyy käytettävissä olevin keinoin toimenpiteisiin yleistä oikeustajua vastaavan ja hyväksyttävän lopputuloksen aikaansaamiseksi."

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Huomautan puhujalle, että nyt on kysymys ainoastaan asian raukeamisesta tai selityksen pyytämisestä. — Puhuja voi jatkaa.

P u h u j a : Arvoisa puhemies! Tämän esityksen olen tehnyt ja toivon, että eduskunta ottaa siihen kantaa.

Ed. I t ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tähän sopimuksen sitovuuteen. Sitä kyllä perustuslakivaliokunnassakin yleisellä tasolla käsiteltiin varsin perusteellisestikin. Tässä ei millään kahdessa minuutissa ehdi käydä näitä perusteita läpi, mutta toteaisin vain sen, miksei siitä ole valiokunta mitään lausunut mietinnössä. Kun nyt käsitellään ministerivastuulain asiaa ja siinä käsitellään sitä, onko asia raukeava vai ei, niin sopimuksen sitovuus tai pätemättömyys on toisen prosessin asia. Sen takia perustuslakivaliokunta ei ottanut sitä esille.

Ed. Johannes K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tosiaan rikosasian vireillepano, uuden syyteasian vireillepano, Ulf Sundqvistia vastaan muuttaa tilanteen. Jos siinä pystytään näyttämään toteen syytteen alainen rikos, niin siinä tapauksessa voidaan myös rikosperusteisesti ottaa vahingonkorvausasia uudelleen esille. Mutta se ei ole lainkaan meidän käsittelyssämme esillä eikä siihen ole myöskään syytä lausumilla pyrkiä vaikuttamaan. Mutta varmasti on järkevää puuttua asiaan uudelleen siinä vaiheessa, kun rikosprosessi etenee, ja silloinhan myöskin, jos tosiaan näytetään syyllisyys, myös olennainen peruste siviilioikeudelliselle sopimukselle on poistunut ja joka tapauksessa asia tulisi uuteen harkintaan.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemen perustelulausuman mukainen vaade selvittää Sundqvist-sopimuksen purkamisen mahdollisuus yleisen oikeustajun vastaisena on vaade, johon kernaasti varmasti yhtyisi. Tämäntapainen näkemys, uskon näin, on aika monien edustajien mielessä tällä hetkellä. Tämän asian käsittely nyt kuitenkin menee tässä ministerivastuulain 6 §:n mukaisesti eikä nyt voida päättää mistään muusta kuin siitä, raukeaako muistutus vai jatketaanko asian käsittelyä eli pyydetäänkö asianomaista selvitystä vaiko ei.

Haluankin kiinnittää huomiota siihen, että tämä ei tarkoita aikanaan minun mielestäni sitä, etteikö eduskunta voisi tähän asiaan palata jonkin muun asian yhteydessä, silloin kun esimerkiksi valtion varoja edelliseltä vuodelta käsitellään tässä talossa. Mutta tämän asian käsittelyn yhteydessä, tämän myös eduskunnan puhemiesneuvosto kaksi tuntia sitten totesi, tämän tyyppisestä asiasta ei voida äänestää.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Tässä asiassa on esitetty kaksikin kirjelmää. Toinen on yhdentoista kansanedustajan allekirjoittama niin sanottu ministerivastuulain alainen muistutus ministeri Alhon virkatoimista ja toinen sitten kuuden kansanedustajan tekemä rikosilmoitus, jonka perusteella alettiin uudelleen tutkia Ulf Sundqvistin tekemisiä ja tekemättä jättämisiä.

Itse olen allekirjoittanut yhdentoista kansanedustajan muistutuksen. Olen sitä mieltä, että muistutuksen allekirjoittaminen ja jättäminen oli ehdottomasti välttämätöntä, eikä kukaan ole toisin väittänytkään. On erittäin tärkeätä, että tällaisessa asiassa, josta nyt on kysymys, nämä asiat tutkitaan, selvitetään ne kaiken kansan ja myös, totta kai, kansanedustajien nähtäviksi. Me teemme sitten siitä asiasta täällä päätöksen.

Tämä perustuslakivaliokunnan mietintö on vastannut tehdyn muistutuksen osalta oikeastaan neljään kohtaan. Ensimmäinen on se, onko ex-ministeri Alholla, silloisella ministeri Alholla, ollut oikeus tehdä ne päätökset, jotka hän on asiassa tehnyt. Toinen kysymys ja vastaus on se, onko nuo päätökset tehty muodollisesti oikein. Kolmas kysymys on, onko yhdenvertaisuutta loukattu vai onko yhdenvertaisuuden toteutumisesta pidetty huolta. Ja vielä on neljäs, hieman epämääräisempi kysymys siitä, onko entinen pääjohtaja Sundqvist pimittänyt varoja ulosmittauksessa, vältellyt ulosmittausta ja onko esimerkiksi ministeri Alho tavalla tai toisella ollut tässä tietyllä tavalla mukana, ei konkreettisesti, mutta kuitenkin toimenpiteitään ratkoessaan.

Ensimmäinen kohta, jossa on kysymys siitä, onko ministeri Alholla ollut oikeus tehdä näitä päätöksiä, jotka hän on tehnyt, on mielestäni yksinkertaisen selkeä. Nämä päätökset ovat olleet, niin kuin sanotaan, hänen rootelissaan. Nämä ovat nimenomaan kuuluneet valtioneuvostolle, valtiovarainministeriölle ja siellä nimenomaan toisella valtiovarainministerille, jota tehtävää silloin Arja Alho hoiti.

Tähän asiaan voidaan tietysti liittää nyt sitten kysymys siitä esteellisyydestä, joka on myös mainittu. Onko ollut poliittinen esteellisyys, niin kuin sanotaan? Poliittinen esteellisyys saattaa monta kertaa toki muodostua paljon kiinteämmistä suhteista kuin sukulaisuuskysymykset, jotka ovat yleensä esteellisyyden perustana. Mutta kun katsoo perustuslakivaliokunnan mietintöä, niin tulee kyllä vakuuttuneeksi siitä, että tällaista

esteellisyyttä Arja Alholla ei ole noiden päätösten teossa ollut.

Vaikeampi kohta on se, onko nämä päätökset tehty muodollisesti oikein vai ei. Ja se näkyy ihan selkeästi perustuslakivaliokunnan mietinnöstä. Voidaan sanoa, että ministeri Alho on suhtautunut tähän tehtäväänsä hieman yliolkaisesti ja merkittävän yliolkaisesti. Toisin sanoen hän olisi voinut ja hänen olisi pitänytkin tehdä muodollisesti tarkempaa työtä noiden päätösten eteenpäinviemisessä.

Jo yksi asia on se, että tällainen tietyllä tavalla merkittävä, ennakkoperusteinenkin asia olisi pitänyt tuoda valtioneuvoston yleisistuntoon käsiteltäväksi. Tosin ministeri Alho on tehnyt tämän päätöksen finanssineuvos Kilpelän, jos oikein muistan, esittelystä ja tällä tavalla muodollisesti oikein, mutta ehkä tämän asian kannalta olisi ollut parempi, että tämä päätös olisi tehty koko hallituksen toimesta. Tosin ministeri Alho on informoinut pääministeriä asiasta. Tämä nyt sitten tietenkin lieventää jossain määrin asiaa muodolliselta perusteelta, mutta ei tätä moitittavuutta kuitenkaan täysin poista.

Oikeastaan pahin virhe näissä on se, että ministeri Alho päättäessään ulosottotoimien keskeyttämisestä Sundqvistin suuntaan ei ole tehnyt tätä lainkaan esittelystä, vaan on tehnyt tämän omana päätöksenään. Se on selkeä muodollinen virhe; sekin olisi pitänyt tietysti hoitaa toisella tavalla.

Nämä ovat muodollisia virheitä, jotka selkeästi tulevat perustuslakivaliokunnan mietinnöstä esille ja joilla on tietysti sitten kokonaisuutena katsoen ollut se vaikutus, että perustuslakivaliokuntakin on ryhtynyt niihin moitteisiin, mihin on ryhtynyt.

Sitten tämä yhdenvertaisuuden periaate. Täällä on hyvin laajasti käsitelty asiaa ja kuviteltu, että tämä mietintö käsittelee yhdenvertaisuuden periaatetta yleisesti ja kansallisesti ottaen huomioon ne surkeassa velkatilanteessa olevat ihmiset, joita on satojatuhansia tuolla maakunnissa niin yrittäjiä, takuumiehiä kuin muuten velkaisia. Minun käsitykseni mukaan tässä valiokunnan mietinnössä lähinnä yhdenvertaisuusperiaatetta on purettu siltä pohjalta, kuinka on kysymys Sundqvistin ja muiden johtokunnan jäsenten välillä, toisin sanoen onko tämä pääluvun mukainen korvausvelvollisuus tasapuolisesti toteutettu.

On ihan selvää, että näinhän ei ole tapahtunut. Jos Sundqvistin pääluvun mukainen velvollisuus olisi ollut 5,7 miljoonaa markkaa ja muilla johtokunnan jäsenillä 770 000 markkaa, niin tämähän ei sitten ole tällä tavalla tietenkään toteutunut. Mutta on huomattava, että tässä valiokunnan mietinnössä ei ole kansallista yhdenvertaisuutta kansalaisten ja Sundqvistin välillä muuten kuin ehkä hiukan viittauksenomaisesti mainittu.

Yhdenvertaisuus ei ole toteutunut. Siinä on perusteltu sitten kuitenkin myöhemmässä vaiheessa asiaa sillä, että kun mieheltä ei kerta kaikkiaan ollut muuten korvauksia saatavissa, niin on ollut parempi, että tehdään tällainen ratkaisu ja otetaan se, mitä on saatavissa. Kestääkö se sitten päivänvalon, se on tietysti toinen asia.

Neljäs kysymys on Ulf Sundqvistin mahdollinen varojen salaaminen, ja siihen kyllä täytyy suhtautua aika epäluuloisesti. Jos mies on ollut niin pitkään niin hyvissä viroissa ja tehtävissä kuin hän on ollut, yleensä jää hiukan jotakin pussin pohjalle tai kasaan, niin kuin sanotaan. Mutta sehän ei ole tietysti edellytys. Joku voi elää huikentelevaista elämää tai muuten syödä vähän paremmin, vaikka nyt ei kohta lihoisikaan, mitä täällä nyt on pidetty vähän esimerkkinä, että kun mies ei ole lihonut, niin se olisi sen merkki, että ei ole syöty liikaa. Joka tapauksessa herättää hämmennystä, että tällaista ulosmittauskelpoista omaisuutta ei ole löytynyt.

Se asia, mikä on aivan selvä, on se, että Sundqvist on pyrkinyt pääsemään eroon ulosmittauksesta käyttämällä luotollisia tilejä, joille hänen konsulttikorvauksensa on tullut, ja osoittanut tällä tavalla, ettei hänellä ole ollut tarkoitustakaan suorittaa näitä velkoja sen mukaisesti kuin hänelle on tuomittu. Tuskin se siinä muodossa olisi ollut mahdollistakaan, mitä hänen korvausmääränsä ovat olleet.

Kuitenkin näitä asioita on selvitelty usean vuoden ajan ulosottomiesten toimesta ja tutkimuksissa eikä niistä ole sen enemmälti selvää saatu, niin ei kai Arja Alhon päällekään sitten voi sitä asiaa sen enemmälti kaataa. Niitä on tutkittu vuodesta 94, jäänyt selvittämättä. Varmasti olisivat jääneet sitten selvittämättä tämän viimeisenkin tutkimuksen perusteella, joka keskeytettiin, ja rikostutkintakaan, joka tähän sitten kohdistui, ei ole tuonut mitään uutta selvitystä asiaan. Toisin sanoen Sundqvist on vetänyt pidemmän korren näistä tutkijoista ja sillä siisti. Tuskinpa Alhokaan sitä asiaa olisi pystynyt paremmin hoitamaan.

Loppujen lopuksi minä olen tässä asiassa lähtenyt siitä, niin kuin sanottu, että minä en tutki Sundqvistin tapaa elää ja onko hän kehveli vai ei, vaan sitä, onko Arja Alhoa vastaan valtakun-

nanoikeudessa mahdollisesti nostettavilla syytteillä etenemisen mahdollisuuksia vai ei. Se on tärkein asia tässä nyt, ja tältä pohjalta minä olen liikkeellä.

Ensinnäkin täytyy todeta, että ministeri Alho on toiminut poliittisesti kovin epäviisaasti ottaen huomioon erityisesti tällaisen ajan, jolloin yleinen näkemys tällaisissa asioissa on kiihkeä ja asioihin tietysti hyvin nopeasti puututaan. Tämä on hyvin epäviisas ratkaisu ollut, etten suoraan sano, jos entinen ministeri Alho sen nyt sallii eikä loukkaannu: suorastaan tyhmä, koska tässä asiassa olisi voitu tarkemmalla päätöksenteolla nämä asiat hoitaa huomattavasti paremmin. Tällaisesta seuraa kuitenkin niin sanottu poliittinen vastuu. Muualla maailmassa ministeri eroaa aina, jättää paikkansa syvään kumarrellen, niin Ruotsissa kuin Englannissa. Tämä on kansainvälinen tapa.

Suomessa näin ei ole tapahtunut, vaan kaikki virkamiehet ja ministerit riippuvat viimeiseen saakka tiukasti kiinni virassaan, vaikka heidän olisi tarvinnut erota. (Ed. Kekkosen välihuuto) Ministeri Alho on kyllä tässä tapauksessa osoittanut ... — Oliko ed. Kekkosella jotakin tähän asiaan? Ei tainnut olla. Minä jatkan sitten puhettani. — Ministeri Alho on tässä tapauksessa kyllä osoittanut esimerkillistä uutta näkemystä eroamalla aikanaan virastaan poliittisten virheiden vuoksi. Näin asian tietysti voidaan katsoa olevan, ja se on ihan oikein.

Mitä tulee mahdolliseen menestymiseen valtakunnanoikeudessa, jonka koolle kutsuminen ja kynnys sinne on aika korkea, minä olen vilpittömästi sitä mieltä, aivan kuten perustuslakivaliokuntakin, että tällaisilla syytteillä ei tulisi olemaan minkäänlaista mahdollisuutta edetä näillä näytöillä, mitä siinä on olemassa. (Ed. Kekkosen välihuuto) Näin ollen minäkin lähden ... — Ed. Kekkonen, jälleen. (Ed. Kekkonen: Juuri sitä yritin sanoa!) — Minä sanon sen, ed. Kekkonen. Älkää te aina menkö minun viisaitten ajatusteni edelle, koska ne tulevat joka tapauksessa siellä. — Tällä ei ole menestymisen mahdollisuutta. Näin ollen tällaista syytettä ei tietenkään voida nostaakaan.

Mitä tulee sopimuksen purkamiseen, herra puhemies, joka ei ole tämän käsittelyn asia, jos Sundqvist tuomitaan tahallisesta rikoksesta, asia joutuu toki aivan uuteen valoon. Mutta kun sopimusta joudutaan aikanaan purkamaan, siinä sitten mutkitellaankin taas moneen malliin, mutta se on taas myöhempien tulevaisuuksien asia.

Herra puhemies! Niin mielelläni kuin olisin esittänyt täällä tietysti syytteen nostamista valtakunnanoikeudessa — olisi se ollut komea asia — jos olen vilpitön itselleni, niin kuin täytyy tässä nyt olla, tähän ei ole perusteita. Näin ollen se jää myöskin näillä perusteilla minultakin tekemättä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ovatko suomalaiset tasa-arvoisia lain edessä? Saavatko kaikki pankkioikeudenkäynneissä vahingonkorvaukseen tuomitut saman kohtelun kuin pankinjohtaja Ulf Sundqvist sai ministeri Arja Alholta? Miksi velkajärjestelyssä takaaja vastaa kaikella omaisuudellaan ja ulosottokelpoisilla tuloillaan vaikka lopun elämäänsä? Kuinka kymmenettuhannet konkursseissa ikuiseen velkavastuuseen joutuneet yrittäjät voitaisiin palauttaa takaisin veronmaksajiksi? Nämä ovat kysymyksiä, jotka ovat tänään kansalaisten huulilla eikä syyttä, sillä Alho — Sundqvist-tapaus huolimatta valiokunnan perusteellisesta käsittelystä herättää edelleen enemmän kysymyksiä kuin vastauksia.

Perustuslakivaliokunta ei ole esimerkiksi löytänyt pätevää selitystä sille, miksi sopimuksen tekemisellä oli kiire ja miksi ministeri hyvän hallintotavan vastaisesti ilman esittelyä keskeytti ulosoton vain kaksi päivää ennen kuin Sundqvist olisi joutunut esittämään muun muassa luettelon asiakkaistaan. Perustuslakivaliokunnan mukaan Sundqvist-sopimus poikkeaa objektiivisesti katsoen yhdenvertaisuusperiaatteesta. Ministeri Alho on lisäksi toiminut hätiköidysti ja osoittanut huonoa ja puutteellista harkintaa. Kansalaisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta arvioituna hänen toimintaansa ei voi pitää yleistä oikeustajua vastaavana eikä hyväksyttävänä.

Vanha sanonta "politiikka ei ole juridiikkaa eikä juridiikka ole politiikkaa" pätee tässäkin tapauksessa. Toisin sanoen ministeri Arja Alhon päätös ei tule moraalisesti hyväksyttäväksi sillä, ettei päätös ole ainakaan selvästi lainvastainen. Toisaalta eduskunta ei saa asettaa ministeri Alhoa valtakunnanoikeuteen moraalisista syistä, jos ja kun hänen päätöksensä eivät perustuslakivaliokunnan ja sen käyttämien asiantuntijoiden mukaan ole sillä tavoin lainvastaisia kuin syytteeseen asettaminen edellyttäisi.

Miksi päätös on sitten tehty, ja mikä on päätöksentekijöiden vastuu? Mitä meidän tulisi ot-

taa opiksi tästä murheellisesta tapauksesta? Ei voi välttyä siltä ajatukselta, että päätöksentekijän on täytynyt olla poliittisen vallan sokaisema. Parlamentaarinen vastuu ministeri Alhon osalta on toteutunut, kun hän erosi ministerin tehtävästä, ja poliittinen vastuu punnitaan ensi kevään eduskuntavaaleissa, joissa hän on ilmoittanut olevansa ehdokkaana.

Tässä yhteydessä on myös syytä kysyä, mikä on pääministerin ja muun hallituksen vastuu. Asian tultua julkisuuteen pääministerihän ilmoitti ottavansa vastuun päätöksestä. Asiakirjojen mukaan hän onkin ollut ennakkoon tietoinen tehtävästä sopimuksesta. Asian periaatteellisuus ja poikkeuksellisuus huomioiden myös muun hallituksen olisi ainakin pitänyt olla tietoinen sopimuksesta.

Onko hallitus sitten ottanut poliittisesti opikseen tapauksesta? Valitettavasti ei siltä näytä. Pääministeri Lipposen puhe Joensuussa ja viikonvaihteen kannanotto vaalien jälkeisistä hallitusvaihtoehdoista kielii edelleen piittaamattomuudesta sekä kilpailevien puolueiden ja kansan vaaleissa ilmaiseman tahdon halveksunnasta.

Ei niin huonoa, ettei siihen liity jotain hyvääkin, sanotaan. Niin nytkin. Tapaushan osoittaa irvokkaalla tavalla ulosotto- ja muun lainsäädännön puutteet. Jos esimerkiksi joku henkilö, joka ilmoittaa tuloikseen lähes miljoona markkaa vuodessa, voi samalla ilmoittaa, ettei hän maksa penniäkään, jos hänen ehtoihinsa ei suostuta, on jotakin pahasti vialla. Terve maalaisjärki sanoo, että asia pitäisi voida käsitellä joko velallisen epärehellisyytenä tai petoksena.

Alho — Sundqvist-tapaus antaa aihetta pohtia myös laajemmin kansalaisten asemaa velkasuhteissa. Keskusta edellytti reilu viikko sitten, että hallituksen tulee esittää toimenpideohjelma, jonka avulla kansalaiset saatetaan tasa-arvoiseen asemaan. Samassa yhteydessä on selvitettävä, voidaanko jo tehty sopimus purkaa.

Mitä muuta pitäisi tehdä? Kun arvostelee, on syytä esittää myös parannusehdotuksia. Tässä oma ehdotukseni: Pankkikriisin jälkimaininkien tulisi johtaa myös muihin velkoja ja vakuuksia sekä takauksia koskeviin säädösmuutoksiin. Kaikkein kipeimmin kansalaisia on selvitysten mukaan koskettanut oman asunnon menetys, menetys joka tuhoaa usein koko elämäntyöllä saavutetun unelman. Esitykseni onkin, että oma asunto hyväksyttäisiin vain asunnon hankintaa tai muuta koti-irtaimistoa koskevan velan vakuudeksi. Omaa asuntoa ei siten saisi hyväksyä esimerkiksi yritystoiminnan vakuudeksi. Myöskään takauksen perusteella perittävästä saatavasta ei saisi ulosmitata tavanomaista omaa asuntoa. Tämä johtaisi ja mielestäni aivan oikein siihen, että yksityisen henkilön velka- ja takausmäärälle asetettaisiin nykyistä alemmat rajat. Samalla se kuitenkin vähentäisi omien asuntojen pakkohuutokaupat murto-osaan nykyisestä. Järjestelmä sopisi Suomeen, jossa jokaisella on oltava asunto jo ilmasto-olosuhteidenkin vuoksi ja koska asumisemme perustuu pitkälti omistusasuntoihin.

Lakien on perustuttava kansalaisten yleisesti hyväksymiin perusarvoihin. Lakien on määriteltävä oikea ja väärä kansalaisten oikeustajua ja moraalisia arvoja vastaavalla tavalla. Lakien on suojeltava heikompia ja puolustuskyvyttömiä. Kansalaiset ovat valmiit kantamaan vastuuta, jos taakka jaetaan oikeudenmukaisesti ja tasaarvoa kunnioittaen. Juuri näihin tekijöihin perustuu politiikan moraali. Käytännössä päätökset on tehtävä siten, että ne täyttävät paitsi lakien myös lain hengen vaatimukset. Nyt näin ei ole tapahtunut. On aihetta kysyä, voiko hallitus katsoa vilpittömästi ja rehellisesti silmiin niitä suomalaisia, jotka elävät ahdingossa velkojen, takausvastuiden, muiden säästöpankkioikeudenkäyntien tai hallituksen lapsiperheisiin ja eläkeläisiin kohdistamien leikkausten seurauksena. Mikä on hallituksen vastaus näiden kansalaisten kysymykseen oikeudenmukaisuudesta ja tasaarvosta. Toivottavasti hallitus antaa lähiaikoina vastaukset näihin kysymyksiin.

Arvoisa rouva puhemies! Johtopäätöksenä on selkeästi todettava, että syytteeseen asettamiseen valtakunnanoikeudessa on oltava selvät oikeudelliset perusteet. Nyt käsiteltävässä kysymyksessä niitä ei perustuslakivaliokunnan eikä maamme parhaimpien oikeusasiantuntijoidenkaan mielestä ole. Siksi yhdyn perustuslakivaliokunnan kantaan. Moraalisista tai poliittisista syistä ei ketään voi eikä saa asettaa oikeuteen. Ne seikat jäävät vaaleissa kansalaisten ratkaistavaksi.

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on tehnyt nyt käsiteltävässä muistutusasiassa hyvää ja perusteellista työtä. Valiokunta onkin yksimielisesti tullut hyvin pitkälti siihen samaan johtopäätökseen, jonka kokoomuksen eduskuntaryhmä jo vuosi sitten totesi: Ministeri Alhon päätös hyväksyä Sundqvist-sopimus oli väärä ratkaisu. Lainvastainen ministerivastuulain 7 §:n tarkoittamassa merkityksessä se sen sijaan ei ollut. Kuten aikaisemminkin on jo to-

dettu, Alhon ratkaisu edusti ennen kaikkea harkintakyvyn puutetta.

Silloisen ministerin Arja Alhon päätös hyväksyä Sundqvist-sopimus oli väärä ratkaisu ennen kaikkea seuraavista syistä:

1) Sundqvistin maksettavaksi sovittu korvaussumma poikkeaa ainoana tapauksena siitä sovintolinjasta, minkä valtio oli omaksunut muiden pankkioikeudenkäynneissä korvausvelvollisiksi tuomittujen vastaajien osalta.

Tämän keskeisen seikan eli Sundqvistin saaman edullisemman kohtelun toteaa myös perustuslakivaliokunta yksimielisesti mietinnössään seuraavasti: "Ulf Sundqvist on muihin korvausvelvollisiin nähden valiokunnan käsityksen mukaan saanut osakseen edullisena pidettävän kohtelun ministeri Alhon toimintaohjeratkaisun ja ulosoton keskeyttämisen takia."

Valiokunta toteaakin tältä osin johtopäätöksenään: "Yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta arvoituna ministeri Alhon toimintaa ei kuitenkaan voida pitää yleistä oikeustajua vastaavana eikä hyväksyttävänä." Tähän yhdymme.

2) Perustelemalla tehtyä sovintoratkaisua tosiasiallisesti sillä, että Sundqvistilta ei olisi hänen maksuhaluttomuutensa — korostan: maksuhaluttomuutensa — vuoksi saatu minkäänlaista korvausta, valtio käytännössä hyväksyi Sundqvistin eräänlaisen ulosottosuunnittelun eli käytännössä keplottelun luotollisilla sekkitileillä. Valtio ei todellakaan ollut niin kipeästi Sundqvistilta saadun 1,2 miljoonan markan summan tarpeessa, että sen olisi pitänyt tähän mukautua ja alistua.

Pitää muistaa, että valtio ei ole mikä tahansa velkoja tai sopijapuoli, vaan myös moraalia ylläpitävä instituutio. Tämä olisi ollut hyvä Alhon ja myös Sundqvist-sopimusta valmistelleiden virkamiesten muistaa. Sitä paitsi lopullisesti avoimeksi jäi, kuinka paljon Sundqvistilta olisi saatu korvausta, mikäli ulosottotoimet olisi viety tehokkaasti loppuun saakka eikä niitä olisi Alhon päätöksellä keskeytetty juuri ennen Sundqvistin velvollisuutta ulosottoselvityksen antamiseen.

3) Sundqvistin kanssa tehty sopimus 1,2 miljoonan markan korvauksesta oli väärä ratkaisu myös sen vuoksi, että näin Sundqvistin maksettavaksi tuli jopa pienempi summa kuin mitä hän oli itse hyötynyt veronmaksajien maksettaviksi tulleilla henkilökohtaisilla liiketoimillaan. Oikeuslaitos tulee nyt erikseen selvittämään, syyllistyikö Ulf Sundqvist rikolliseen menettelyyn silloin, kun Sundqvistin liiketoimintatappiot tulivat STS-Pankin ja viime kädessä veronmaksajien, meidän, maksettaviksi.

Arvoisa puhemies! Hyvin merkillisenä asiana ja selvänä virheenä voidaan pitää sitä, että ministeri Alho päätti oma-aloitteisesti keskeyttää Sundqvistiin kohdistuneen ulosottoprosessin. Kuten valiokunnan mietinnössä todetaan, "tämä velkojatahon oma toimenpide tehokkaasti esti ulosottoviranomaista saamasta sellaista selvitystä, jota ei ollut sen käytettävissä vuoden 1994 ulosottoselvityksen aikaan ja joka olisi saattanut avata uusia mahdollisuuksia ulosmittaukseen".

On syytä yhtyä siihen valiokunnan toteamukseen, että Alhon keskeyttämispäätös "on ennen muuta osoitus hätiköinnistä ja huonosta harkinnasta". Valiokunta toteaa myös, ettei "perustetta toimenpiteen äkkinäiselle suorittamiselle ole selvinnyt"; epäilyjä toki voidaan esittää.

Alhoa vastaan tehdyn muistutuksen lopputuloksen osalta yhdymme kokoomuksessa perustuslakivaliokunnan kantaan. Ei ole nähtävissä perusteita syytteelle valtakunnanoikeudessa. Poliittisen vastuun tapahtumista Alho on jo kantanut. Eroamalla valtioneuvoston jäsenyydestä Arja Alho kantoi asianmukaisen poliittisen vastuun.

Arvoisa puhemies! Emme ole kokoomuksessa tyytyväisiä siihen tilanteeseen, joka Sundqvist-sopimuksen osalta tällä hetkellä vallitsee. (Ed. Ala-Nissilä: Mitä aiotte tehdä?) Sopimuksen tekeminen oli väärin, mutta sopimus on voimassa. Oikeusjärjestyksemme perustuu kuitenkin laillisesti tehtyjen sopimusten kunnioittamiseen, eikä toisin voisi ollakaan: pacta sunt ob servanda. Näin ollen Sundqvist-sopimus on saatettavissa pätemättömäksi vain, mikäli siihen on olemassa oikeudelliset edellytykset. Tähän saakka ei käsityksemme mukaan ole tullut esiin seikkoja, jotka mahdollistaisivat sopimuksen purkamisen vastoin Sundqvistin tahtoa.

Sundqvistia vastaan nostettu rikossyyte saattaa kuitenkin johtaa tilanteen muuttumiseen. Näin ollen tilannetta on tarkasti seurattava ja sopimuksen purkamiseen on ryhdyttävä välittömästi, mikäli siihen syntyy oikeudelliset edellytykset.

Haluan muistuttaa myös siitä, että jo vuosi sitten käydyssä keskustelussa lokakuun 21 päivänä ryhmämme otti seuraavan kannan: "Olen edellä selostanut, miksi kokoomus ei pidä Sundqvist-sopimusta hyväksyttävänä. Siinä ei toteutunut oikeus ja kohtuus, vaan vääryys. Tästä seuraa, että sopimus tulee mielestäni purkaa." Tästä pidämme edelleen kiinni.

Haluan myös korostaa sitä, että on muitakin päätöksiä, joissa lähdetään siitä, että sopimus tulee purkaa, mikäli se on mahdollista. Valtion vakuusrahaston valtuusto päätti 8.10.1997 seuraavasti: "Samalla valtuusto ilmoittaa kantanaan valtiovarainministeriölle ja Valtion vakuusrahastolle, että ryhdytään toimenpiteisiin Ulf Sundqvistin kanssa tehdyn sopimuksen purkamiseksi ensisijaisesti molempien osapuolien suostumuksin, ja mikäli tämä ei ole mahdollista, selvitetään mahdollisuudet sopimuksen purkamiseen muutoin." Päätös oli yksimielinen.

Myös omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalin tarkastusvaliokunta on todennut seuraavasti: "Perustuen yhden asiantuntijan esittämiin näkökohtiin valiokunta esittää lisäksi, että Sundqvistin kanssa tehdyn sopimuksen uudelleenarviointimahdollisuudet selvitetään viimeistään perustuslakivaliokunnan lausunnon ja poliisitutkinnan valmistumisen jälkeen ja ryhdytään selvityksen mahdollistamiin toimenpiteisiin Sundqvistin maksettavan korvauksen saattamiseksi oikeudenmukaisemmaksi." Eli mikäli edellytykset vain löytyvät sopimuksen purkamiseen, toimenpiteisiin on ryhdyttävä välittömästi.

Puhemies! Lopuksi totean, että on myös ryhdyttävä lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin, joilla Ulf Sundqvistin tilikikkailun kaltainen toiminta voidaan vastaisuudessa estää. Ulosottolainsäädäntöä uudistettiin muutoksilla, jotka tulivat voimaan maaliskuussa 1997. Tuolloin annettiin ulosottomiehille paremmat toimintamahdollisuudet sikäli, että salassapitosäännöksen estämättä voidaan muun muassa sivullisilta saada tietoja ja muun muassa ulosottoselvityksessä voidaan vaatia tekemään selkoa toimeksiantajista. Näitä mahdollisuuksia olisi täysimääräisesti tullut Sundqvistin tapauksessa käyttää hyväksi.

Mutta mikäli tämä ei riitä, ei ole oikein, että hyvin maksukykyinen, mutta maksuhaluton henkilö voi välttää ulosoton luotollisia sekkitilejä käyttämällä. Mikäli tällaista toimintaa ei voida estää ulosottolakia muuttamalla, on rikoslakia muutettava, jotta tällainen toiminta kriminalisoidaan.

Ed. T a r k k a : Rouva puhemies! Perustuslakivaliokunnan oikeudellinen johtopäätös näyttää hyvin perustellulta. Ministerivastuulain säätämä korotettu syytekynnys ei varmaankaan ylittynyt Sundqvist-jupakassa, mutta tämä ei tarkoita, että asia olisi sillä selvä. Juridisesti syytettävää ei ole, mutta oikeuskäsityksen kannalta huomautettavaa on ja paljon, kuten perustuslakivaliokunnan mietinnöstäkin ilmenee. Tämä ei ole prosessioikeutta, vaan yhteiskuntamoraalia.

Perustuslakivaliokunnan mietintö ei kumoa eikä kevennä sitä perusihmetystä, jonka Sundqvist-ratkaisu herätti ja jonka takia asia tuli vireille perustuslakivaliokunnassa, päinvastoin. Valiokunnan mietintö vahvistaa niitä epäilyjä, joita esitin kyselytunnilla viime vuoden lokakuun alussa ja välikysymyskeskustelussa lokakuun lopussa. Lisäksi mietinnössä on kaksi uutta tietoa, jotka entisestään korostavat Sundqvist-jupakan paljastamaa sosialidemokraattista hengen pimeyttä.

Ensimmäinen näistä uusista kummallisuuksista on se, että ulosotossa varattomaksi todetulla pankinjohtajalla todettiin vuosina 91—94 olleen kiinteiden menojen jälkeen käytettävissään 40 000—50 000 markkaa kuukaudessa. Sundqvist-jupakan selvittely on antanut varattomuuden käsitteelle kokonaan uuden sisällön. Kaikilta muilta ulosottoon joutuneilta kansalaisilta viedään tuhkakin pesästä, mutta tälle pankinjohtajalle järjestetään hyvä veli -verkoston kohtuulliseksi arvioima elintasotakuu, joka ei ole aivan vaatimaton. Sundqvist on varmaan maailmanhistorian ensimmäinen varaton henkilö, jolla on käytettävissään 40 000—50 000 markkaa kuussa. Tällaisen logiikan voi käsittää vain ihminen, joka on vanhakantaisista sosialidemokraateista kaikkein vanhakantaisin. Luulisin, että tässä salissa ei ole kovin monta sellaista ihmistä, jotka syvimmässä sielussaan voisivat hyväksyä tällaisen menon, ei edes sosialidemokraattisen ryhmän piirissä, näin toivoisin.

Tämä kummallisuus kasvaa suorastaan sietämättömäksi perustuslakivaliokunnan mietinnön paljastamasta toisesta uudesta tiedosta. Siitä ilmenee, että ulosottomenettelyn yhteydessä pankinjohtaja Sundqvist on syyskuussa 97 arvioinut vuositulonsa seuraavien 3—5 vuoden aikana noin 800 000 markaksi. Ulosottomenettelyssä siis todettiin varattomuus, johon sisältyy paitsi kyky kuluttaa vapaasti kymmeniätuhansia markkoja kuussa myös näkymä, jonka mukaan tällainen tulotaso jatkuu lähivuodet.

Viiden vuoden aikana 800 000 markan vuositulosta kertyy 4 miljoonaa markkaa. Oletetaan vaikka, että hyvä veli -verkosto olisi katsonut kansanedustajan peruspalkan tasoiset tulot Sundqvistille kohtuulliseksi korvaukseksi puolueelle tehdyistä palveluksista. Tällaisen poikkeuksellisen avokätisyyden jälkeenkin hänellä olisi ollut mahdollisuus maksaa korvauksia 3 miljoonaa markkaa viiden vuoden aikana ja

enemmänkin, jos häntä olisi kohdeltu kuten kaikkia muita kansalaisia tällaisissa tilanteissa kohdellaan. On kansakunnan ja kansanedustajien häpeällistä halventamista väittää, että Sundqvist-sopimuksella saatua 1,2:ta miljoonaa enempää ei olisi ollut saatavissa, sillä Sundqvistin itsensä ilmoitus omista tuloistaan osoittaa, että hänellä olisi ollut varaa maksaa moninkertainen määrä.

Ymmärrän hyvin, että valiokunnan toteamien faktojen lateleminen tässä taas kerran julkisesti on kuin puukkoa kiertäisi avoimessa haavassa, mutta se on vähän tarkoituskin. Vaikka Sundqvist-sopimus ei lankea ministerivastuulain piiriin, siinä on tapahtunut äärimmäisen vakava virhe. Sekä päätöksen synnyssä että siitä aiheutuneen hälyn tekohurskaassa ihmettelyssä paljastuu päätöksentekijöiden syvällinen arvostelukyvyn puute.

Päätöksen joutui ottamaan piikkiinsä ministeri Arja Alho. Hänen eronsa hallituksesta ja asettumisensa ehdokkaaksi ensi kevään vaaleissa on aitoa poliittisen vastuun kantamista. Hänen menettelynsä tässä on kunnioitettava ja arvokas. Mutta ihmetystä herättää kyllä se, että hän ei vielä perustuslakivaliokunnalle antamassaan selvityksessäkään suostu näkemään ratkaisussaan mitään moraalisesti väärää. Hän ilmeisesti katsoo ihan aidosti joutuneensa eroamaan vain yleisen mielipiteen satunnaisen ja selittämättömän raivonpuuskan uhrina eikä siksi, että olisi tehnyt jotakin moitittavaa tai huonosti harkittua.

Sundqvist-sopimuksessa paljastuu samanlainen yhteiskuntamoraalin muutos kuin Vladimirov-jupakassa kymmenen vuotta sitten. Vanhassa poliittisessa kulttuurissa oli ainakin nykyisen euroedustajan Paavo Väyrysen mukaan luontevaa ja tavallista, että ulkoministeri suunnittelee Suomen presidentinvaalia Neuvostoliiton salaisen poliisin edustajien kanssa. Siinä kulttuurissa oli myös luonnollista, että suuret puoluejohtajat nauttivat etuoikeuksista, joista tavallinen kansalainen ei voi uneksiakaan. Vanhan vallan puoluejohtajat ovat tottuneet tähän menoon niin, että he eivät todellakaan näytä ymmärtävän, mistä puhutaan, kun heille sanotaan, että ne feodaaliset erioikeudet, jotka ennen olivat maan tapa, eivät nykyaikana tule kysymykseen.

Tämä ei koske pelkästään ed. Alhoa, joka on joutunut yksin kantamaan koko Sundqvist-jupakan seuraukset. Tämä koskee mitä raskaimmin myös pääministeri Lipposta, jolla olisi ollut muutaman kerran mahdollisuus ottaa Sundqvist-korvauksen kohtuullistamissopimus koko hallituksen käsittelyyn. Hän ei näytä tunnistaneen kysymyksen syvintä merkitystä laman jälkitilassa kouristelevalle kansakunnalle.

Pääministeri Lipposen ja ministeri Alhon toiminta viime vuonna näihin aikoihin on kauhistuttava osoitus siitä, miten valtionhoitajapuolueen ylin taso on sokaistunut omasta vallastaan. Nämä sisäpiiriin valitut ovat menettäneet tuntuman ajan henkeen ja siihen yhteiskuntaan, jota heidän pitäisi johtaa. He elävät edelleen puoluekoneiston suojatussa hyvä veli -verkostossa, jossa sisäpiirin jäsenet tekevät toisilleen kivoja pikku palveluksia ja voivat hyvin. Tämä on ollut vuosikymmeniä mahdollista, koska siihen on vaieten totuttu. Ajat muuttuvat, mutta näyttää siltä, että johtajat eivät muutu ajan mukana.

Politiikan feodaaliherrojen hämmästys on ilmeisesti aitoa, kun äkkiä ilmenee, että sellainen, mikä ennen oli mahdollista ja normaalia, ei olekaan enää mahdollista eikä normaalia. Olemme vakavassa vaarassa, kun kansakuntaa johtaa suurpuolue, jonka ylin johto ei pysty aistimaan ympärillään tapahtunutta henkistä muutosta. Millaista johtajuutta tältä joukkiolta voidaan odottaa, jos siihen kuuluvien taju omasta ajastaan on kokonaan sammunut ja jos oikeudenmukaisen tasapuolisuuden vaatimus on heidän mielestään kohtuuton?

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa rouva puhemies! Esillä olevan asian yhteydessä on oikeudellisia näkökohtiakin tärkeämpi asia kansalaisten yhdenvertaisuus. Toinen hyvin oleellinen kysymys nousee siitä, mikä on hallituksen linja ja vastuu velallisten ja yleensä kansalaisten yhdenvertaisuudesta lain edessä. Hallitusmuotomme mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Hallitusmuodon perusteiden mukaan yleiseen yhdenvertaisuuteen sisältyy mielivallan kielto ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Perinteisesti yhdenvertaisuus laissa on merkinnyt ensisijassa vaatimusta yhdenvertaisuudesta nimenomaan lain soveltamisessa.

Tämän tapauksen taustallahan on Suomen erittäin vaikea pankkikriisi. Se oli ensi sijassa säästöpankkikriisi ja STS-Pankki-kriisi. STS-Pankki, joka oli hyvä perinteinen työväen säästöpankki, joutui vaikeuksiin, kun sen johto, josta nyt on kysymys, valitsi holtittoman kasvustrategian, jota ei hallittu. Lopputulos oli se, että STS-Pankki oli suhteellisesti ottaen ehkä kaikkein huonoimmin hoidettu pankki Suomessa pankkituen noustessa 3 miljardiin. STS kuitenkin jäi sittemmin elämään aika yllättävällä tavalla var-

sin varakkaan säätiön muodossa. Ongelmallisinta STS:n osalta kuitenkin oli se, että pankin johto hoiti omia ja lähisukulaistensa velvoitteita niin, että pankin vahinko ja toisaalta saajien hyöty nousi toisellekymmenelle miljoonalle. Tämä on härskiä, suomeksi sanottuna.

Pankkikriisin menetykset nousivat kymmeniin miljardeihin, niin kuin tiedämme, ja suurin syy yleisen vaikean taloustilanteen ohella oli sittenkin pankkien holtiton kasvustrategia. Ongelmat olivat pääosin kiinteistöjen arvon romahduksen takia ja eräistä muistakin syistä suurissa asutuskeskuksissa ja merkittävästi täällä Aleksanterinkadun varrella. Pankkituki luonteeltaan muodostuikin aika pitkälle tulonsiirroksi maakunnasta pääkaupunkiseudulle.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että esillä olevan Sundqvist-sopimuksen on objektiivisesti ottaen katsottava merkitsevän poikkeamista yhdenvertaisuusperiaatteesta. Yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta arvioituna ministeri Alhon toimintaa ei voida pitää yleistä oikeustajua vastaavana eikä hyväksyttävänä. Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja ed. Itälä puheenvuorossaan mielestäni hyvin selvitti tämän asian oikeudellisen puolen valiokunnan hyvän mietinnön pohjalta. Kuitenkin muutama kommentti on paikallaan.

Alioikeuksien ja korkeimman oikeuden päätös siitä, että kyseisessä tapauksessa Sundqvist ja kaksi muuta henkilöä tuomittiin suorittamaan Arsenal-Sillalle vahingonkorvausta 9 miljoonaa ja oikeudenkäyntikuluja 2,4 miljoonaa markkaa, oli jo vahingonkorvauslain mukaan soviteltu päätös. On tärkeä huomata, että tämä oli jo kertaalleen soviteltu päätös.

Ministerin päätöksellä pysäytettiin vahingonkorvauksen täytäntöönpano ulosottovirastossa ja sen jälkeen annettiin toimiohje korvauksen sovittelusta 1,2 miljoonaan markkaan. Tässä prosessissa ei ole tullut selville mielestäni se, miksi ministeri ilman virkamiesvalmistelua ja ilman esittelyä teki päätöksen täytäntöönpanon keskeyttämisestä. Miksi ei noudatettu oikeuskanslerin ohjeita? Ei ole esitetty myöskään mitään perusteita sen suhteen, miksi poikettiin pääluvun mukaisesta sovittelukäytännöstä. Kyseessä on ollut erikoistarjous. Myös on aiheellisesti kysytty, eivätkö ulosottokohteen merkittävät tulot ja luotollisella shekkitilillä puliveivaaminen varoittanut ketään tässä asiassa.

Hallitusmuodon mukaan viime kädessä yhdenvertaisuusvastuu on maan hallituksella. Siksi tässä keskustelussa on kysyttävä juuri hallituksen linjan perään. Ennen tällaista ratkaisua hallituksen olisi tullut päättää, totta kai, yleiset linjat pankkioikeudenkäyntien vahingonkorvausten sovittelusta. Tässä suhteessa olisi pitänyt linjata erikseen mielestäni pankkien palkallisen johdon vastuu varsinkin silloin, kun on kysymys omasta edusta. Tässä suhteessa olisi tullut olla hyvin tiukka. Vakuusrahaston hallintoneuvosto, aikansa kun se oli, jossa jäsen itsekin olin, oli hyvin tiukka tässä suhteessa. Missään vaiheessa tästä täyden korvauksen periaatteesta palkallisen pankinjohdon osalta ei luistettu. Erikseen olisi mielestäni pitänyt harkita esimerkiksi pienten paikallispankkien johtokunnanjäsenten vastuu, joiden omaisuus pantiin hukkaamiskieltoon, koska heidän tilanteensa on jossain määrin erilainen.

Tämä yleinen linja, joka oli linjattu, olisi pitänyt käsitellä hallituksessa. Siitä olisi pitänyt informoida Vakuusrahastoa, sen hallintoneuvostoa, ja eduskunnassa ainakin talousvaliokuntaa ja valtiovarainvaliokuntaa. Näin ei valitettavasti tehty. Mielestäni vasta tämän yleisen linjan päättymisen jälkeen olisi tullut tehdä näitä ratkaisuja ja tämä olisi saanut yhdenvertaisen menettelyn.

Hallituksella kokonaisuudessaan on vastuu siinä mielessä, että hallituksen johdolla on täytynyt olla, niin kuin tässä on todettu, tietynlainen informaatio asiasta. On ehkä syytä todeta, että valtiovarainministeriössäkin on kaksi ministeriä, joista molemmat ovat ministeriön asioista tietyllä tavalla vastuussa. Siis koko hallitus vastaa kansalaisten tasavertaisesta kohtelusta. Olisikin hyvä kuulla ministeri Skinnarin selvitys siitä, pyrkiikö hallitus etsimään keinoja tämän sopimuksen purkamiseen. Keskustan mielestä näin tulisi tehdä. Omasta mielestäni näin tulisi tehdä.

Yhdyn siihen, mitä ed. Pekkarinen sanoi, että vaikka me emme tässä asiassa voi lausuntoja laittaa mietintöön, niin jossain muussa yhteydessä, esimerkiksi kun käsitellään valtiovarain hoitoa kyseiseltä vuodelta, eduskunta voi tätä asiaa linjata ja esittää tässä oman tahtonsa.

Poliittisen järjestelmän uskottavuus edellyttää hallituksen linjausta siitä, että velallisia ja kansalaisia yleensä kohdellaan tasavertaisesti. Tämän asian merkitystä korostaa tietysti myös se, että Suomessa ovat ihmiset olleet tosi vaikeuksissa velkojensa ja takauksiensa takia, ja tämä ihmisten vaikea tilanne edellyttää myös tasavertaista kohtelua. Vaikeissakin tilanteissa on mahdollista pyrkiä hoitamaan velvoitteensa, kun tietää, että kaikkia kohdellaan samalla tavalla.

Nyt työryhmätasolla on selvitetty vahingonkorvausten sovittelulinjaa. Olisi hyvä, että edus-

kunnalle — mahdollisesti tässä keskustelussa — ministeri Skinnari kertoisi, mikä on hallituksen linja ja miten sitä noudatetaan vahingonkorvausten sovittelussa. Vain selkeä linja, joka on hyväksytty niin valtioneuvostossa kuin eduskunnassakin, takaa kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun. Mielestäni ministeri voisi myös kertoa, onko hallituksella aikomus puuttua luotollisella sekkitilillä kikkailemiseen, johon ed. Sasikin viittasi, jotta tällaista eriarvoisuutta ei voisi syntyä ulosottotapausten yhteydessä.

Arvoisa puhemies! Hallituksella on vastuu tästä asiasta ja yhdenvertaisuudesta. Toivon, että tässä keskustelussa kuulemme hallituksen linjauksen.

Ministeri Skinnari: Arvoisa puhemies! On totta, että pankkikriisin seurauksena sadattuhannet suomalaiset, ovat olleet sitten yrittäjiä tai muita suomalaisia, ovat joutuneet todella vaikeuksiin, ja tämä asia on hallituksessa otettu vakavasti. Viime vuoden lokakuussa hallitus asetti johdollani toimimaan ministerityöryhmän, joka tammikuussa teki noin 30 toimenpide-ehdotusta, millä tavoin ylivelkaantuneitten asemaa Suomessa pitäisi parantaa, millä tavoin harmaa talous hallituksen aikaisempien päätösten lisäksi tulisi saattaa kuriin ja millä tavoin Vakuusrahaston hallintoa tulisi muuttaa, jotta se paremmin vastaisi niitä näkemyksiä, joita eduskunnalla on. Kaikkien näitten asioitten osalta on tapahtunut paljonkin, ja tätä valmistumista eri ministeriöissä on seurattu sekä ministeriötyöryhmän että virkamiestyöryhmän taholta, jossa itse olen ollut usein mukana. Tuon tässä esille joitakin asioita.

Esimerkiksi takauslainsäädännön osalta on tulossa eduskunnalle vielä tänä syksynä oikeusministeriöstä ehdotus, jossa yksityistakaajan vastuuta voitaisiin sovitella, jos takaus on alun perin luotonantajan tieten ollut ilmeisessä epäsuhteessa takaajan nykyiseen ja odotettavissa olevaan maksukykyyn.

Viime toukokuussa tuotiin eduskuntaan maatalousyrittäjän vapaaehtoista velkajärjestelytoimintaa koskeva lakiehdotus, joka käsitteli maksun lykkäyksiä, maksuvapautuksia erityistapauksissa. Toisin sanoen myös tämän yritysryhmän ongelmia on yritetty tällä tavoin helpottaa.

Velkajärjestelyjen osalta on myös ryhdytty toimenpiteisiin niin, että tämän vuoden aikana on 61 kunnalle myönnetty tukea. Tuen piirin kuuluu kaiken kaikkiaan 200—300 kuntaa ja yhteensä 72 velkaneuvojaa.

Sosiaalisen luototuksen osalta on myös ryhdytty aikaisempien kokemusten pohjalta toimenpiteisiin. Huhtikuussa asetettiin toimikunta koko maan osalta selvittämään velkajärjestely- ja luototustilannetta Onnettomuustutkintakeskuksen johtajan Kari Lehtolan ja neuvottelevan virkamiehen Matti Ollinkarin johdolla, ja sen selvityksen pitäisi tämän kuun lopussa valmistua.

Myös Raha-automaattiyhdistyksen ja Takuu-Säätiön kanssa on sovittu menettelystä. Niin kuin työryhmä ehdotti, tavoitteena on se, että neljän vuoden kokeilun aikana mahdollistettaisiin pääomaltaan 400—500 miljoonan markan sosiaalisten luottojen takaaminen. Nyt on tehty päätökset siitä, että rahamäärä on tässä vaiheessa nostettu 250 miljoonaan markkaan, ja sen perusteella pulassa olevat kansalaiset voivat saada näitä takauksia.

Samaten kuntien kokeilut velkaongelmaisten auttamiseksi ovat, yllättävää kyllä, saaneet myönteisen vastaanoton, koska se liittyy myös kuntien kannalta siihen, millä tavoin toimeentulotukimenoja joudutaan käyttämään. Monet kunnat ovat vapaaehtoisesti tähän ilmoittautuneet, ja asia on sosiaali- ja terveysministerin ja -ministeriön hoidettavana.

Mitä tulee harmaaseen talouteen, siinähän eduskunta jo hyväksyi viime keväänä verotuslainsäädäntöön sellaisen muutoksen, että jos sinulla on omaisuutta ulkomailla, niin sinun pitää pystyä todistamaan, miten sinä olet tämän omaisuuden hankkinut. Tämä oli yksi työryhmän ehdotuksista.

Verovalvonta ja perintätoimien tehostaminen ovat olleet esillä EU:n ja myös Oecd:n tasolla, koska rahojen siirtäminen ulkomaille edellyttää kaikkien maiden mukanaoloa tässä, ei ainoastaan EU riitä, vaan siinä pitää olla Aasia ja myös Amerikka mukana. Suomi on hyvin aktiivisesti osallistunut muun muassa rahanpesun estämiseen liittyviin toimenpiteisiin verokeitaiden kitkemiseksi pois, mutta jokainen ymmärtää, että se ei ole kovin helppoa.

Samaten yritystoiminnan osalta on ehdotuksia, joita nyt en käy yksityiskohtaisesti luettelemaan.

Kuitenkin lähtökohtaisesti lähdetään siitä, että suomalainen yrittäjä on rehellinen. Valvonnassa ja tehotarkastuksissa etsitään nimenomaan suurrikollisuutta ja kansainvälistä rikollisuutta, ja sitä enenevässä määrin tässäkin maassa on. Ajattelutapa, että tässä nyt kaikkia yrittäjiä jahdattaisiin, ei missään tapauksessa ole ollut tarkoituksena.

Sitten täällä on puututtu muutamaan pieneen yksityiskohtaan, jotka ovat sinänsä erittäin tärkeitä.

Kun puhutaan tasavertaisuudesta, työryhmä teki ehdotuksen — ja sitä on nyt pyritty soveltamaan sekä kauppa- ja teollisuusministeriössä että virkamiesten mukaan myös työministeriössä ja muissakin ministeriöissä, jotka ovat rahan tai takausten myöntämisen kanssa tekemisissä — sellaisesta periaatteesta, että niin sanotun rehellisen konkurssin tehneet yrittäjät voisivat päästä yritystoiminnassa uuteen aloitukseen. Tavallaan, jalkapallotermiä käyttääkseni, vaikka on saanut punaisen kortin, voitaisiin palauttaa jossakin vaiheessa pelikentälle, koska näitä yrittäjiä tarvitaan. Säännöksiä on ministeriöissä tarkistettu, mutta kun olen maakunnista kysellyt, niin käytännössä tämä ei valitettavasti ole ihan vielä sillä tavoin toiminut, kuin itse ainakin ajattelin.

Viime perjantaina eduskunnalle annettiin hallituksen esitys tuloverolain muuttamisesta niin, että elinkeinotoiminnassa takaaja, joka on joutunut ottamaan velkaa, tulee saamaan tämän koron verovähennysoikeuden. Tämä on sellainen asia, jota monet takaajat ovat minullekin ja varmasti kansanedustajille moneen kertaan esittäneet. Nyt hallituksen esityksellä tämän työryhmän ehdotuksesta asia on tosiaankin perjantaina tuotu eduskunnan käsittelyyn.

Sitten vahingonkorvaus pankkikriisiin liittyen. Se on ollut myös työryhmässä ja siinä on koetettu nyt sorvata lainsäädäntöä ja toisaalta käydä läpi oikeuskäytäntöä, mikä on syntynyt. Verohallituksen tulkinnan mukaan, joka minulle on toimitettu, "asiaa harkittaessa voidaan rikollista toimintaa tai oman tai lähipiirin omanedun tavoittelusta aiheutunutta vahingonkorvausta pitää lähtökohtaisesti vähennyskelvottomana". Tämä oli vastaus työryhmälle, mutta siitä huolimatta on koetettu miettiä, mikä tässä olisi myös oikeus ja kohtuus, mitä lainsäädännön pitäisi olla.

Sitten luotollinen sekkitili. Sekin oli tässä työryhmässä esillä. Kuten sanoin, tammikuussa nämä ehdotukset jo tehtiin siitä lähtökohdasta, että luotollisella sekkitilillä ei voitaisi menetellä väärin. Tässä on nyt ollut se ongelma, että oikeusministeriö on valmistelemassa ulosottolain 3 luvun kokonaisuudistusta, ja ministeriön toimintakulttuuriin ei näytä kovin hyvin soveltuvan se, että noukitaan yksi asia täältä esiin. Viimeksi viikko sitten keskustelin oikeusministerin kanssa siitä, että nyt muutettaisiin kulttuuria, että otetaan pois yksi osa siitä ja koetettaisiin hoitaa vielä tämän eduskunnan aikana tämä luotollinen sekkitili -asia kuntoon.

Toisin sanoen, kyllä tässä on nöyränä yritetty ottaa opiksi näistä asioista.

Sitten vielä eräs asia. Eduskunta viime keväänä myös tämän työryhmän ehdotuksesta, jonka sitten hallitus esityksen muotoon puki, muutti Vakuusrahastosta annettua lainsäädäntöä sillä tavoin, että pankkikriisin jälkiselvittelyoikeudenkäyntiasiat on eduskunnan yksimielisesti hyväksymällä lailla siirretty toimiohjelautakunnalle, jossa on viisi jäsentä. Toimiohjelautakunta aloitti 17 päivänä elokuuta työnsä. (Ed. Pulliainen: 7.10. aloittaa vasta!) — Joka tapauksessa tämä on silloin lain mukaan näin. — Tähän lautakuntaan kuuluvat hallitusneuvos Heikki Euramo ja hallitussihteeri Anu Ranta valtiovarainministeriöstä, lainsäädäntöjohtaja Mikko Könkkölä oikeusministeriöstä, johtava kihlakunnanvouti Heikki Mälkki Tampereen kihlakunnan ulosottovirastosta ja toiminnanjohtaja Leena Veikkola Takuu-Säätiöstä.

Tämä on lautakunta, joka nämä asiat käsittelee ja myös ne yksityiskohdat, jotka tässä keskustelussa ovat tulleet esille, jotka eivät tähän perustuslakivaliokunnan mietintöön sinänsä kuulu. Se on tämän lautakunnan tehtävä. Kun eduskunta on näin päättänyt, silloin hallituksen lausunnot näissä asioissa ovat tietysti mahdollisimman minimaalisia, ettei puoleen tai toiseen johdatella tätä lautakuntaa.

Mutta sen voin todeta Valtion vakuusrahaston ratkaisuista ja periaatteista, että sovintosopimuksia ei ole tehty tapauksissa, joissa vastaaja on syyllistynyt rikolliseen toimintaan. Tällöin ainoana vaihtoehtona on ollut täyden korvauksen periaate. Tämä on ollut käytäntö.

Toisin sanoen, arvoisa puhemies, tässä asiassa on koko velallisongelman osalta yritetty tehdä niin hyvää työtä kuin valtion budjetti on antanut myöten. Sitä on tasapainotettu niin, että ei enää oteta lisää velkaa, ja koetettu auttaa kansalaisia sillä tavoin kuin eduskuntakin on edellyttänyt. Tässä mielessä, totta kai, vielä toivomisen varaa näissä kysymyksissä on.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Myönnän vastauspuheenvuoron vain ed. Ala-Nissilälle ja samalla muistutan, että käsittelyssä on muistutus valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainvastaisuudesta.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Skinnari selvitteli

koko joukon toimenpiteitä, mitä on tekeillä, ja hyvä näin. Kuitenkaan emme saaneet vastausta siihen kysymykseen, miten on sen vahingonkorvaussopimuksen laita, joka on tehty Sundqvistin ja Arsenal-Sillan välillä, mikä on sen kohtalo. Me tiedämme, että oikeudellisesti ei ole yksinkertainen asia tehtyä sopimusta purkaa, mutta kun kokonaisuus tiedetään ja tiedetään myöskin eräitä asiantuntijalausuntoja, hallituksen tulisi pyrkiä siihen, että tämä sopimus puretaan. Vasta se korjaisi tilanteen ja "erikoistarjous" ja epäoikeudenmukaisuus, mikä on, tulisi korjattua.

Toivoisi todella, että hallituksen puolesta saataisiin vastaus siihen, pyrkiikö hallitus, mikäli mahdollista, purkamaan Sundqvistin kanssa tehdyn sopimuksen.

Ministeri Skinnari: Arvoisa puhemies! Haluan vain lyhyesti todeta sen, minkä puheessani selkeästi totesin, että eduskunta on viime keväänä yksimielisesti hyväksynyt, myös ed. Ala-Nissilä, lain, jolla nämä asiat on siirretty toimiohjelautakunnalle. Sen lisäksi Arsenalissa on tarkastusvaliokunta, joka on kansanedustajista koottu. Näiden tehtävänä on ratkaista tämän tyyppiset kysymykset.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan tehtävänä oli arvioida entisen ministerin Arja Alhon entisen pankinjohtajan Ulf Sundqvistin kanssa tekemän sovitteluratkaisun laillisuuspohja. Kuten olemme kuulleet, perustuslakivaliokunta on päätynyt siihen, että Arja Alho ei ole tehnyt mitään lainvastaista.

Arvoisa puhemies! Minua kuitenkin ihmetyttää se, että perustuslakivaliokunta silti mietinnössään ja myöskin valiokunnan puheenjohtaja ed. Itälä esittelypuheenvuorossaan ottivat kantaa myöskin tarkoituksenmukaisuuskysymyksiin. Hän selkeästi teki poliittista linjanvetoa. Näkemykseni mukaan perustuslakivaliokunnan tehtävänä on ensisijaisesti arvioida tämän ratkaisun oikeudellinen perusta eikä nimenomaan poliittista tarkoituksenmukaisuutta. Se tehtävä on meillä poliitikoilla tässä. Epäilemättä voimme yhtyä moniin niihin huomioihin myöskin, mitä perustuslakivaliokunta tässä asiassa on tehnyt. Mutta minusta on arveluttavaa, että perustuslakivaliokunta tavallaan astuu oman reviirinsä ulkopuolelle, semminkin, arvoisa puhemies, koska ministeri Alho itse on vetänyt asiasta poliittiset johtopäätökset jo vuosi sitten eroamalla ministerin tehtävistään. Hän teki siis itse poliittiset johtopäätökset asiasta. Siitä syystä tuntuu erikoiselta, että valiokunta vielä ikään kuin jatkaa prosessia, lyö lyötyä.

Tässä epäilemättä syntyy sellainen tunne, kun on seurannut keskustelua eräässä toisessa valtakunnassa erään toisen henkilön, Yhdysvaltain presidentin, osalta, että tässä ikään kuin jatketaan nöyryyttämisen prosessia, on menty tavallaan kohtuuttomuuksiin asti. (Ed. Sasi: Vladimirovin tapauksessakin Väyrynen sai moitteita!) Tämä ei voi tuntua tarkoituksenmukaiselta tässä yhteydessä. Analogia on siinä, että molemmissa tilanteissa taustalta löytyy ilmiselvästi myöskin poliittista tarkoitushakuisuutta. Mikä se poliittinen tarkoitushakuisuus tässä meidän tapauksessamme on?

Se tarkoitushakuisuus on siinä, että tämä valitettava pankkikriisi, erittäin vaikea yhteiskunnallinen kriisi, jonka suomalainen yhteiskunta läpi kävi, on saanut kasvot. Se on saanut selkeästi kasvot. Elinkeinoelämän, pankkisektorin, puolelta nuo kasvot ovat Ulf Sundqvistin kasvot, ja poliittisen päätöksenteon puolelta nuo kasvot ovat Arja Alhon kasvot. Käsi sydämelle! Minä kysyn sitä, kun me täällä haemme oikeudenmukaisuutta: Onko tilanne sillä tavalla, että nimenomaan nämä kasvot ovat ne oikeat kasvot silloin, kun me pohdimme pankkikriisiä, tehtyjä päätöksiä, vastuuta, joka on sekä talouselämällä, elinkeinoelämällä, pankkisektorilla että myös poliittisilla päätöksentekijöillä? Tätä minä haluan vakavasti peräänkuuluttaa ja kysyä. (Ed. Sasi: Kannattaako ed. Kiljunen sopimusta?)

Arvoisa puhemies! Arja Alho ollessaan ministerinä vuosi sitten tuli sosialidemokraattiseen eduskuntaryhmään, ja hän kysyi meiltä ja esitti saman kysymyksen tässä salissa: Kuinka voi olla mahdollista, että toimin oikeusvaltiossa — ja nyt tämän perustuslakivaliokunnan mietinnönkin jälkeen näemme sen — ja toimin lainmukaisesti ja kuitenkin päätös on moraaliton? Kuinka on mahdollista, että yleinen oikeustaju tässä lyö niin vahvasti ristiriitaa juridiikan kanssa?

Se tietenkin, arvoisa puhemies, on mahdollista. Se on mahdollista silloin, jos lainsäädäntö ei seuraa yleistä oikeustajua, vallitsee ristiriita. Tämä ristiriita epäilemättä on ollut läpinäkyvä tässä niin sanotussa Ulf Sundqvist -tapauksessa. Vähintään kolmella tasolla kansalaiset luonnollisesti aivan oikeutetusti kysyvät oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa.

Täällä on paljon puhuttu yhdenvertaisuudesta. Siinä epäilemättä on ilmiselvä ongelma vastassa. Ongelma on siinä, onko kaikkia pankkikriisin velkaannuttamia ihmisiä kohdeltu yhden-

vertaisesti. Erityisesti ongelma on hyvin laaja siinä suhteessa, että me tiedämme, että velkajärjestelyjen puitteissa on 40 000 kansalaista, valtavan iso joukko. Tietysti tiedämme myös sen, että monissa tapauksissa kysymyksessä on, kuten täälläkin on viitattu, takausvastuiden vuoksi vaikeuksiin joutuneita ihmisiä. Aivan oikeutetusti kansalaiset kysyvät, onko perusteltua lähteä helpotuksessa liikkeelle nimenomaan pankinjohtajista, jotka ovat ainakin osavastuussa pankkikriisistä, eikä kansalaisista. Tämä epäilemätön ristiriita on olemassa oleva, ja siihen me luonnollisesti joudumme vastaamaan.

Toinen kysymys, joka kansalaisten mielessä tulee hyvin vahvasti vastaan, on tietysti tuomioistuinkäytännön pohja. Kansalaiset kysyvät, kuinka on mahdollista, että korkein oikeusinstanssi korkein oikeus tekee päätöksen ja sen jälkeen haetaan sovittelumenettelyä. Tässä näyttäytyy ristiriita, joka on osittain epäselvä siitä lähtökohdasta, että itse asiassa meidän tulisi erottaa rikoksen rankaisu ja vahingonkorvaus toisistaan. Näissä velkajärjestelyissäkin on hyvin tyypillistä nimenomaan se, että tuomioistuimen päätöksen jälkeen haetaan sovittelua. Tyypillinen ratkaisu näissä velkajärjestelyissä on se, että viiden vuoden maksuaikataulu rakennetaan, 80 prosenttia veloista annetaan anteeksi. Mutta käytäntö on se, että tuomioistuinpäätöksen jälkeen näin menetellään. Mutta epäilemättä tämä kysymys on ilmaan nostettu.

Kolmannella tasolla, arvoisa puhemies, näyttäytyy tietenkin ristiriita sillä tasolla kuin täällä on todettu: Kuinka on mahdollista, että ulosotossa osoittautuu varattomaksi sellainen henkilö, joka yleisesti tunnetaan vakavaraiseksi? Jossain on epäilemättä ristiriitaa. Jossain epäilemättä on ongelma. Erottuuko maksukyvyttömyys maksuhaluttomuudesta todellisuudessa? Nämä ovat luonnollisesti kysymyksiä, joita kansalaiset aivan oikeutetusti tässä yhteydessä esittävät.

Mutta, arvoisa puhemies, minun näkemykseni mukaan näihin ongelmiin ei ratkaisu synny siitä, että ministeri Arja Alho erosi tai me täällä toteaisimme sen pahimman mahdollisen ratkaisun, että asia jouduttaisiin viemään valtakunnanoikeuteen. Onneksi kylläkin perustuslakivaliokunnan kannoissa näkyy, että tätä menettelytapaa ei luonnollisestikaan voida ottaa käytäntöön. Mutta ongelma joka tapauksessa on se, että nämä vaativat itse asiassa lainsäädännön tarkistamista, ja siinä me kannamme vastuun. Me olemme lainsäädäntöelin täällä, ja minä toivon sitä korkeata moraalia, jota edustajatoverit tänään ja aikaisemmin, kun asiaa on käsitelty, ovat tuoneet esille. Se myös kohdistuisi nyt vahvasti siihen, että me tartumme lainsäädäntöön näissä asioissa.

Silloin on kysymys konkurssilainsäädännöstä. Silloin on kysymys menettelytavoista, joilla nimenomaan kohdellaan yhdenvertaisesti velkaantuneita ihmisiä, korvausvelvollisuudessa olevia ihmisiä. Silloin on kysymys veroparatiisijärjestelyjen aikaansaamisesta ja niiden torjumisesta ja luonnollisesti myös ulosottolainsäädännöstä ja sen kohentamisesta, saattamisesta vastaamaan kansalaisten oikeudentuntoa. Siinä suhteessa ministeri Skinnarin puheenvuoro oli aivan erinomainen. Hallitus on tarttunut näihin asioihin. Me teemme lainsäädäntöä, jolla saatamme harmaan talouden kuriin, saatamme lainsäädännön siihen tilaan, että se vastaa myös kansalaisten oikeudentuntoa, saatamme lainsäädännön siihen tilaan, että ministerin ei tarvitse esittää meille kysymystä, toimiiko hän moraalittomasti, kun hän toimii lakien mukaan.

Ed. I t ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vasta vielä sen, minkä jo aikaisemminkin sanoin, että valiokunta on tehnyt täysin yksimielisen lausunnon ja valiokunta on nähnyt välttämättömäksi, niin kuin on aikaisemminkin valiokunta tällaisessa tapauksessa tehnyt, lausua oikeudellisista perusteista lähtevää arvostelua valtioneuvoston jäsenen sellaisestakin menettelystä, joka ei välttämättä ole ministerivastuulain mukaista lainvastaisuutta. Oikeudellisista perusteista lähtevä arvostelu valiokunnassa pohjaa asiantuntijoiden lausumiin, joita siellä on esitetty.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ristiriita jää edelleen olemassa olevaksi. Valiokunnan tuli ottaa kantaa ainoastaan laillisuuspohjaan eikä tehdä arvioita päätöksenteon tarkoituksenmukaisuudesta.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i : Arvoisa puhemies! Aluksi haluan todeta, että oli erittäin tärkeätä, että perustuslakivaliokunta pystyi tekemään täysin yksimielisen mietinnön. Samalla putosi pohja pois niiltä väitteiltä, joiden mukaan kyse olisi poliittisesta ajojahdista. Kyse ei ole yhdestä tai kahdesta henkilöstä vaan Suomesta oikeusvaltiona ja kansalaisten yhdenvertaisesta kohtelusta. Yhdenvertaisuus lain edessä on oikeusvaltion keskeisin kulmakivi. On erinomainen asia, että

yhdenvertaisuusnäkökohtiin on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota. Tasavertaisen kohtelun puolesta on syytä pitää jatkuvasti ääntä. Epäoikeudenmukaisuudet tulee paljastaa, ja niistä on käytävä julkista keskustelua. Vain siten voi toteutua myös käytännössä se perustuslakiin kirjattu oikeusvaltion kulmakivi, jonka mukaan kansalaiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Yhdenvertaisuuden toteutuminen on ratkaisevaa myös legitimiteetin, hyväksyttävyyden, kannalta. Kuten tässäkin tapauksessa on nähty, mikään ei loukkaa kansalaisten tuntoja enemmän kuin yhdenvertaisuuden periaatteen vastaiset päätökset. On ollut hyvä havaita, että tavalliset ihmiset osaavat vielä erottaa oikean väärästä. Kansalaisten reaktio on ollut voimakas hätähuuto oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden puolesta.

Oikeusvaltion periaatteet muotoiltiin johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi noin 200 vuotta sitten valistuksen kaudella Ranskan suuren vallankumouksen aikoihin. Oikeusvaltio syntyi rajuna vastareaktiona yksinvaltaiselle ja monissa Euroopan maissa feodalistiselle yhteiskuntajärjestelmälle. Vallan väärinkäyttö haluttiin panna aisoihin vallankäytön lakisidonnaisuutta korostamalla. Sääty-yhteiskunnan eriarvoisuuden sijaan kaikille kansalaisille vaadittiin yhtäläisiä mahdollisuuksia tavoitella yhteiskunnallisia asemia ja ylipäätään menestyä yhteiskunnassa. Oikeusvaltio on siten syntynyt ehkäisemään vallan väärinkäyttöä ja takaamaan kansalaisten yhdenvertaista kohtelua syntyperästä riippumatta. Tänä päivänä tavoite on suunnilleen sama, ehkäistä vallan väärinkäyttö ja kansalaisten eriarvoinen kohtelu.

Ranskan vallankumouksesta lähtien kehitys on kulkenut, joskaan ei suoraviivaisesti, kaikissa läntisen Euroopan maissa kohti oikeusvaltiota. Oikeusvaltiokehitys voidaankin luontevasti jaksottaa kolmeen toistensa päälle rakentuneeseen vaiheeseen: liberaalisen oikeusvaltion, demokraattisen oikeusvaltion ja hyvinvointivaltion vaiheisiin.

Oikeusvaltion kehityshistoria osoittaa, että markkinatalous, demokratia ja oikeusvaltio ovat tiiviissä yhteydessä toisiinsa. Suomessa hyvinvointivaltion rakentaminen alkoi toden teolla toisen maailmansodan jälkeen. 50- ja 60-luvulla toteutettiin mittavimmat hyvinvointivaltion uudistukset. Suomesta tuli oikeus- ja hyvinvointivaltio.

Kehitys ei ole pysähtynyt tämän jälkeenkään. Eurooppalainen yhdentymiskehitys ja liittyminen kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin viime vuosikymmenten aikana ovat avanneet ja antaneet oikeusvaltion keskeisille periaatteille uutta ja yhä vaativampaa sisältöä. Tämä on erityisesti näkynyt rikos- ja prosessioikeuden kehityksessä. Oikeusvaltio onkin nähtävä ihanteena, jonka mahdollisimman aitoa ja täysimittaista toteutumista on syytä aina tavoitella.

Pitkällä historiallisella linjalla myönteisen oikeusvaltiokehityksen ei kuitenkaan pidä tuudittaa meitä itsetyytyväisyyteen. Oikeusvaltion keskeisiä periaatteita uhkaavia ilmiöitä on esiintynyt myös Suomen oikeuselämässä viime aikoina. Näitä tilanteita yhdistää se, että yhdenvertaisuuden periaate on joutunut vaaran alaiseksi tai jopa loukatuksi. Tähän sarjaan kuuluu myös nyt esillä oleva asia, sopimus Sundqvistin kanssa, kuten myös perustuslakivaliokunta on yksimielisesti todennut. Valiokunnan mukaan "Sundqvist-sopimuksen on objektiivisesti ottaen katsottava merkitsevän poikkeamista yhdenvertaisuusperiaatteesta".

Valiokunta tuli kuitenkin siihen tulokseen, että ex-ministeri Alhon toimintaa ei perustuslain yhdenvertaisuusnormin kannalta voi pitää sillä tavoin lainvastaisena kuin ministerivastuulaki edellyttää. Ministerivastuulaki edellyttää, että menettely on ilmeisesti tai selvästi lainvastainen. Ministerivastuu on ikään kuin rajoitetumpaa kuin normaali rikosoikeudellinen virkavastuu. Ministerivastuulle on laissa asetettu lisäkynnyksiä. Samalla valiokunta totesi yksimielisesti, että sopimuksen tehneen ministerin toimintaa ei voida pitää yleistä oikeustajua vastaavana eikä hyväksyttävänä.

Yhdenvertaisuudesta poikkeaminen tulee myös, kuten valiokunnan kuulemat asiantuntijat pohdiskelivat, lähelle harkintavallan väärinkäytön periaatteen rikkomista, tai menettely on rinnastettavissa hallinnolliseen virheeseen tai moitittavuuteen, koska päätöksen tehneen ministerin toimiohje johti selvästi aikaisemmasta linjasta poikkeavaan sovintoratkaisuun.

Mitä pitäisi tehdä tämän tapauksen jälkeen? Hallituksen olisi esitettävä ohjelma, jolla velallisten yhdenvertaisuus toteutetaan. Suomessa on satojatuhansia ylivelkaantuneita velallisia ja pankkikriisin uhreja. Heidän asemassaan ei vuoden aikana ole tapahtunut helpotuksia. Valtio haluaa saatavansa ilman sovittelua. Näissä tapauksissa ei riitä, että velallinen ei pysty maksamaan tai ettei hän halua maksaa.

Ministeri Skinnari luetteli edellä pitkän listan työryhmän tekemiä ehdotuksia. Ehdotuksia on

tehty mutta eduskuntaan näitä esityksiä ei ole tuotu. Velkajärjestelystä ministeri Skinnari muisti mainita, että budjettiin on varattu sosiaalisia takauksia varten yksityisille kansalaisille miljoonia, mutta yksityistä kansalaista kohden vastaantulo on muutama kymmenentuhatta markkaa. Samalla ministeri Skinnari unohti mainita, että velkasaneerauslakia on muutettu, mutta ei suinkaan velallista helpottavaan suuntaan vaan nimenomaan kiristävään suuntaan. Erilaiset työryhmät ovat siis tehneet ehdotuksia. Niitä on varmasti ministeriössä eteenpäin työstetty, mutta tänne niitä ei ole kuulunut, eli työ on ollut varsin hidasta.

Edelleen on avoinna kysymys, mikä on hallituksen linja pankkikriisiin liittyvien vahingonkorvausten sovittelussa. Samalla olisi selvitettävä, onko olemassa keinoja, joilla Ulf Sundqvistin kanssa tehty sopimus voidaan purkaa. Tästä asiasta ministeri Skinnari ei sanonut mitään. Minä olisin ainakin odottanut, että tätä asiaa hallitus olisi nimenomaan pohtinut ja asettanut vaikkapa työryhmän tässä asiassa, mutta nimenomaan tässä asiassa ei ole tehty yhtään mitään.

Lisäksi hallituksen olisi ryhdyttävä pikaisiin toimiin ulosottolain muuttamiseksi niin, että hyvätuloinen ja ilmeisen maksukykyinen mutta maksuhaluton velallinen ei pysty väistämään ulosottomenettelyä. Tätä asiaa on myös valmisteltu, mutta voi aivan hyvin kysyä, miksi tässäkään asiassa ei ole ryhdytty pikaisempiin toimenpiteisiin. Aivan sama asiahan oli esillä vuosi sitten eduskunnassa, mutta mitään esitystä tänne ei ole tullut.

Arvoisa puhemies! Tästä surullisesta tapauksesta ei hyödy yksikään poliittinen puolue. Tämä on tappio kaikelle poliittiselle toiminnalle, jonka arvostus on muutenkin alamaissa. Kansalaisten luottamus poliittisiin päättäjiin ei palaudu millään vippaskonsteilla vaan määrätietoisella työllä, jonka lähtökohtana tulee olla kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun.

Ed. A l h o : Arvoisa rouva puhemies! Viime lokakuun 7 päivänä suoraan perustuslakivaliokunnan kokouksesta lähdin sankan toimittaja- ja valokuvaajajoukon saattelemana kohti suuren valiokunnan huonetta. Ilmoitin tiedotustilaisuudessa jättäneeni aamulla tasavallan presidentille eronpyyntöni valtioneuvoston jäsenyydestä. Miksi? Siksi, että allekirjoittamani ohje sopimukseen pyrkimisestä Arsenal-Silta Oy:n ja Ulf Sundqvistin välillä vahingonkorvauksista oli johtanut ennenkokemattomaan media- ja tunnemyrskyyn. Minulle oli tullut selväksi, että olin rikkonut toimillani yleistä oikeustajua ja että oli minun tehtäväni osoittaa erollani poliittisen järjestelmän toimivuus ja osoittaa kansalaisille, että haluan omalla esimerkilläni näyttää, että poliittinen päättäjä kykenee tekemään johtopäätöksiä, kantamaan vastuun, ja näin palauttaa luottamus siihen, että poliittinen järjestelmä tässä maassa on ajanmukaisessa kunnossa.

Toivon, että jossain toisessa yhteydessä meillä on mahdollisuus, ehkä eduskunnankin piirissä tai jossain muualla, käydä eettinen keskustelu yleisen mielipiteen merkityksestä ja ennen kaikkea yleisen mielipiteen merkityksestä modernissa oikeusvaltiossa. Mitä yleisen mielipiteen merkitys ja sen korostaminen merkitsisi esimerkiksi vähemmistöjen kannalta tai yksittäisten kansalaisten oikeusturvan kannalta? Mielestäni asia on monivivahteinen ja selvästi tämän keskustelun arvoinen.

Mutta, rouva puhemies, perustuslakivaliokunta on joutunut muistutuskirjelmän perusteella selvittämään sitä, olenko tahallisesti väärinkäyttänyt virka-asemaani toimimalla lainvastaisesti ja maan ilmeiseksi vahingoksi, mikä menettely olisi katsottava virkarikokseksi. Itse pidin tätä asiaa hyvänä siksi, että se on ainoa tapa, jolla minäkin voin saada tässä asiassa jälkikäteen oikeutta, kun asiat niin hyvin ja perusteellisesti kuin mahdollista on tutkittu. Ja perustuslakivaliokunta on tutkinut asiaa äärimmäisen tarkasti.

Mietintö valtioneuvoston jäsenen virkatoimien lainvastaisuudesta on valmistunut lähes päivälleen vuosi muistutuksen tekemisestä. Yleensä muistutuskirjelmien käsittely on kestänyt noin kaksi kuukautta, mutta kun tällä välillä on toimeenpantu erittäin perusteellinen esitutkinta — ei kuitenkaan minuun vaan Ulf Sundqvistiin liittyen — jossa kaikki lain suomat keinot ovat olleet käytettävissä, asian käsittely on venynyt ja vasta nyt me voimme käydä uudelleen tämän keskustelun, joka jo tuli käytyä vuosi sitten välikysymyksestä keskusteltaessa, joka tuon sopimuksen ympäriltä tehtiin.

Silti, alleviivaan, valiokunta joutuu kaiken tämän jälkeen toteamaan yksiselitteisesti: En ole toiminut miltään osin missään vaiheessa lainvastaisesti. En ole rikkonut perustuslain tarkoittamaa kansalaisten yhdenvertaisuutta. Elämme modernissa hyvinvointi- ja oikeusvaltiossa.

Olen ollut kansanedustaja 15 vuotta. Minulle on aina ollut selvää, että kansalaisten luottamus poliitikkoihin on ansaittava teoilla.

Kun neuvottelut vahingonkorvauksien mak-

samisesta yhteiskunnalle STS:n entisen pankinjohtajan Ulf Sundqvistin kanssa käynnistyivät, olin kyllä hyvin tietoinen asiaan liittyvistä poliittisista intohimoista ja tunnelatauksista. Olin ollut muun muassa Suomen Pankin tilintarkastaja ja sitä kautta pystynyt hyvin läheisesti seuraamaan Valtion vakuusrahaston työskentelyä ja ennen kaikkea siellä esiintyneitä varsin tiukkoja kantoja, joiden hedelmiä olemme voineet viime vuosien aikana nauttia. Nehän ovat merkinneet sitä, että pankkien hallintoneuvostojen luottamusmiesjäsenet eivät juurikaan oikeutta ole saaneet, vaan ovat joutuneet käymään katkerat vaiheet loppuun asti. Ja mistä syystä näin, onhan mennyt pankkikriisi yksi suurimmista onnettomuuksista, joita me kansakuntana olemme kohdanneet?

Voin vakuuttaa, että ministerin tehtävissä luin kaikki kirjeet, tapasin ihmisiä ja olin äärettömän ahdistunut. Kuohut eivät ole vieläkään hellittäneet. Sen on tämäkin keskustelu osoittanut, kun on puhuttu velkaantuneiden asemasta. Se on mielestäni perusteltua, ja se on se keskustelu, joka kuuluukin eduskunnalle, koska eduskunta säätää lait, joiden perusteella myös ministerit toimivat.

Toistan edelleen sen, minkä sanoin vastauspuheenvuorossani keskustelun alkaessa: Päätin kuitenkin tuolloin toimia lain mukaan, hakea yhteiskunnan kannalta parasta mahdollista ratkaisua, tehdä päätöksen, niin kuin aina, virkamiesvalmistelun pohjalta ja kantaa pelkäämättä asiasta täyden poliittisen vastuun. Olin varma, että haluan, pystyn ja jaksan niin tehdä, mutta voin sanoa rehellisesti, että olen kamppaillut jaksamisen äärirajoilla kuluneena vuotena, jonka aikana perustuslakivaliokunta on tutkinut toimintani laillisuutta ja pitänyt avoimena joutumistani valtakunnanoikeuteen.

Tästä syystä pettymykseni oli sanoinkuvaamaton, kun valiokunta melkein kuin pitkin hampain joutui toteamaan minun toimineen paitsi laillisesti myös taloudellisesti perustellusti, koska en muutamaan vaihtoehtoa pystynyt esittämään, mutta verhoaa tämän kannan monisanaiseen ja moitiskelevaan pohdiskeluun, jonka sisältö on avoimen poliittinen ja tarkoitushakuinen, ei välttämättä kuitenkaan puoluepoliittinen. Valiokunta ei ole pystynyt kätkemään ennakkoasennettaan. Toistan senkin edelleen: STS:n entisen pääjohtajan, entisen näkyvän sosialidemokraattisen poliitikon kanssa ei olisi saanut tehdä sovitteluratkaisua, ei, vaikka hän itse halusi suorittaa velkansa yhteiskunnalle.

Olen myös kovin pahoillani siitä, että toistamiseen olen joutunut tekemisiin virkamiehen kanssa, joka pesee kätensä puhtaaksi julkisissa paineissa ja jättää ministerinsä, tässä tapauksessa ex-ministerinsä, kantamaan yksin vastuuta valmistelusta. Muistanette, että alivaltiosihteeri Johnny Åkerholm kertoi olleensa umpiunessa puhuessani hänen kanssaan Suomen markan kytkemisestä eurovaluuttaan. Kansliapäällikkö Sailas totesi tuolloin, että olisi valitettavaa huomauttaa Åkerholmia, koska se vahingoittaisi hänen mainettaan.

Nyt vanhempi hallitussihteeri Ilpo Nuutinen tekee toiset åkerholmit. Hän kertoo perustuslakivaliokunnan hiilloksessa ja hiillostuksessa pohtineensa itsekseen, että olisi jättänyt asiaan eriävän mielipiteen, mikäli sopimus olisi ollut hänen esiteltävänään. Mutta Ilpo Nuutinen ei koskaan olisi ollutkaan asian esittelijä, koska työnjaon mukaan se ei hänelle missään vaiheessa edes kuulunut. Ilpo Nuutinen ei ole ilmoittanut tätä eriävää kantaansa minulle eikä virkatovereilleen. Hänen eriävästä mielipiteestään ei ole ministeriössä minkäänlaista paperia tai selvitystä. Kuitenkin perustuslakivaliokunnan mietintö perustuu keskeisesti tähän lausuntoon, kun se moittii minua hätiköinnistä ja huonosta harkinnasta. Kun perustuslakivaliokunta minua koskevassa asiassa toimi tuomioistuimena, olisi ollut kohtuullista, että valiokunta olisi tarkistanut tietonsa muistakin lähteistä. Näin tekevät toimittajatkin.

Arvoisa puhemies! Muutama huomautus valiokunnan mietinnöstä. Ensiksi vahingonkorvauksiin liittyvät linjaukset.

Valiokunta viittaa tosiasioita kuvatessaan toimeksiannostani valmisteltuun, vanhemman hallitussihteerin Ilpo Nuutisen laatimaan muistioon 2.5.1997 linjamuutoksien mahdollisuuksista säästöpankkioikeudenkäynneissä. Kyseinen muistio valmisteltiin siksi, että mielestäni oli täysin kohtuutonta, erityisesti pankkien luottamushenkilöjohtoa vastaan nostetuissa kanteissa, pitkittää oikeudenkäyntejä valittamalla niistä varmuuden vuoksi seuraaviin oikeusasteisiin. Olin ottanut asian puheeksi, kuten muistatte, hyvin usein eduskunnassa erityisesti myös keskustellessani talousvaliokunnan kanssa, ja tarkoitus oli viedä tuo asia kesän aikana talouspoliittisen ministerivaliokunnan käsittelyyn.

Näin ei tapahtunut, koska valiokunnan työ muuttui aivan kokonaan. Kokouksia peruutettiin ja asioita ei ehditty käsitellä. Kuitenkin valiokunta käyttää poikkeuksellisesti asiaa kuva-

tessaan lainausmerkeissä olevaa puhekielistä ilmaisua "peruttiin niin mahdottomasti kesäkuussa". Näin minä varmasti perustuslakivaliokunnassa sanoin. Kuulostaa minun sanomaltani. Mutta mikäli tiedolla on ajateltu olevan oikeudellista merkitystä, sen olisi voinut helposti tarkistaa, sen sijaan että ilmaisutavalla saatetaan johtaa kansanedustajia epäilemään antamani tiedon oikeellisuutta ja sitä, ettei muistiota olisi valmisteltu todellakin eduskunnan käsittelyä varten. Voin osoittaa pöytäkirjaottein kuitenkin esittämäni todeksi. Sen valiokuntakin olisi voinut tehdä.

Olennaista kuitenkin oikeudenkäyntien linjausten suhteen oli se, että eduskunta kävi 4.6.1997 valtiovarainvaliokunnan mietinnön 7/1997 vp pohjalta laajan keskustelun pankkioikeudenkäynteihin ja vahingonkorvauksiin liittyvistä linjauksista. Tuosta minulla ei ollut Nuutiselle tehtäväksiannon yhteydessä tietoa, että myös valtiovarainvaliokunnan ykkösjaosto, hallinto- ja tarkastusjaosto, oli päättänyt ottaa asian käsiteltäväkseen. Hallitussihteeri Nuutisen keskeinen päätelmähän olikin se, että yhdenvertaisuusnäkökulmasta sovintoihin pyrittäessä tarvitaan viime kädessä eduskunnan antamia ohjeistuksia ja linjauksia.

Perustuslakivaliokunta ei näytä perehtyneen eduskunnan asiasta käymään keskusteluun ja sivuuttaa kokonaan eduskunnan tekemän yhteiskunnan kokonaisarvion ja taloudellisen näkökohdan arvioimislinjauksen pankkikriisin jälkihoidossa. Se oli kuitenkin sen keskustelun ja mietinnön ydin. Valtiovarainvaliokunta korosti mietinnössään yhteiskunnan kokonaisarvion merkitystä juridisten perusteiden ohella. Sanoin omassa puheenvuorossani muun muassa näin: "Tarvitaan siis eduskunnan ohjeistusta, jonka koen nyt tulleen kirjatuksi." Valiokunnan mietintö oli yksimielinen, ja se hyväksyttiin ainoassa käsittelyssä.

Miten tämä näkyi käytännössä? Korostin yhteiskunnan kokonaisedun ja oikeudenkäyntien jatkamisen taloudellisen merkityksen arviota kaikissa niissä keskusteluissa, joita suullisina, ei koskaan kirjallisina, käytiin säästöpankkioikeudenkäyntien osalta esittelijöiden kanssa. Tapanani oli säännönmukaisesti vähintään kerran kuukaudessa, usein useimminkin, käydä läpi oikeudenkäyntien ja vahingonkorvauskanteiden tilanne, ja myönnän: Painostin ankarasti hallitussihteeri Nuutista luopumaan lähinnä juridisin perustein jatkettavista oikeudenkäynneistä muun muassa Oulun Säästöpankin jutussa, mutta en kuitenkaan koskaan poikennut hänen esittelystään.

Valiokunta kummeksuu myöhemmin myös mietinnössään toimeliaisuuttani Sundqvistin vahingonkorvausasiassa. Todellisuudessa taisin olla yhtä toimelias muittenkin juttujen suhteen, ja syy tähän oli erittäin poikkeuksellinen ja hyvin ikävä tapaus. Ilmeni, että erään pankin hallintoelimissä luottamustehtävässä olleen maanviljelijän omaisuuden takavarikkopäätöksen purkamisesta oli unohdettu ilmoittaa hänelle itselleen siksi, että vahingonkorvausoikeudenkäynnit pitkittyivät. Tämä paljastui tavattuani kyseisen henkilön, ja selvisi, että hänelle oli ihan taatusti aiheutunut raskaita menetyksiä tämän huolimattomuuden johdosta.

Toiseksi huomautukset valiokunnan näkemyksiin koskien hätiköintiä ja huonoa harkintaa.

4.7.1997 oli saatu STS-Pankin jutussa korkeimman oikeuden päätös, ensimmäinen korkeimman oikeuden päätös koko pankkioikeudenkäyntien revohkasta. Tämä merkitsi sitä, että kahden kuukauden kuluessa päätöksestä oli ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta velkojan, siis veronmaksajien, asema olisi turvattu. Näihin toimenpiteisiin ryhdyttiin 11 päivänä elokuuta, hieman yli kuukauden kuluttua päätöksestä. Mahdollinen sopimusratkaisu käynnistyi Sundqvistin omasta halusta ja hänen yhteydenotostaan Arsenal-Sillan toimitusjohtajaan Matinlassiin.

Tosiasia, joka ei nouse esille lainkaan valiokunnan mietinnössä, oli, että jo ennen korkeimman oikeuden päätöstä Sundqvistin tapausta oli selvitetty perusteellisemmin kuin mitään muuta vastaavaa tapausta. Ulf Sundqvist oli ollut esitutkinnan kohteena jo vuonna 1995, ja yleinen syyttäjä oli tutkinut asiaa vuoden 1995 helmikuusta saakka. Helsingin kihlakunnan talousrikoksiin perehtynyt syyttäjä päätyi 7.10.97 siihen, ettei ollut aihetta käynnistää mitään poliisitutkintaa STS-Pankkia koskevassa asiassa. Mutta kun tilanne erostani huolimatta eduskunnassa oli kehittynyt lähes räjähdyksenomaiseksi, kahta päivää myöhemmin toinen syyttäjä päätti käynnistää uuden esitutkinnan.

Ulosottoviranomaiset olivat myös suorittaneet heille kuuluvaa tehtävää vuodesta 1994 lähtien. Se, että ulosottotoimia pyynnöstäni lykättiin Sundqvistin asiakastietojen osalta — ei hänen tulojensa, varallisuutensa ja omistuksensa suhteen — sopimusneuvottelujen loppuvaiheessa, ei ole enää oikeudellisesti eikä edes asiallisesti merkityksellistä. Vanhempi hallitussihteeri Nuu-

tinen halusi, että Helsingin ulosottoviranomaiset olisivat tehneet iskun Sundqvistin kotiin. Sitä vastoin tehtiin normaali ulosottoselvitys, aivan normaalisti, mitään lykkäämättä, mitään keskeyttämättä. Isku on kuitenkin jälkikäteen tehty. Nyt iskun suoritti valiokunnan työn aikana rikospoliisi lain suomin pakkokeinovaltuuksin muun muassa takavarikoiden kirjeenvaihtoa ja muuta materiaalia, eikä siltikään tilanne muuttunut miksikään siitä, mikä sen tiedettiin olevan sopimusneuvottelujen aikana.

Perustuslakivaliokunta on voinut perusteellisesti tutustua suoritettuun esitutkintaan jopa niin, että on epäilty sen vaiteliaisuussääntöjen vastaisesti vuodattaneen tietoja julkisuuteen. Valiokunnan tiedossa on myös ollut, että valtionsyyttäjä Jukka Rappe on tehnyt syyttämättäjättämispäätöksen asiassa. Omaisuutta ei ole kätketty, tuloja ei ole pimitetty, Sundqvist ei ole syyllistynyt velallisen epärehellisyyteen.

Sovintomahdollisuudesta käytiin neuvottelu 29. elokuuta, kun korkeimman oikeuden päätöksestä oli ehtinyt kulua jo miltei kaksi kuukautta. Elokuun lopulla sovintomahdollisuudesta päättäminen ei tapahtunut kirjallisesta esittelystä, vaan se annettiin suullisena ohjeena. Tämä on olennaista, kun tarkastellaan sovintoneuvottelujen aikana tapahtuneita yhteydenottoja sekä valmisteleviin virkamiehiin että Arsenal Sillan toimitusjohtajaan. Samaa suullista, ilman esittelyä tapahtuvaa ohjeistusta jatkettiin aina itse toimiohjeen esittelyyn asti. Olisi kai johdonmukaista, että valiokunta moittisi myös sitä, että neuvottelut käynnistettiin, koska ne käynnistettiin samalla tavalla suullisesti kuin asiakastietojen pyytämisen lykkääminen.

Tätä toimenpidettä valiokunta pitää dramaattisena ja ilmoittaa, että valiokunnalle eivät ole selvinneet lykkäämisen perustelut. Olen kuitenkin itse omaehtoisesti selvittänyt syyn toimenpiteelleni valiokunnassa. Tämä käy ilmi valiokunnan mietinnön liitteestä 3. Valiokunnassa selvitin myös suullisesti omakohtaiset kokemukseni siitä, että tiedot voivat helposti vuotaa julkisuuteen, ja näin oli jo tapahtunut kesällä 1995, jolloin Yleisradio uutisoi Sundqvistin ulosottoon liittyviä taloustietoja.

Olen myös kiinnittänyt huomiota siihen poikkeukselliseen tiedonnälkään, jota valiokunnan jäsenet median ohella ovat osoittaneet juuri Sundqvistin konsulttitoiminnan toimeksiantajien nimiä kohtaan. Olisi odottanut valiokuntaa enemmänkin kiinnostavan sen, onko Sundqvist ilmoittanut kaikki tulonsa totuudenmukaisesti, kuin sen, keneltä hän on tulonsa saanut. Mikäli sopimusta ei olisi syntynyt — ja se oli mahdollista koko ajan — ulosottotie olisi tietenkin valittu ja luonnollisesti ryhdytty toimeksiantajilta ulosmittaamaan uuden lain mukaisesti Sundqvistin vahingonkorvausta. Toimeksiantajien nimien julkaiseminen olisi kuitenkin mielestäni vaarantanut veronmaksajien edun. Sundqvist ei olisi pystynyt maksamaan vahingonkorvausta, ja selvää lienee sekin, että ulosottajalla ei olisi ollut tämän jälkeen toimeksiantajia, joilta yhtään mitään ulosmitata.

Kolmanneksi, huomautukset toimiohjeen antamiseen. Valiokunta toteaa, että sovintosopimuksen hyväksymistä merkitsevän toimiohjeen antaminen kuului valtiovarainministeriön toimialaan ja että asian ratkaiseminen ministeriössä kuului nimenomaan minulle. Toimiohjeen antaminen on ministerivastuulain tarkoittama virkatoimi. Valiokunta toteaa, että "päätöksenteon pysyttäminen ministeriötasolla ei ole ollut oikeudelliselta kannalta menettelynä virheellinen". Kuitenkin valiokunta hämmästyttävästi päätyy kannalle, että "toimiohjeen antaminen olisi ollut perusteltua saattaa koko valtioneuvoston käsiteltäväksi". Tämä näkemys ja perustelu on mielestäni poliittinen, ei mitenkään oikeudellinen.

Toimiohjeen antaminen yksityisoikeudelliseen sopimukseen perustuu eduskunnan tahtoon, säästöpankeissa tehtyihin erityistarkastuksiin ja niiden perusteella nostettuihin rikos- tai vahingonkorvauskanteisiin. Asian käsitteleminen ministeriötasolla on siis jo poikkeuksellista. Perustuslakivaliokunnan käsitys tuntuu olevan myös eduskunnan päätösten vastainen. Eduskunta nimittäin hyväksyi kesäkuussa 1998 yksimielisesti ministeri Skinnarinkin mainitseman hallituksen esityksen toimiohjelautakunnan perustamisesta. Tämä merkitsee, että vastaisuudessa toimiohjeet eivät tule lainkaan poliittiseen käsittelyyn, eivät ministeri-, saatikka valtioneuvostotasolle. Tiedossa jo nyt kuitenkin on se, että tulevaisuudessakin eräitä hankalia toimiohjeita joudutaan käsittelemään. Viittaan SKOPin oikeudenkäyntien hovioikeusvaiheeseen. Ehkäpä tehty ratkaisu on tarkoituksenmukainen joittenkin kannalta.

Mietinnössä todetaan myös: "Ministerin valta antaa toimiohje ei kuitenkaan tarkoita pakkoa sen antamiseen." Mutta myöhemmin todetaan, että "Sundqvistin korvauksesta ei siten ollut mahdollista tehdä sopimusta ilman ministeri Alhon toimiohjeen muodossa antamaa hyväksyn-

tää". En ymmärrä valiokunnan ristiriitaista pohdintaa muuten kuin siinä mielessä, että valiokunta on voinut todeta, että "toimiohjeratkaisu oli — oikeudellisesti merkittävä edellytys" ja virkatoimi, jossa on otettava hallitusmuodon yhdenvertaisuusnäkökohdat huomioon.

Olennaista onkin se, kenen kohteluun Ulf Sundqvistin vahingonkorvaussopimusta verrataan. Valiokunnan tiedossa on kuitenkin täytynyt olla omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalin tekemät lukuisat muut sopimukset, joiden suhteen Sundqvist ei ole saanut erityiskohtelua. Samoin valiokunnan tiedossa on täytynyt olla, että pääluvun mukaisista korvauksista on poikettu. Sundqvistin sopimuksessa on poikettu markkamääräisesti kuitenkin eniten pääluvun mukaisesta korvausvaateesta siksi, että myös tuomittu vahingonkorvaus on ollut ylivoimaisesti suurin.

Sundqvistin kanssa solmitussa sopimuksessa on otettu huomioon eduskunnan edellyttämä taloudellisen ja yhteiskunnallisen kokonaisedun arvio. Perustuslakivaliokunta ei ole voinut osoittaa eikä kukaan muukaan, että tuo sopimus olisi veronmaksajien kannalta huono. Verrataan sitä kaikkinaisiin kuluihin: Erityistarkastuksen kulut, asianajotoimistojen palkkiot, muut oikeudenkäyntikulut ja vastaajille maksetut korvaukset ovat yhteensä viimeisimmän tiedon mukaan noin 90 miljoonaa markkaa. Vastaajilta perittyjä sekä sulkutileille ja pantiksi saatuja varoja on kertynyt yhteensä 6,4 miljoonaa markkaa. Näistä saaduista varoista Sundqvistin ja muun STS-Pankin johdon suorittama korvaus on reilusti yli puolet.

Oikeudellisessa arvioinnissa valiokunta mainitsee, että yhdenvertaisuusajattelussa ei voi sivuuttaa seuraavia seikkoja, ja niihin on viitattu: hyvätuloisuus jne. Sitä vastoin valiokunta toteaa: "Yhdenvertaisuuden noudattamista ei ole lainsäädäntötasolla kohdistettu yksityisoikeudellisiin vahingonkorvausten huojentamissopimuksiin." Tällainen myös Sundqvistin ja Arsenal-Sillan välinen sopimus on. Ovatko siis nämä perustelut enemmän juridisia vai poliittisia? Näyttäisi minusta jälkimmäisiltä. Tämähän olikin nimittäin koko sopimuksen järki: toisin sanoen yritetään saada aikaan taloudellista tulosta. Näyttää siltä, että on ollut kaiken aikaa täysin yhdentekevää monille, voitiinko ylipäätään sopia mistään summasta, ja kuten ed. Sasi sanoo, emme ole niin kipeitä näiden rahojen suhteen. Kyllä minusta on kohtuullista, että edes murusia saadaan koko tähän mielettömään laskuun nähden.

Valiokunta on myöskin arvioinut luotollisia sekkitilejä ulosoton tuloksettomuuden kannalta ja päätynyt toteamaan minun ja Arsenal-Sillan mukautuneen tilanteeseen. Nähdäkseni oikeudellisissa arvioinneissa olisi syytä todeta, että toistaiseksi luotolliset sekkitilit ovat laillisia ja tältä osin on vain tunnustettu tosiasiat. On eri asia, jos tämä johtaa toimenpiteisiin. En ole tässä suhteessa ottanut siihen asiaan kantaa.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta päätyy toteamaan, etten ole virkatoimissani syyllistynyt lain tarkoittamaan yhdenvertaisuuden loukkaukseen, mutta että yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta virkatoimeni ei ole ollut yleistä oikeustajua vastaava eikä hyväksyttävä. Nähdäkseni valiokunta on tehnyt eron laillisuuden ja poliittiseen vastuuseen kuuluvan tarkoituksenmukaisuusharkinnan välillä. Valiokunnalla on siihen oikeus, vaikka valiokunnan tehtävä minunkin mielestäni ministerivastuulain mukaisessa tehtävässä on ennen muuta oikeudellinen. Minä olen itse tehnyt myös saman eron. Olen valiokunnan yksiselitteisen kannan mukaan toiminut laillisesti. Olen kantanut asiasta poliittisen vastuun. Silti en koe, että oli väärin ja on yleensäkään vastaisuudessa väärin kaikissa tämäntapaisissa asioissa sovitella, neuvotella, antaa anteeksi ja ylipäätänsä etsiä ratkaisuja. Se on mielestäni yhdenvertaista. Asiasta on paisunut elämää suurempi kysymys. Miksi? Vastaus on teidän jokaisen etsittävä oikeudentajunne mukaan. Niin minäkin olen tehnyt.

Ed. S a a r i : Arvoisa puhemies! Käsiteltävässä asiassa on selkeästi kaksi eri puolta, toisaalta juridinen puoli ja toisaalta poliittinen puoli, jotka pitäisi mahdollisuuksien mukaan pitää erillään, vaikka ne jatkuvasti pyrkivät sekoittumaan toisiinsa.

Perustuslakivaliokunta katsoo yksimielisesti, ettei ministeri Alhon toiminta ole ollut sillä tavoin lainvastaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan. Siihen minulla ei ole huomautettavaa.

Me keskustassa luotamme siihen, että perustuslakivaliokunta kuultuaan runsaasti asiantuntijoita on päätynyt oikeudellisesti kestävään päätösehdotukseen. Se ei kuitenkaan merkitse sitä, että me hyväksyisimme sen kansalaisten yhdenvertaisuutta loukkaavan menettelyn, joka Sundqvist-sopimuksessa toteutui.

Asian oikeudellinen puoli on nyt ministerivastuulain osalta tutkittu. Mielestäni nyt on aika palata varsinaiseen asiaan eli ongelman ytimeen.

Noin vuosi sitten keskusta kysyi hallitukselta välikysymyksessään

— Mikä on hallituksen linja vahingonkorvausten sovitteluratkaisuissa,

— ovatko entisen STS-Pankin johdon kanssa tehdyt sopimukset ennalta määritellyn linjan mukaisia,

— aikooko hallitus ryhtyä toimenpiteisiin sopimusten purkamiseksi ja

— aikooko hallitus helpottaa pankkikriisin uhreiksi joutuneiden kansalaisten asemaa vastaavalla tavalla?

Silloin hallitus ei käytännössä vastannut tehtyihin kysymyksiin. Pääministeri Lipposen puheenvuoro sisälsi lavean lakiteknisen saivartelun. Hallitus piiloutui juridiikan taakse silloin, kun siltä odotettiin poliittista linjausta.

Ainoastaan pääministerin puheen ylevä loppu sisälsi asiaa. Siteeraan suoraan tuota pääministerin välikysymysvastauksen loppua: "Hallitus haluaa kantaa oman vastuunsa pankkikriisin jälkiselvittelystä. Ehdottoman tärkeätä on, että lainsäädäntö ja lakiin perustuvat toimiohjeet takaavat kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun. Hallitus toivoo, että välikysymyskeskustelussa rakentavalla tavalla tarkastellaan, onko tämän johdosta uudistettava lainsäädäntöä."

Lipposen hallituksella on nyt ollut yli vuosi aikaa ryhtyä tämän linjauksen mukaisiin toimenpiteisiin, mutta oikeastaan mitään ei ole tapahtunut. Hallitus ei ole antanut lakiesityksiä, joilla taattaisiin kansalaisten yhdenvertainen kohtelu. Ulosottolainsäädäntöä ei ole uudistettu. Hyvätuloinen ja ilmeisen maksukykyinen velallinen pystyy edelleenkin väistämään ulosottomenettelyä. Valtioneuvosto ei tietääkseni ole myöskään käsitellyt Vakuusrahaston toimiohjeita yleisistunnossaan.

Kuten edellä kuulimme, ministeri Skinnari kertoi toimiohjelautakunnasta, mutta sen painoarvo on selkeästi ohjaavana elimenä kevyempi kuin valtioneuvoston. Myös hän kertoi takausvelan korkojen vähennysoikeudesta. Valitettavasti vain on niin, että tällaiset mitättömät asiat eivät käytännössä merkitse juuri mitään, kun hyvin monen velkahirressä riippuvan yrittäjän osalta on niin, että heillä ei ole mitään tuloja, joista noita takausvelkojen korkoja voisi vähentää.

Hallituksen haluttomuus korjata puutteita osoittaa jälleen kerran ylimielisyyttä kansalaisten oikeudentuntoa ja tasavertaisuutta kohtaan. Tuon odotetun ja oletetun velallisten aseman helpottamisen sijaan Lipposen hallitus on päinvastoin kiristänyt velkajärjestelyä koskevaa lakia. Uudistuksen jälkeen, tuon kiristyksen jälkeen, opiskelijat ja työttömät eivät ole päässeet velkasaneeraukseen. Hallitus on huolissaan kansalaisten maksumoraalista. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan velkajärjestelylainsäädännön yleistä hyväksyttävyyttä on heikentänyt se, että työikäiset ja -kykyiset velalliset voivat saada velkojaan anteeksi. Miten ihmeessä nämä perustelut ovat mahdolliset Sundqvist-sopimuksen jälkeen?

Tuomioistuimissa on vahvistettu yhteensä yli 40 000 maksuohjelmaa. Huhtikuussa mietintönsä jättänyt velkaongelmatyöryhmä arvioi, että noin kolmannes velkajärjestelyssä olevista talouksista on todella suurissa vaikeuksissa. Ainoana konkreettisena helpotuksena velallisten asemaan työryhmä esitti sosiaalisen luototuksen kokeilua enintään kymmenessä Suomen kunnassa. Kuntien kokeiluun päästään ilmeisesti aikaisintaan ensi vuoden alusta. Järjestöpohjaisen Takuu-Säätiön takausmallin mukaan luottoa voidaan myöntää vähintään 5 000 markkaa ja enintään 30 000 markkaa. Luotto on tarkoitettu pysyvästi pienituloiselle, jolle esimerkiksi silmälasien hankinta, jääkaapin korjaus tai talvivaatteiden osto aiheuttaisi taloudellisen kriisin. (Ed. Puisto: Mihin asiaan puheenvuoro liittyy?) — Tämä liittyy asiaan sillä tavalla, että nämä ovat kokonaan eri luokan kysymyksiä. Nämä ovat näpertelyä verrattuna Sundqvist-sopimuksen luokkaa oleviin asioihin. (Ed. Johannes Koskinen: Mitähän velalliset tuostakin ajattelevat!)

Hallitus on kaikissa käänteissään pitänyt ylivelkaantuneiden aseman parantamista moraalisesti ongelmallisena asiana. Hallituksen taholta köyhän moraalia on selvästi epäilty enemmän kuin rikkaan.

Ulf Sundqvist sai onnistuneen keplottelun perusteella suurimman osan vahingonkorvausveloistaan anteeksi. Sundqvistin hyvät tulot olivat ministerin tiedossa. Ulosotosta luovuttiin sen vuoksi, että velallinen keinotteli luotollisilla tileillä. Tämä esitettiin virallisena syynä.

Moraalinäkökohtien perusteella olisi luullut hallituksen kiireesti ryhtyneen ulosottolainsäädännön porsaanreikien tukkimiseen niin, että tällainen ei olisi ollut mahdollista. Lakia ei kuitenkaan vieläkään ole muutettu. Sen sijaan kiireesti tehtiin sopimus, jolla Sundqvist voi päästä veloistaan irti.

Perustuslakivaliokunta ihmetteli sitä, että ministeri Alho teki ulosmittauksen keskeyttämisratkaisun vain kaksi päivää ennen kuin Sundqvistin määräaika lisäselvityksen toimittamiseen

päättyi. Valiokunnan mielestä ratkaisu on ennen muuta osoitus hätiköinnistä ja huonosta harkinnasta eikä perustetta toimenpiteen äkkinäiselle suorittamiselle ole selvinnyt.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta totesi, että Sundqvist-sopimus objektiivisesti ottaen poikkeaa yhdenvertaisuusperiaatteesta. Vaikka ministeri Alhon toiminta ei ole ministerivastuulain tarkoittamalla tavalla lainvastaista, se on perustuslakivaliokunnan yksimielisen kannan mukaan vastoin yleistä oikeustajua eikä sitä voida pitää hyväksyttävänä.

Ulf Sundqvistin kanssa tehty sopimus ei ole valtiovarainministeriössä noudatetun linjan mukainen. Ministeriössä toukokuussa 1997 laaditussa muistiossa esitettiin yhdenvertaisuuden kannalta varoitus siitä, että uusissa sovintoratkaisuissa poikettaisiin pääluvun mukaisista korvauksista. Varoituksesta huolimatta Ulf Sundqvistia kohdeltiin eri tavoin kuin muita korvausvelvollisia.

Yksimielisen perustuslakivaliokunnan mielestä kansalaisia on kohdeltu eriarvoisesti, hallituksen sisäinen päätöksenteko ei toimi asianmukaisella tavalla ja Sundqvist-sopimuksen hoidossa on osoitettu huonoa harkintaa. Voiko enää suurempaa epäluottamuslausetta hallitukselle antaa?

Nyt, kun hallituksen toimet on oikeudelliselta kannalta ratkaistu, on poliittisten johtopäätösten aika.

Hallitus sanoo, että virheellisestä menettelystään ministeri Alho kantoi poliittisen vastuun eroamalla ministerin tehtävistä. Aivan näin yksinkertaisella tavalla asia ei kuitenkaan ole haudattavissa.

Pääministeri Lipponen ilmoitti vuosi sitten, että hän oli etukäteen tietoinen Sundqvist-sopimuksen sisällöstä, hyväksyy Sundqvistin kanssa tehdyn sopimuksen ja kantaa asiasta täyden vastuun. "Jos tässä jotakuta on moitittava, niin se olen sitten minä", julisti pääministeri Lipponen tiedotustilaisuudessa 2.10.97. (Ed. Kekkonen: Reilusti sanottu!) — Kyllä, kyllä, ed. Kekkonen. — Nyt voidaan vain kysyä, mitä täyden vastuun kantaminen tässä tapauksessa käytännössä tarkoittaa. (Ed. Kekkonen: Mitä ehdotatte?)

Arvoisa puhemies! Ulf Sundqvistin vahingonkorvausta ei ole vielä ratkaistu lopullisesti. Sundqvistia vastaan on nostettu syyte. Syyte perustuu 20 miljoonan markan lainaan, jonka STS-Pankki myönsi Way Up -yhtiölle. Mikäli oikeudenkäynnissä paljastuu, että Sundqvist aiheutti vahingon rikoksella, korvaussopimuksen purkamiselle saattaa löytyä uusia juridisia perusteita.

Valtion vakuusrahaston valtuusto vaati 8.10.1997 valtiovarainministeriöltä ja Valtion vakuusrahastolta, että ryhdytään toimenpiteisiin Ulf Sundqvistin kanssa tehdyn sopimuksen purkamiseksi ensisijaisesti molempien osapuolten suostumuksin ja — mikäli tämä ei ole mahdollista — selvitetään mahdollisuudet sopimuksen purkamiseen muutoin. Valtuusto piti välttämättömänä, että pankkitukea koskevat tärkeät ratkaisut tehdään valtioneuvoston tasolla.

Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmän johtopäätökset perustuslakivaliokunnan moitteista ovat seuraavat:

1) Hallituksella on oltava selkeä toimintaohjelma, jolla kansalaiset saatetaan velallisina samanarvoiseen asemaan.

2) Hallituksen on ryhdyttävä pikaisiin toimenpiteisiin ulosottolain muuttamiseksi siten, että hyvätuloinen ja ilmeisen maksukykyinen velallinen ei pysty väistämään ulosottomenettelyä.

3) Kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi hallituksen on selvitettävä mahdollisuudet purkaa Ulf Sundqvistin kanssa tehty sopimus. Näin on toimittava sekä nykyisen että tulevan hallituksen.

Koska tämän käsittelyn yhteydessä ei lausumaesityksiä voida ottaa käsittelyyn, en tee nyt lausumaehdotusta, mutta katson, että jossain muussa yhteydessä tällainen hallitusta velvoittava lausuma olisi eduskunnan syytä hyväksyä.

Ministeri S k i n n a r i : Arvoisa puhemies! Ed. Jäätteenmäen ja nyt myös ed. Saaren puheenvuoron osalta haluan jälleen toistaa sen, mitä jo vähän aikaa sitten totesin: Hallitus hyvin nöyrästi sen keskustelun pohjalta, mikä viime syksynä käytiin, lähti näissä kysymyksissä liikkeelle ja perusti johdollani ministerityöryhmän, joka jätti tammikuussa ehdotukset kaikista niistä asioista, jotka täällä ovat olleet esillä. Kun täällä on ollut esillä velallisten asema, toimitaan niissä rajoissa, joita valtiontalous suo. Kerroin myös Takuu-Säätiön toiminnasta, jossa nyt on nostettu takuusummaa 250 miljoonaan, ja tavoitteena on työryhmän ehdotuksen mukaisesti nostaa se lähelle puolta miljardia markkaa, jolloin nimenomaan pienituloisia ihmisiä voitaisiin hätätapauksissa auttaa.

Totta kai tässä on paljon tehtävää, koska tämä kriisi on ollut todella syvä ja se on koskettanut laajoja kansalaispiirejä, jotka ovat ylivelkaantuneet ja menettäneet omaisuutensa. Kyllä

tämä on otettu niin vakavasti kuin se käytännössä on mahdollista.

Kerroin myös ja toistan sen edelleen, että ulosottolain 3 luvun muutoksesta on viimeksi viime viikolla oikeusministerin kanssa keskusteltu sikäli, että luotollisen sekkitilin ongelma irrotettaisiin sieltä ja saataisiin vielä tämän eduskunnan aikana tämä asia käsiteltyä, koska kyllä näistä asioista pitää ottaa opiksi ja näin hallitus on tehnyt.

Mitä tulee linjauksiin, niin siinä myös kertaan sen, minkä jo äsken sanoin, että sen keskustelun pohjalta, joka viime syksynä oli, yleinen mielipide oli se, että poliitikkojen sijasta kollegiaalinen elin virkavastuulla päättäisi tämän tyyppisistä asioista. Työryhmä teki tämän ehdotuksen tammikuussa, kuten totesin. Hallituksen esitys tuotiin eduskuntaan ja se käsiteltiin talousvaliokunnassa, jossa olisi ollut erinomainen tilaisuus linjata periaatteita, joilla näitä asioita pitäisi käsitellä. Eduskunta hyväksyi tämän lain talousvaliokunnan mietinnön pohjalta, joka oli yksimielinen, ja viisijäseninen toimiohjelautakunta, josta kerroin aikaisemmin, on olemassa. Tämä uusi organisaatiomalli muistuttaa aika paljon sitä, mikä alun perin Vakuusrahaston toiminnassa oli. Eduskunta on muuttanut mielipidettään vuosien kuluessa, ja nyt on tehty taas sellainen malli, joka eduskuntaa on yksimielisesti tyydyttänyt.

Käytännössä tämä merkitsee sitä, että eduskunnan valitsema tarkastusvaliokunta, jossa on kansanedustajat eri puolueista, on nyt se, joka tekee linjauksia. Kun kysyin puheenjohtajalta ed. Kantalaiselta, niin hän kertoi, että kansanedustaja Rehn on keskustan edustajana tekemässä linjauksia. Tämä otettiin hallitukselta eduskunnan päätöksen pohjalta pois ja annettiin asiantuntijoille, jolloin tarkastuslautakunnan merkitys kasvaa. Tämä on organisaatio, ja periaatteista, joita on noudatettu, äsken myös kerroin ja tein selväksi, että sopimuksia ei ole tehty henkilöiden kanssa, joiden toimintaan on liittynyt rikos. Siitä varmasti kuulijat osaavat tehdä tiettyjä johtopäätöksiä asioiden osalta, mikä ministeriön linja on ollut. Nyt tarkastusvaliokunnan ja toimiohjelautakunnan pitää luoda linjaukset ja ottaa asioita käsittelyyn.

Arvoisa puhemies! Tämäkin keskustelu, joka täällä on käyty ja koskee nyt tietysti rajallisesti yhtä asiaa, kaikki nämä seikat, on otettu vakavasti ja kirjattu muistiin ja koetetaan hallituksen osalta tehdä kyllä niin paljon kuin on käytännössä mahdollista.

Ed. H e l l e : Arvoisa puhemies! Olen perustuslakivaliokunnan jäsenenä tuntikausia kuunnellut asiantuntijoita tästä ja pohdiskellut tätä asiaa. Näyttää siltä, että tässäkin keskustelussa kuitenkin on unohdettu se, mikä on asialista. Nythän me käsittelemme kirjelmää, joka koskee valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainvastaisuutta. Tässä vallankin muutama puheenvuoro sitten oli muutamia edustajia, joiden puheenvuorot olivat lähinnä hurskasta moralisointia eivätkä edes kovin läheltä kosketelleet kysymyksessä olevaa asiaa. Silloin tuli kyllä jossain määrin mieleeni jopa semmoinen vanha sanonta, että pata kattilaa soimaa, musta kylki kummallakin.

Tässä on myös ollut jonkin verran sen tapaista ilmapiiriä, että eräät ovat sitä mieltä, että kysymyksessä on sosialidemokraattinen salaliitto, joka on aikaansaanut tämän päätöksen näin ja näin. Sosialidemokraattien taholta näyttää olevan sellaista ilmapiiriä, että tässä on muitten salaliitto sosialidemokraatteja vastaan. Minä suhteellisen ulkopuolisena tässä asiassa olen sitä mieltä, että kumpikin teoria on virheellinen. Kyllä tässä on asiasta kysymys, ja se ei ole niin poliittinen kuin se ehkä tässäkin keskustelussa jossain vaiheessa on ollut.

Korostan vielä perustuslakivaliokunnan jäsenenä, että perustuslakivaliokunnan käsittelyssä puoluepoliittinen aspekti on ollut aika vähäinen. Enhän sitä voi sanoa, ettei itse kullakin ole poliittinen näkökulma ja se vaikuttaa myös puheenvuorojen sävyyn ja asioiden käsittelyyn. Mutta olemme pyrkineet ja mielestäni myös pystyneet kohtuullisen objektiiviseen käsittelyyn asian suhteen. (Ed. Aittoniemi: Ed. Alho on toista mieltä!) — Aivan, ajattelinkin seuraavaksi todeta, että on aika lailla ymmärrettävää, että ed. Alho on tästä prosessista aika katkera, ehkä hyvin perustelluistakin syistä. Toivon kuitenkin sekä hänen itsensä että myös ilmapiirin takia, että katkeruus mahdollisimman pian lientyisi. Yleensähän kyllä niin on, että aika parantaa haavat. Tässä on nähdäkseni tehty virheitä silloisen ministerin taholta, ja saattaa olla, että perustuslakivaliokuntakin on unohtanut joitakin tai painottanut ehkä virheellisesti joitakin kohtia, mutta sellaistahan se elämän kaiken kaikkiaan on.

Muutama sana tästä asiasta. Kuten totesin, tätä on pohdittu, ja mietintö on yksimielinen, mikä on korostunut täällä moneen kertaan, ja mietintö on nähdäkseni hyvin perusteltu. Se arvostelu, mikä kohdistuu siihen, että tässä on vuosi mennyt, on tietysti eräällä tavalla oikeutettua.

Toisaalta pitää muistaa se, mihin perustuslakivaliokunnan puheenjohtajakin alkupuheenvuorossaan viittasi, että kun asiaa ruvettiin poliisien taholta tutkimaan, niin kaikki valiokunnan kuulemat asiantuntijat olivat sitä mieltä, että on syytä keskeyttää siltä osin asian käsittely perustuslakivaliokunnassa.

Poliisitutkinnan tulokset luvattiin ensin jo helmikuussa tai maaliskuussa, mutta nehän tulivat vasta kesäaikana, joten perustuslakivaliokunta on tältä osin kyllä toiminut niin nopeasti kuin asian laatu huomioiden on ollut odotettavissa. Minusta se arvostelu, mikä tässä kohdistuu valiokuntaan, että se on hidastellut, ei pidä paikkaansa.

Kuten jokainen mietinnöstä näkee, asiaa on pohdittu monelta eri kannalta. On selvitetty toimivaltakysymykset, ministerin rooli asian valmistelussa, esteellisyysasiat, korvauksen sopimiset ja myös yhdenvertaisuusasia, joka on näistä ehkä kaikkein hankalin käsittää ja ottaa kiinni. Pitkän pohdinnan jälkeen siinäkin valiokunta tuli siihen päätelmään, että ministeri Alhon toimintaa ei perustuslain yhdenvertaisuusnormin kannalta voi pitää lainvastaisena.

Niinpä valiokunta päätyi yksimielisesti tulokseen, että ministerivastuulain vaatima syytekynnys ei ole ylittynyt millään tavalla eikä sitä edes hivottukaan. Tämä oli kaikkien asiantuntijoiden ja myös valiokunnan jäsenten hyvin yksituumainen käsitys. Tämä prosessi toivottavasti päättyy nyt tähän. Toivottavasti ne opit otetaan, mitä tästä on saatavissa.

Vielä yhteen asiaan puutun. Ministeri Skinnari totesi eri toimenpidesuunnitelmista, mitä on alkuvuodesta tehty. Siellä yhtenä kohtana oli muun muassa ulkomailla olevan omaisuuden suhteen se, että omaisuudenhaltija joutuisi todistamaan, millä rahoilla hän on tämän hankkinut jne. Näin sen ymmärsin.

Tässähän on niin sanotusta käännetystä todistustaakasta kysymys, ja sitä on tässä talossa käsitelty moneen kertaan, ensimmäisen kerran, muistan itse, joskus vuonna 85—86 silloisessa talousvaliokunnassa, jonka toimiala oli hieman erilainen kuin nykyisen. Oli eräitä asioita, joissa esitettiin juuri käännettyä todistustaakkaa. Silloin nimenomaan porvarillisten puolueiden edustajat olivat erittäin jyrkästi tällaista oikeudenkäyttöä vastaan. Toivottavasti nimenomaan talousrikollisuus ja siihen liittyvät toimet ovat opettaneet, että tämäntapaista todistustaakkakäytäntöä varmasti tarvitaan, ei ehkä kaikissa asioissa, mutta aika monissa talousrikollisuuteen liittyvissä kysymyksissä nähdäkseni tähän tulisi mennä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. P u h j o : Herra puhemies! Aluksi kommentoisin ed. Alhon äsken pitämää puheenvuoroa. Hän mainitsi pari seikkaa, joihin puuttuisin. Hänen puheenvuorostaan oikeastaan koko homman ydin vähintään hämärtyi. Hän mainitsi, että kaikki oli tuloja myöten selvitetty. Sitten hän mainitsi, että toimeksiantajien nimien julkistaminen olisi vaarantanut veronmaksajien edun, eli kaiketi ei olisi saatu korvauksia nykyistä enempää.

Nyt kuitenkin koko ydin on siinä, että ulosotto keskeytettiin, jolloin nimenomaan kaikkien tulojen selvittäminen jäi vajavaiseksi. Toisaalta toimeksiantajia ei saatu selville, joilta olisi voitu aivan hyvin korvauksia ottaa. Minä en usko ollenkaan siihen väitteeseen, että toimeksiantajat olisivat loppuneet, jos nimet olisivat tulleet julkisuuteen. Ei esimerkiksi entiseltä puoluesihteeri Iivariltakaan ole toimeksiantajat loppuneet, kun hän teki toimittajista mustan listan ja aiheutti kauheasti närää ja julkista hämmennystä. (Ed. Kekkonen: Mikä oli se musta lista?) Jos konsultti on kyvykäs, niin kuin uskon Sundqvistin konsulttina olevan, ei häneltä toimeksiantajat lopu, kun kerta on saatavissa sopivan tyylisiä vastauksia. Väitän myös, että mikäli toimeksiantajia olisi selvitelty, niin vähintään pääluvun mukainen 5,7 miljoonan markan summa olisi saatu, koska tämä olisi kerätty heidän palkkioistaan, ja pankinjohtaja olisi joutunut samaan kohteluun kuin muutkin kansalaiset. Korkeimmalta oikeudelta on esimerkki siitä, että 15 000 markan nettotuloilla velallinen saa käyttää vain 5 000 markkaa oman perheensä elättämiseen. Meidän tiedossamme on, että Sundqvistin tapauksessa on kymmeniätuhansia kuukaudessa käytetty perheen elättämiseen.

Herra puhemies! Perustuslakivaliokunta esittää mietinnössään ankaria moitteita siitä ratkaisusta, jonka Arja Alho teki ministerinä Sundqvist-asiassa. Arvostelu perustuu hallitusmuodon määräykseen kansalaisten yhdenvertaisuudesta lain edessä. Alentamalla Sundqvistille määrättyä vahingonkorvausta Alho poikkesi niistä periaatteista, joita yleensä on noudatettu pankkikriisin vahingonkorvauksia soviteltaessa. Jo niin

sanottu pääluvun mukainen korvausvelvollisuus olisi merkinnyt Sundqvistille huomattavaa helpotusta, mutta ministeri Alhon hyväksymällä sopimuksella korvaus alennettiin siitäkin murto-osaan. Valiokunta katsoikin, että Sundqvist-sopimus merkitsee poikkeamista yhdenvertaisuusperiaatteesta.

Sundqvistille on kerätty sääliä vetoamalla siihen, että alkuperäinen korvaussumma olisi ylivoimainen maksettavaksi. Kun otetaan huomioon Sundqvistin tulot, hänen maksukykynsä ei kuitenkaan ole ollut mitätöntä luokkaa. Muutenkaan syylliseltä ei yleensä kysytä, mikä hänelle sopii rangaistukseksi. Tuomiot ovat joskus ankaria, ja ne on kärsittävä siitä riippumatta.

Vahingonkorvausten alentaminen on tässä tapauksessa ollut poikkeuksellista myös sen vuoksi, että kyse on korkeimman oikeuden vahvistamista tuomioista. Korkeimman oikeuden päättämää tuomiota ryhdyttiin lieventämään. Sundqvist saattoi käytännössä itse päättää, millaisen korvauksen hän maksaa. Senkin vuoksi asia olisi pitänyt saattaa koko hallituksen ratkaistavaksi, puhumattakaan siitä että muutenkin olisi pitänyt noudattaa hyvää hallintotapaa ja normaalia virkamiesesittelyä, mistä perustuslakivaliokunta huomauttaa. Arja Alhon aktiivisuus, oma-aloitteisuus ja omatoimisuus Sundqvist-asiassa vahvistaa olettamusta oman puoluetoverin suosimisesta.

On muistettava, että kymmenet- ja sadattuhannet ihmiset ovat joutuneet erittäin ahtaalle pankkikriisin, laman ja suurtyöttömyyden vuosina. Sosiaaliturvan leikkaukset, joiden toteuttamisessa Alho ei ministerinä ollut osaton, ovat pahentaneet monien hätää. Monet ovat menettäneet kotinsa ja kaiken omaisuutensa. Ulosottomiehet kolkuttavat myös työttömien ja pienituloisten eläkeläisten ovia. Velkajärjestelyssä oleva joutuu elämään ainakin viisi vuotta hyvin niukoilla tuloilla, kun kaikki välttämättömän kulutuksen ylittävä on käytettävä velkojen lyhentämiseen. Velkoja maksetaan leivästäkin tinkimällä.

Kun köyhyys ja niukkuus on arkipäivää sadoissatuhansissa perheissä, on vaikea ymmärtää, että suurituloisen pankinjohtajan vahingonkorvaukset annetaan suurimmaksi osaksi anteeksi, ilman että varallisuutta ja tuloja olisi ensin luotettavasti selvitetty. Ymmärtämystä ei lisää se, että pääjohtaja Sundqvist oli keskeisesti itse vastuussa pankkikriisistä ja työväenliikkeen omaisuuden tuhoamisesta. Kansalaiset muistavat myös sen, että pankkien ja niiden omistajien tukemiseen on käytetty kymmeniä miljardeja markkoja julkisia varoja. Tallettajien ja omistajien varallisuus on pelastettu, mutta ei lamassa vaikeuksiin joutuneiden velallisten asemaa.

On aivan käsittämätöntä, että koko 1990-luvun miljoonatuloilla eläneen Ulf Sundqvistin tuloista ei saatu mitään ulosmitattua. Ulosoton suojaosuus tavallisella yksinäisellä kansalaisella on 2 760 markkaa kuukaudessa. Ulf Sundqvistin käytettävissä on kuitenkin ollut kiinteiden menojen jälkeen 40 000—50 000 markkaa kuukaudessa, kuten valiokunnan mietinnössä kerrotaan. Nykyinen hallitus on tiukentanut velkajärjestelyyn pääsyä yleiseen maksumoraaliin vetoamalla, mutta Sundqvistin kohdalla maksumoraalista ei ole ollut puhettakaan.

Herra puhemies! Suomen lainsäädäntö on yleensä velalliselle ankara, velkojan edut turvaava. Velkojen perimistä voidaan jatkaa loputtomiin. Myös verottaja pitää hyvän huolen saatavistaan. Sundqvistin tapaus vahvistaa mielikuvaa, että tarpeeksi isokenkäiset ja hyvillä suhteilla pelaavat pääsevät pälkähästä. Tavallinen velallinen voikin aiheellisesti kysyä, eikö hänenkin kohdallaan ulosoton suojaosuutta voitaisi korottaa Sundqvistin tulojen tasolle. Joka tapauksessa ulosoton suojaosuus on nyt varsin alhainen, kun otetaan huomioon toimeentulotuen rajat ja suomalainen vähimmäisturva.

Kun näin pitkälle on menty, herää myös kysymys, voiko Ulf Sundqvist vähentää vahingonkorvauksen verotuksessa. Pankkikriisin vahingonkorvausten verovähennyskelpoisuuteen kiinnitti täällä eduskunnassa ensimmäisen kerran huomiota kansanedustaja Esko Seppänen kyselyssään vuonna 1995. Silloin kyse oli STS-Pankin entisen toimitusjohtajan Yrjö-Olavi Aavin 1,2 miljoonan markan vahingonkorvauksesta. Verotiedoista voidaan päätellä, että Aav on todellakin vähentänyt korvauksen verotuksessaan, jolloin hänelle ei ole jäänyt verotettavaa tuloa.

Kysynkin hallitukselta: Sallitaanko myös Sundqvistille vahingonkorvauksen vähentäminen verotuksessa? Annetaanko Sundqvistille kaiken jälkeen vielä merkittävä verohelpotus? Tähän mennessä asiaan ei ole saatu selvää vastausta, kun kansanedustajat ovat vaatineet, että tällaiset vahingonkorvaukset eivät olisi missään oloissa vähennyskelpoisia. Ministeri Alho sanoi itse vastauksessaan Seppäsen kysymykseen, että vahingonkorvaukset voivat olla vähennyskelpoisia ja että asia ratkaistaan tapaus kerrallaan.

Sundqvistin tapaus tuo esille myös muita lainsäädännön selviä puutteita. Suuretkin tulot voi-

daan siirtää suojaan ulosottajalta luotollisten tilien avulla. Tällaiset porsaanreiät, jotka suosivat keinottelijoita ja suoranaisia rikollisiakin, pitäisi ehdottomasti tukkia. Ongelmia on myös pankkisalaisuudessa ja veroparatiisien hyväksikäytössä. Samalla tarvittaisiin toimia, joilla pienituloisten ja vähävaraisten velallisten asemaa suhteessa pankkeihin ja muihin velallisiin vahvistetaan. Nyt tilanne on se, että pienituloinen joutuu tekemään tiliä jokaisesta pennistä, samalla kun suuret setelit vilahtavat lakien porsaanrei'istä.

Lopuksi kannatan ed. Kankaanniemen lausumaehdotusta, jonka mukaan hallituksen tulisi tutkia puhutun sopimuksen peruuttaminen.

Ed. J a n s s o n : Värderade talman, arvoisa puhemies! Trots att gruppanföranden inte hålls i detta ärende talar jag både på mina egna och min grupps vägnar. Svenska riksdagsgruppen är nöjd med utskottets arbete vad gäller förhållandet mellan ministeransvarighetslagen och fallet Alho — Sundqvist. Betänkandet är informativt, logiskt uppbyggt och fokuserar på relevanta problem och brister i de olika aktörernas handlingar. Den juridiska slutsatsen, att kriterierna för ministeransvarighetsprocess inte uppfylls, är enligt min och gruppens bedömning också riktig.

De som nu uttalar sig bör öppet deklarera när de talar juridik och när det är politik. Det är ingen överraskning att mycken energi ännu kommer att användas för att ur fallet pressa ut allt politiskt stoff som bara går att pressa därur.

Vid interpellationsdebatten om samma fråga för ett år sedan konstaterade vi i gruppen att det fanns alltför många frågetecken för att ta ett beslut som byggde på prövning för att minister, eller förutvarande minister, Alho skulle kunna fortsätta som medlem av statsrådet och att det fanns risk för att alla frågor inte ens skulle få svar.

Så blev det också, alla frågor har inte kunnat besvaras.

Arvoisa puhemies! Kaikkiin kysymyksiin siis ei ole todellakaan vielä saatu vastausta. Valiokunnan mietintö osoittaa todellakin valitettavan selvästi, että sovittelupäätökseen johtanut prosessi sisälsi puutteita ja aimo annoksen huonoa harkintaa. Tapahtumien kulusta annettu selvitys ei jätä sijaa selittelylle. Vielä on selvittämättömiä yksityiskohtia sen suhteen, ketkä ovat olleet suorassa yhteydessä ja vaikuttaneet toisiinsa. Toisin sanoen päätöksen perimmäiset vaikuttimet ovat edelleen pimennossa. Lisää paljastuksia on todennäköisesti tulossa. Kysymys, joka ei jätä rauhaan, kuuluu: Miksi ihmeessä heittäytyä leijonien eteen puuttumalla käynnissä olevaan prosessiin ja muuttamalla sen suuntaa, kun kaikkien hälytyskellojen päinvastoin olisi pitänyt soida?

Johtopäätösten on kuitenkin aina perustuttava käytettävissä oleviin tosiasioihin ja vain niihin. Eduskuntaryhmämme ei näe mitään syytä muuttaa käsitystään niistä keskeisistä kysymyksistä, joista väiteltiin välikysymyskeskustelussa viime vuonna eli vuosi sitten. Niistä tärkeimmät on syytä kuitenkin ottaa tässä esille.

Ensimmäinen koskee opposition yritystä kytkeä koko hallitus tähän tapaukseen. Ryhmäni totesi silloin, että koska hallituksella ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa päätökseen, kysymyksessä ei ollut sen enempää vahingonkorvauksissa noudatetun aikaisemman linjan vahvistaminen tai kannanotto uuden linjan puolesta. Nyt vaikuttaa yhä selvemmältä, että kysymys olisi pitänyt viedä koko hallituksen käsittelyyn. Tämä oli kantamme tuolloinkin, mutta valiokunta toteaa, että mitään laillista velvoitetta siihen ei ollut. Pysymme tämän vuoksi aikaisemmassa kannassamme, että koko hallitus ei ole vastuussa tästä päätöksestä. On myös kaukaa haettua vaatia pääministeriltä juridista tai pidemmälle menevää poliittista vastuuta asioiden käsittelyjärjestyksestä.

Toinen kysymys koskee vaatimusta sovinnon kumoamisesta, ja sitä on jo useaan otteeseen ehditty esittää valiokunnan päätettyä työnsä. (Ed. Aittoniemi: Rahat takaisin!) — Niin. — Ryhmämme edellytti vuosi sitten, että jos käynnissä olevat selvitykset johtavat toteamukseen, että Ulf Sundqvistin kanssa tehtyyn sopimukseen on liittynyt "virheellisyyksiä tai että sopimus on solmittu kestämättömin perustein", on kaikkia laillisia keinoja käytettävä sopimuksen purkamiseksi. Toteamme myös, että tämän suuntainen kannanotto on hallituksen vastauksessa välikysymykseen.

Talman! I remissdebatten i fjol var två centrala frågor föremål för särskild uppmärksamhet från svenska riksdagsgruppens sida.

Den första gäller oppositionens försök att binda hela regeringen vid fallet. Vi konstaterade då, att eftersom hela regeringen aldrig hade någon möjlighet att påverka beslutet, var det varken en bekräftelse på en tidigare linje i skadeståndsfrågorna eller ett ställningstagande för en ny. Nu verkar det allt klarare att frågan borde ha förts till hela regeringen, vilket vi också då ansåg, men utskottet konstaterar att laglig förpliktelse till det

inte fanns. Vi står därför fast vid vår åsikt att hela regeringen inte bär ansvar för beslutet. Likaså är det fortfarande sökt att avkräva statsministern juridiskt eller längre gående politiskt ansvar för behandlingsordningen.

Den andra frågan är kravet på hävning av förlikningen, som redan flera gånger hunnit framföras efter att utskottet avslutat sitt arbete. Vår grupp förutsatte för ett år sedan, att om utredningarna leder till konstaterandet att överenskommelsen med Ulf Sundqvist har föregåtts av "oriktigheter eller ingåtts på grunder som visar sig ohållbara", bör alla lagliga medel användas för att häva överenskommelsen. Vi noterade också att ett ställningstagande i den riktningen fanns i regeringens svar på interpellationen.

Det är ännu för tidigt att uttala sig om huruvida detta villkor uppfylls. Vi omfattar till fullo utskottets åsikt om att beslutet måste anses som ett avsteg från likställighetsprincipen, men det räcker med största sannolikhet inte för att få det privaträttsliga avtalet hävt utan påföljder för staten. Sådana skulle ju verka totalt absurda i gemene mans ögon, och bl.a. just därför är det skäl att ännu hålla huvudet kallt.

Avgörande blir följaktligen den straffprocess mot Sundqvist som gäller misstanke för förskingring, alternativt medhjälp till grovt bedrägeri, och den processen är ju fortfarande på hälft. Om det här blir en fällande dom, då måste brottet nog anses vara en ohållbar grund också för förlikningen, även om den skedde mycket senare. Staten får med andra ord ännu ge sig till tåls, som vi har hört upprepade gånger av minister Skinnari så är det just på det sättet regeringen resonerar, förlikningsavtal med personer som dömts för brottslig verksamhet kommer inte på fråga.

Arvoisa puhemies! Ratkaisevaan osaan nouseekin Sundqvistia vastaan nostettu rikossyyte, joka koskee epäiltyä törkeää kavallusta tai vaihtoehtoisesti avunantoa törkeään petokseen. Juttu on vielä kesken. Jos tästä tulee langettava tuomio, rikosta on kyllä pidettävä kestämättömänä perusteena myös sovintoa ajatellen, vaikkakin se tapahtui paljon myöhemmin. Valtion on siis toisin sanoen vielä maltettava mielensä.

Yhdenvertaisuusperiaatteesta poikkeaminen sen sijaan antaa aihetta aprikointiin. Hallitukselle on entistä suurempi syy kuunnella erityisen tarkalla korvalla vaatimuksia suuremmasta joustavuudesta niiden ylivelkaantuneiden osalta, jotka kärsivät kohtuuttomista seuraamuksista erityisesti takaussitoumuksissa. Alho — Sundqvist-tapauksen jälkeen on jo tehty joukko päätöksiä, mutta työtä on jatkettava.

Tätä ei kuitenkaan pidä sekoittaa kansaa kosiskeleviin ehdotuksiin, jonkalaisina voidaan pitää enemmän tai vähemmän suoria lupauksia yleisestä velkojen anteeksiannosta. Ne, jotka antavat tällaisia epärealistisia lupauksia, ottavat samanaikaisesti vastuun siitä, että jo ahdingossa olevien ihmisten pettymys ja katkeruus syvenevät, kun he lopulta tajuavat, että ehdotuksia ei voida toteuttaa.

Yhdenvertaisuusperiaatteesta poikkeamista Alho — Sundqvist-tapauksessa ei myöskään voida ohittaa ilman, että tulee kysyneeksi, onko sillä merkitystä Arsenal-Sillan johdon osalta. Myös tässä perustuslakivaliokunnan mietintö on tarpeeksi ajatuksia herättävä.

Voi olla vain harras toive odottaa vaalikauden tässä vaiheessa asiallisuutta keskusteltaessa ministerivastuukysymyksestä. Virheitä, jotka perustuvat ainakin ajattelemattomuuteen, on tehty, mutta oikeudellisiin toimiin ne eivät riitä. Poliittinen vastuu mitattiin jo noin vuosi sitten.

Eduskuntaryhmä on, kuten sanottu, yhtä mieltä valiokunnan kanssa juridisista johtopäätöksistä. Poliittisten johtopäätösten tekeminen jää äänestäjille.

Herr talman! Det kan vara en from förhoppning att i detta skede av valperioden vänta sig saklighet i debatten om en ministeransvarighetsfråga. Fel har begåtts som åtminstone grundar sig på oeftertänksamhet, men tillräckliga uppgifter för en process finns inte. Politiskt ansvar utmättes redan för ett år sedan.

Svenska riksdagsgruppen är som sagt överens med utskottet om de juridiska slutsatserna. Fortsatta politiska slutsatser är en fråga för väljarna.

Också jag stöder ordförande Ville Itäläs förslag till beslut.

Ed. T e n n i l ä : Herra puhemies! Laki on kaikille sama, vain tuomiot vaihtelevat. Näinhän se kansan omista kokemuksista kumpuava viisaus kuuluu, ja näinhän se taaskin näyttää olevan. Ulf Sundqvist on saamassa miljoonien markkojen alennuksen vahingonkorvaukseensa siksi, että hän on eliittiä. Ulf Sundqvist ollaan armahtamassa, vaikka hänen tulonsa ovat tosiasiallisesti varsin suuret, ovat olleet ja näyttävät olevan edelleenkin. Ulf Sundqvisthan sai itsensä näyttämään pienituloiselta, jopa tulottomalta, pelailemalla kahdella miinuksella olevalla sekkitilillään. Jos kysymyksessä on velkaantunut pienitu-

loinen, löytyvät taatusti konstit viedä kaikki se, mikä vähänkin vietävissä on. Usein viedään tuhkatkin pesästä.

Perustuslakivaliokunta toteaakin, että Ulf Sundqvistin saama erityiskohtelu ei vastaa yhdenvertaisuuden periaatetta. Olen ihan samaa mieltä.

Yhdyn myös siihen perustuslakivaliokunnan kantaan, että ministeri Arja Alho toimi väärin kiirehtiessään katkaisemaan Ulf Sundqvistin tulojen tarkistamisen ulosmittauksen tehostamiseksi ja runnoessaan läpi Sundqvistin armahdussopimuksen, joka selvästikin poikkeaa niin sanotusta yleisestä linjasta.

Arja Alho menetti ministerinpaikkansa kansan rajun reaktion ja myös eduskunnassa voimakkaana esille nousseen, kansan reaktioon yhtyvän kannan vuoksi. Se, mitä vielä on yritettävä, on se, että saadaan Alho — Sundqvist-sopimus puretuksi ja uuteen käsittelyyn. Tätä on yritettävä täällä eduskunnan käsittelyssä nyt ja tietysti myös jatkossa. Sopimus on väärä, ja se on pyrittävä purkamaan.

Kokonaan auki on vielä kysymys myös siitä, miten yhdenvertaisuutta edistetään silloin, kun kysymyksessä ovat vaikeuksiin joutuneet ihmiset, pelättävissä kun on, että kun tämä kohu laantuu, korjaukset jäävätkin tekemättä.

Korjauksen tarpeessa on muun muassa ulosmittauksen kohtuuttomuus pienituloisimpien kohdalla. Nythän tilanne on se, että ulosmittauksen suojaosuus on yksityiselle henkilölle vain 2 760 markkaa kuukaudessa. Jos elätettävänä on yksi perheenjäsen, suojaosuus on 3 750 markkaa kuukaudessa. Siitä eteenpäin jokaisesta elätettävästä suojaosuus kasvaa 990 markkaa kuukaudessa, siis 30 markkaa päivälle.

Iso- ja pienituloisten kohtelun ero tässäkin tulee näkyviin siitä, että suojaosan ylittävältä osalta ulosmitattava osuus on kaksi kolmasosaa palkka- tai eläketulosta tai työttömyysturvatulosta, mutta korkeintaan kolmasosa koko palkasta, eläkkeestä tai joissakin tapauksissa työttömyyseduista. Ulosmittaustilanteessakin isotuloinen siis selviää kohtuullisen hyvin useimmiten, mutta pienituloisten kohdalla edessä on ajautuminen vääjäämättä kohtuuttomaan tilanteeseen, pienituloisimpien suojaosuus ulosmittaustilanteessa kun ei vastaa edes toimeentulotukinormeja.

Pienituloinen ulosmitattava on pääsääntöisesti ajettu tosi kurjaan tilanteeseen, jossa tuttuja ovat toimeentulotuki tai jopa suoranainen nälkä. Varmaa on se, että ulosmitattava ajautuu helposti uusiin velkoihin, vuokrarästeihin ja häätöihin. Tämä on todellisuutta erittäin isolle osalle velkaantumisen kautta vaikeuksiin ajautuneita ja ulosmittauksen kohteeksi joutuneita.

Pienituloisilta suoritettavan ulosmittauksen suojaosaa onkin korotettava siten, että ulosmitattava voi elää kohtuuelämää. Otan tämän kysymyksen esille siksi, että täällä on tänään esitetty monia kauniita sanoja siitä, miten pienituloisten velkaantuneiden asemaa pitää korjata. Kuitenkin oikeusministeri Jussi Järventaus ilmoitti tämän kesäkauden aikana, 6 päivänä heinäkuuta, vastatessaan suojaosuutta koskevaan eduskuntakyselyyni, että korjauksia ei ole tulossa ja että hänestä 2 760 markkaa suojaosuutena riittää hyvin. Ministeri Jussi Järventaus ei varmasti tunne huono-osaisten elämää, mutta me, jotka tunnemme, tiedämme, että se ei riitä. Tässä on yksi selvä korjauksen paikka, kun näistä korjauksista pienituloisten osalta on nyt niin paljon puhuttu.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on käsitellyt asiallisesti ja perusteellisesti yhdentoista kansanedustajan selvityspyynnön. Olen ollut yksi tuon muistutuskirjeen allekirjoittajista.

On syytä todeta, että 30. syyskuuta 97 perustuslakivaliokunnalle lähetetty muistutuskirjelmä pohjautuu kansalaisten yhdenvertaisuusperiaatteeseen ja hallitusmuodon 5 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Se pohjautuu näihin ja huoleen näiden toteutumisesta.

Samalla on, aivan oikein, vaadittu entisen pääjohtajan Ulf Sundqvistin kanssa tehdyn vahingonkorvauksen alentamissopimuksen purkamista. Välikysymyskeskustelussa 21. lokakuuta vuosi sitten niin kokoomuksen, vihreiden kuin vasemmistoliitonkin ja myös keskustan ryhmäpuheenvuoroissa arvosteltiin Ulf Sundqvistin kanssa tehtyä sopimusta. Muun muassa vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa todettiin kolmeen kertaan, ettei sopimusta voi hyväksyä.

Muistutuskirjeen laatiminen ja perustuslakivaliokunnan selvityksen käynnistäminen on erityisen perusteltua kansan oikeuskäsityksen väheksymisen vuoksi, joka tapahtui tosiasiallisesti päädyttäessä niin kutsuttuun Sundqvist-sopimukseen.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta katsoo, ettei entinen ministeri Arja Alho ole kysymyksessä olevassa asiassa menetellyt lainvastaisesti. Samalla valiokunta kritisoi ankarasti entisen ministerin toimintaa siinä prosessissa,

joka johti Ulf Sundqvistin vastuista sopimiseen ja niiden pienentämiseen alle 10 prosenttiin alkuperäisestä korvaussummasta.

Valiokunnan mukaan Sundqvist-sopimuksen poikkeaminen yleisestä pääluvun mukaisesta maksuvelvollisuudesta oli siten periaatteellinen, että toimiohjeen antaminen olisi ollut perusteltua saattaa koko valtioneuvoston käsiteltäväksi. Valiokunta kiinnittää huomiota myös kansalaisten oikeustajua loukkaavaan tapaan maksaa Ulf Sundqvistin konsulttipalkkiot hänen kahdelle velkasaldoiselle luotolliselle sekkitililleen.

Valiokunta katsoo edelleen, ettei Alhon käsitykselle päästä kiireellä sopimukseen voi löytää pätevää selitystä, kuten valiokunta tämän muotoilee. Valiokunta katsoo edelleen, että "näin merkittävässä kysymyksessä edetään tavanomaiseen tapaan virkamiesvalmistelun pohjalta ja tehdään kirjallinen ratkaisu esittelystä". Valiokunnan mielestä on siis noudatettu poikkeukselista menettelyä, joka osoittaa valiokunnan mielestä puutteellista harkintaa.

On syytä myös siteerata valtionsyyttäjä Rappen syyttämättäjättämisratkaisua, kuten myös valiokunta tekee mietinnössään totean, että "ulosoton tuloksettomuus johtui saadun selvityksen mukaan siitä, että täytäntöönpanoa pyytänyt Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal-Silta Oy itse määräsi ulosottotoimenpiteet keskeytettäväksi jo ennen kuin ulosottoviranomaiset olivat saaneet selvitettyä Sundqvistin toimeksiantajia, joilta hänellä mahdollisesti oli ulosmitattavissa olevia saatavia". Alho teki keskeyttämisratkaisunsa vain kaksi päivää ennen kuin Sundqvistin määräaika lisäselvitysten toimittamiseen päättyi, ja valiokunta katsoi, että "ratkaisu on ennen muuta osoitus hätiköinnistä ja huonosta harkinnasta eikä perustetta toimenpiteen äkkinäiselle suorittamiselle ole selvinnyt".

Arvoisa puhemies! Valiokunnan perusteluissa siis todetaan, ettei yhdenvertaisuus ole toteutunut. Sundqvistin kanssa sovittu korvaus poikkesi pääluvun mukaan lasketuista korvausmääristä. Valiokunta katsookin, että Ulf Sundqvist on muihin korvausvelvollisiin nähden saanut osakseen edullisena pidettävää kohtelua ministeri Alhon toimiohjeratkaisun ja ulosoton keskeyttämisen takia. Perustuslakivaliokunta toteaa edelleen, että Sundqvist-sopimuksen on objektiivisesti ottaen katsottava merkitsevän poikkeamista yhdenvertaisuusperiaatteesta.

80-luvun kasinopelin tappiot on sosialisoitu valtion kannettavaksi, ja ne kulkevat vuodesta toiseen valtion budjetissa muun muassa valtaisan valtionvelan hoitokuluina, jotka ovat vuodessa tällä hetkellä 28 000 miljoonan markan tasolla. Ne ovat sairaiden, vanhusten ja lasten kannettavana, jotka ottavat niistä vastuun kasvaneina sairaanhoidon kuluina, eläkkeiden ja lapsilisien leikkauksina. Yksityisenä kansalaisina tuon kasinopelin ja pankkiromahduksen jälkiä kantavat lukuisat läheisensä velat taanneet kansalaiset. Heillä ei ole ollut eikä ole mahdollisuutta sovitteluratkaisuun, kuten on tehty entisen ministerin, pankinjohtaja Ulf Sundqvistin kanssa.

Muistutan myös niistä pienituloisista ihmisistä, jotka saattavat menettää elämisen edellytyksensä yhdenkin luottotiedoissa olevan maksuhäiriön tuloksena. Tämä merkintä saattaa pohjautua sinänsä paikkaansapitämättömään tietoon, esimerkiksi perintätoimistojen asiattomaan menettelyyn tai yksinkertaisesti inhimilliseen erehdykseen. Luottotietomerkintä estää nuorta, elämäänsä aloittamassa olevaa ihmistä saamasta lainaa, luotto- tai pankkikorttia, puhelinyhteyden avaamista jne.

Tämän talon huoli on todellakin kansalaisen yhdenvertaisuus lain edessä. Samoin tämän talon huoli on se, että todellakin syntyisi niitä lakeja, jotka estävät tuon tyyppisen, edellä esittämäni tapahtumasarjan toteutumisen. Eduskunta jääkin odottamaan ministeri Skinnarin mainitsemia lakiesityksiä muun muassa takaajien aseman parantamiseksi, esityksiä, jotka auttavat estämään veroparatiisien hyväksikäytön.

Mielestäni perustuslakivaliokunnan työ on ollut linjakasta. Kansanedustaja Arja Alhon vuosi sitten tekemä päätös kantaa poliittinen vastuu Sundqvist-sopimuksesta oli kunnioitettava. Ihailtavaa on myös hänen peräänantamattomuutensa hänen käydessään nyt perustuslakivaliokuntaa vastaan peitsi tanassa.

Ed. K a n t a l a i n e n : Arvoisa herra puhemies! Käsitteillä oleva asia on sivunnut myöskin Arsenalin tarkastusvaliokuntaa varsin merkittävästi. Me olemme kaiken kaikkiaan seitsemässä kokouksessa käsitelleet tämän omaisuudenhoitoyhtiön vahingonkorvausasioita, ja sitä koskettavaa päätöksentekoa. Näissä kokouksissa olemme kattavasti kuulleet asiantuntijoita, muun muassa professori Anderssonia, professoreita Aurejärvi ja Kyläkallio sekä asianajaja Peltosta. Lisäksi olemme saaneet informaatiota lisensiaatti af Schulténilta, joka on lausunut oman näkemyksensä esitetyistä yhtiöoikeudellisista kannanotoista. Vaikka meidän tarkastusvaliokuntamme tehtävänä ei suoranaisesti ole käsitel-

lä Arsenalin yksittäisiä asiakkaita koskevia asioita, olemme kuitenkin pitäneet entisen pankinjohtaja Sundqvistin kanssa tehtyä sovintoratkaisua yhteiskunnallisesti niin merkittävänä asiana, että olemme lausuneet tästäkin asiasta oman kannanottomme valiokunnan toimesta.

Sekä Valtion vakuusrahasto että eduskunnan perustuslakivaliokunta ovat yksimielisesti todenneet, että Sundqvistin kohdalla tehty päätös poikkeaa noudatetusta yleislinjasta. Kaikissa muissa aikaisemmin tehdyissä sovintoratkaisuissa Vakuusrahasto oli sovitellut tuomioistuimen päätöstä siten, että tuomittu vahingonkorvaus on muutettu yhteisvastuusta niin sanotusti pääluvun mukaiseksi eli sellaiseksi, että vahingonkorvausvelvollinen vastaa vain omasta osuudestaan mutta ei toisten osuudesta. Eräissä tapauksissa myös viivästyskorkoa soviteltiin, ja siitä on jopa luovuttukin.

Sundqvistin kanssa tehty sopimus on ymmärtääksemme ainoa, jossa myös oman korvausosuuden mukaista pääomaa on pienennetty. Kuten moneen kertaan on todettu, oikea summa Sundqvistin kohdalla olisi ollut 5,7 miljoonaa markkaa, mikäli häntä olisi kohdeltu täsmälleen samalla tavoin kuin muita vahingonkorvausvelvollisia. Tällöinkin Sundqvist olisi saanut anteeksi tosi runsaat viivästyskorot. Nyt tehdyn sopimuksen mukaan Sundqvist ei joudu korvaamaan valtiolle edes veronmaksajien kustannuksella saamaansa henkilökohtaista hyötyä eli 1,5 miljoonan markan summaa.

Päätöksen linjasta poikkeavasta sovintoratkaisusta on tehnyt silloinen veroministeri Arja Alho. Tällaisen toimiohjeen antamisen, niin kuin on useaan kertaan todettu, voidaan katsoa kuuluvan vakuusrahastolain 14 §:n 2 momentissa säädeltyyn valtiovarainministerin toimivaltaan. Asia olisi kuitenkin valtioneuvostosta annetun lain 8 §:n perusteella voitu toki siirtää valtioneuvoston yleisistunnon käsiteltäväksi. Jostain syystä näin ei kuitenkaan menetelty, vaikka neuvoteltu ratkaisu poikkesikin aikaisemmasta linjasta. Sitä, onko asiaa jossakin vaiheessa valtioneuvoston sisäisissä keskusteluissa edes pohdittu, en tiedä.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on mietinnössään todennut, että toimiohjetta koskevan päätöksenteon pysyttäminen ministeritasolla ei ole ollut oikeudelliselta kannalta menettelynä virheellinen. Samassa yhteydessä perustuslakivaliokunta kuitenkin toteaa, että Sundqvist-sopimuksen poikkeaminen yleisestä pääluvun mukaisesta maksuvelvollisuudesta oli sikäli periaatteellinen, että toimiohjeen antaminen olisi ollut perusteltua saattaa koko valtioneuvoston käsiteltäväksi.

Turvatakseen sen, etteivät epäselvyydet toimiohjeiden tulkinnasta ja laajuudesta vastaisuudessa johtaisi Sundqvist-sopimuksen kaltaisiin epätoivottuihin lopputuloksiin, Arsenalin tarkastusvaliokunta esitti 8 päivänä joulukuuta viime vuonna päivätyssä lausunnossaan valtiovarainministeriölle ainakin linjaratkaisujen ja merkittävimpien yksittäisten ratkaisujen tekemistä kollegiossa.

Sittemmin, kuten ministeri Skinnarin toimesta olemme kuulleet, asia on ratkaistu siten, että on asetettu erityinen toimiohjelautakunta käsittelemään Vakuusrahaston ja valtiovarainministeriön puolelta niitä linjauksia ja niitä toimintapoliittisia ratkaisuja, joita jatkossa käytetään vahingonkorvausasioissa noudatettavina periaatteina. Tässä suhteessa asioihin on selkeästi tartuttu ja haluttu ottaa opiksi.

Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalin tarkastusvaliokunta on lisäksi viime huhtikuussa antamassaan vuoden 97 toimintakertomuksessa kiinnittänyt erityistä huomiota Arsenalin asiakkaiden tasapuoliseen kohteluun. Tarkastusvaliokunta on määritellyt Arsenalille asiakkaiden kohtelua koskevat periaatteet, joiden osalta todetaan seuraavaa: "Omaisuudenhoitoyhtiötä koskevassa lainsäädännössä Arsenalille määritetyssä tehtävässä ja yhtiötä muodostettaessa ei ole kiinnitetty huomiota asiakkaiden oikeudenmukaiseen ja tasapuoliseen kohteluun. Vaikka Arsenalin tehtävänä onkin sen omistukseen siirretyn omaisuuden hallinnointi ja realisointi mahdollisimman tehokkaasti ja tuottavasti, omaisuudenhoitoyhtiön toiminnassa tulee soveltaa valtion toiminnalle asettavia tavallista suurempia oikeudenmukaisuuden ja tasapuolisuuden vaatimuksia. Yhtiön toiminnassa ja etenkin saatavien perinnässä tulee Arsenalin juridisten oikeuksien ja taloudellisen tuloksen rinnalla ottaa riittävästi huomioon se, että toimenpiteet eivät johda asiakkaan kanalta kohtuuttomaan lopputulokseen."

Sundqvist-ratkaisu oli selkeästi vastoin kansan oikeustajua, kuten täällä moneen kertaan on todettu. Sopimusta tulee arvioida ensi sijassa suhteessa muihin pankkioikeudenkäynteihin, niiden tavoitteisiin ja niissä tehtyihin ratkaisuihin ja sovintoihin. Sundqvistin osalta ratkaisua voidaan yksikertaisesti pitää epäoikeudenmukaisena suhteessa muihin pankkioikeudenkäynneissä vastuuseen joutuneisiin.

Arsenalin tarkastusvaliokunta onkin omassa lausunnossaan 8.12.1997 esittänyt, että Sundqvistin kanssa tehdyn sopimuksen uudelleenarviointimahdollisuudet selvitetään viimeistään perustuslakivaliokunnan lausunnon ja poliisitutkinnan valmistumisen jälkeen ja ryhdytään selvitysten mahdollistamiin toimenpiteisiin Sundqvistin maksettavaksi tulevan korvauksen saattamiseksi oikeudenmukaisemmaksi. Tässä mielessä valiokunta seuraa tilannetta ja odottaa erikoisoikeudenkäynnin tuloksia. Sopimuksen purkamiseen on mielestäni ryhdyttävä, mikäli oikeudelliset edellytykset tällaiselle ratkaisulle ovat olemassa.

Koska kyse on niin suuresta asiasta kuin pankkikriisin seurausten selvittämisestä, on tärkeää, että asiaa käsitellään mahdollisimman avoimesti. Pankkikriisin jälkeen käydyt rikos- ja vahingonkorvausoikeudenkäynnit eri muodoissaan ovat tähän mennessä aiheuttaneet veronmaksajille nettokustannuksina jo yli 80 miljoonan markan edestä lisämenoja. Kansalaisten luottamus poliittiseen järjestelmäämme ja oikeuslaitokseemme säilyy ainoastaan, jos näiden menojen taustalla olevista tosiasioista keskustellaan mahdollisimman avoimesti. Tähän kansalaisten luottamuksen säilyttämiseen mielestäni valtion tulisi panostaa.

Ed. H a s s i : Arvoisa puhemies! Tätä asiaa on hyvin vaikea käsitellä kiihkottomasti, koska tähän on liitetty niin paljon intohimoja. Lyötyä on helppo lyödä, ja sitä myös Suomessa tehdään paljon ja innokkaasti. Sellaisessa vihreät eivät halua olla mukana.

Viime syksynä, kun saimme tietää ministeri Alhon tekemästä niin sanotusta Sundqvist-päätöksestä, ilmoitimme heti, että emme hyväksy tätä päätöstä. Kun asiasta tehtiin välikysymys, ilmoitimme samana päivänä hallituskumppaneillemme, että emme äänestä hallitukselle luottamusta, jos ministeri Alho on ministeri vielä välikysymysäänestyksen hetkellä. Kun tähän emme saaneet mitään reaktiota muiden hallituspuolueiden taholta, ilmoitimme saman asian myös julkisesti eli sen, että vaadimme ministeri Alhon eroa. Seuraavana päivänä ministeri Alho ilmoittikin erostaan. Hän siis kantoi päätöksestä poliittisen vastuun, mikä sinänsä on Suomen politiikassa hyvin harvinaista.

Tästä päätöksestä noussut suuri kohu aiheutti sen, että alettiin tutkia tarkemmin myös Ulf Sunqvistin toimia ja tilannetta, mikä on erittäin hyvä asia.

Ministeri Alhon toimiin on selvästi kohdistunut suuttumus paljosta muustakin kuin siitä, mitä hän on itse tehnyt, suuttumus ylipäätänsä koko pankkikriisin aiheuttamasta kurjuudesta. Näitä asioita on tässäkin keskustelussa tuotu esille.

Pidän perustuslakivaliokunnan mietintöä hyvin asiallisena eli en yhdy esimerkiksi ed. Kiljusen keskustelussa esittämään kritiikkiin. Mielestäni on aivan oikein, että perustuslakivaliokunta on tarkastellut asiaa ei pelkästään sen kannalta, tuleeko ministeri Alho saattaa valtakunnanoikeuteen päätöksensä johdosta, vaan myös siltä kannalta, onko hänen toimintansa asiassa ollut yleisen oikeustajun mukaista.

On ilmeistä, että hän on tehnyt keskeisiä virheitä tässä asiassa. Kysymys oli periaatteellisesti merkittävästä päätöksestä, joka olisi pitänyt viedä valtioneuvoston käsittelyyn, varsinkin kun Sundqvistiä kohdeltiin eri tavalla kuin muita vastaavia tapauksia. Erityisesti minusta olennaista on se, että Sundqvistin kanssa sovittu korvaussumma määräytyi eri perustein kuin STS-Pankin muulle johdolle tulleet korvaukset. Nähdäkseni perustuslakivaliokunnan mietinnössä on selkeästi todettu, että ministeri Alhon toiminta ei ole vastannut yleistä oikeustajua. Mutta tämän asian entinen ministeri Alho on itse jo viime syksynä todennut ja vetänyt siitä johtopäätökset eroamalla. Eli hän on kantanut poliittisen vastuun.

Sama asia ei valitettavasti ulotu sopimuksen toiseen osapuoleen eli Ulf Sundqvistiin. Hänen ja hänen veljensä toiminta niin sanotussa Way Up -asiassa joutuu nyt oikeuden tutkittavaksi, mikä on tämän prosessin seuraus ja erittäin hyvä asia.

Sen sijaan tämä prosessi on nyt paljastanut sen, että Sundqvistin kikkailulle luotollisella sekkitilillä tulojensa saattamiseksi ulosottomiehen ulottumattomiin ei lain koura tällä hetkellä mahda yhtään mitään. Tämä ei vastaa kansalaisten oikeustajua, enkä usko sen vastaavan myöskään eduskunnan oikeustajua. Sen on salissa jo moni todennut. Ei ole oikein, että varakas ja isokenkäinen velallinen pystyy tempuilla järjestämään itsensä ulosottajan ulottumattomiin, mitä tavallinen varaton velallinen ei pysty tekemään. Toisin sanoen lainsäädäntöä on tältä osin korjattava.

Ed. P o l v i : Herra puhemies! Ed. Kankaanniemen ja kymmenen muun edustajan 30.9.1997 allekirjoittamassa kirjelmässä valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainvastaisuudesta on esitetty selvitettäväksi muun muassa, oliko ministeri

Alholla laillinen oikeus mitätöidä ylimmän oikeusasteen tuomio poliittisella päätöksellä, hankkiko ministeri kaikki asian ratkaisemiseen vaikuttaneet tiedot ennen päätöksentekoa, oliko vireillä olleen ulosoton keskeyttäminen laillista ja toteutuiko ministerin menettelyssä kohtuullisuus ja maan etu. Edelleen, onko hän tahallaan väärinkäyttänyt virka-asemaansa toimimalla lainvastaisesti ja maan ilmeiseksi vahingoksi. Kirjelmä sisältää samalla muistutuksen ministeri Alhon virkatointen lainvastaisuudesta.

Kirjelmän ensimmäinen allekirjoittaja on käsitykseni mukaan jo aikaisemmin julkisuudessa esittänyt, että tuskin Arja Alhoa saadaan valtakunnanoikeuteen asiasta, mutta siitä on kuitenkin syytä keskustella. Tämä tulkinta on jonkin verran muistinvarainen, mutta jotain tähän tapaan hän on esittänyt.

Niin sanotun ministerivastuulain 4 §:n mukaan perustuslakivaliokunnan tehtävänä on eduskunnassa tehdyn muistutuksen johdosta harkita, onko valtioneuvoston jäsen menetellyt lainvastaisesti, ja antaa tästä kysymyksestä lausunto eduskunnalle. Lausunnon tulee sisältää kannanotto siihen, onko asiassa menetelty lainvastaisesti, ja jos niin on, onko kysymys sellaisesta lainvastaisuudesta, jota tarkoitetaan ministerivastuulain 7 §:ssä ja joka voi johtaa syytteen nostamiseen valtakunnanoikeudessa.

Perustuslakivaliokunnan varajäsenen ominaisuudessa minulla oli tilaisuus osallistua valiokunnan kokouksiin kuultaessa niin valtiosääntökuin rikosoikeudenkin asiantuntijoiden lausuntoja kyseisessä asiassa. Kuulemisen perusteella on helppo yhtyä siihen näkemykseen, johon valiokuntakin on yksimielisessä mietinnössään päätynyt. Toisin sanoen vastaus on, että ministeri Alhon menettely muistutuskirjelmässä mainitun Ulf Sundqvistille tuomitun vahingonkorvauksen sopimisessa on ollut eräiltä osin moitittavaa oikeudellisin perustein ja antanut aihetta arvosteluun toiminnan tarkoituksenmukaisuuteen liittyvistä syistä. Ministeri Alhon menettely ei kuitenkaan ole ollut sillä tavalla lainvastaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan.

Valiokuntahan on selvittänyt asiaa verrattain perusteellisesti. Se on arvioinut ministerin toimivaltaa kyseisessä asiassa, ministerin roolia asian valmistelun eri yhteyksissä, esteellisyyttä, vahingonkorvauksesta sopimista ja myös kansalaisten yhdenvertaisuutta. Miltään osin ei ole kuitenkaan todettu lainvastaisuutta.

Ministerin toimivaltaa koskevassa arviossa on päädytty toteamaan, että toimiohjeen antaminen omaisuudenhoitoyhtiölle sovintosopimuksen tekemisestä kuului ministerin toimivaltaan ja asia ratkaistiin ministeriössä kirjallisesti asianomaisen virkamiehen esittelystä. Siltä osin valiokunnan mietintöön ei sisälly moitittavaa menettelystä. Sen sijaan valiokunta katsoo, että Sundqvist-sopimuksen poikkeaminen yleisestä pääluvun mukaisesta maksuvelvollisuudesta oli sillä tavalla periaatteellinen, että toimiohjeen antaminen olisi ollut perusteltua saattaa koko valtioneuvoston käsiteltäväksi. Tuohon tarkoituksenmukaisuusarvioon on syytä yhtyä. Kuitenkaan Alhon menettelyä ei voida pitää oikeudelliselta kannalta tuolta osin virheellisenä.

Valiokunta on käsitellyt laajasti ministerin roolia asian valmistelussa. Ulosoton keskeytys ja kiire sopimuksen aikaansaamisessa herättävät aivan aiheellisesti kysymyksiä, joihin yksiselitteisiä vastauksia ei löydy eikä ole saatu. Myös ulosoton keskeytyspäätöksen tekeminen ilman tavanomaista esittelyä on joka tapauksessa kritiikille altis. Vaikkakaan menettely ei ole mahdollisesti lainvastaista, on se minusta selvästi kuitenkin hyvän hallintotavan vastaista ja osoittaa puutteellista harkintaa, kuten valiokunta mietinnössään aivan perustellusti toteaakin.

Aivan perustellusti valiokunta arvostelee myös ministeri Alhon menettelyä yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Muihin korvausvelvollisiin nähden Sundqvist on saanut edullisen kohtelun, ja se on käytännössä tapahtunut Alhon toimiohjeratkaisun ja ulosoton keskeytyksen seurauksena.

Minusta se perustelu, että sopimuksen tekemisellä turvattiin valtion kannalta paras mahdollinen lopputulos, ei välttämättä ole kestävä. On tietenkin selvää, että sitä toista vaihtoehtoa ei voida kokea, koska tuo sopimus on tehty ja siten sen toisen vaihtoehdon edullisuuden näyttäminen on tietenkin vaikea kysymys. Joka tapauksessa on kuitenkin käsittämätöntä se, kun henkilöllä käytettävissä olevat tulot kiinteiden menojen jälkeen ovat olleet 40 000—50 000 markkaa kuukaudessa, siitä huolimatta ei kerry ulosotossa ulosmitattavaa varallisuutta, mikä tietenkin johtuu moneen kertaan keskustelussa jo olleista luotollisista sekkitileistä, joiden saldot on turvallisesti pidetty negatiivisina.

Kaiken kaikkiaan, kun kysymys on ensisijaisesti oikeudellisesta arviosta haettaessa ratkaisua tai vastausta tuohon kirjelmän allekirjoittajien kysymykseen, on kai selvää, että muuta vaihtoehtoa ei ole kuin todeta valiokunnan mietintöön sisältyvän esityksen tapaan, että perusteita mi-

hinkään muihin toimenpiteisiin ei ole. Sen sijaan on syytä paikata ne aukot, jotka selvästi lainsäädännössä tällä hetkellä ovat nähtävissä ja jotka tämän asian käsittelyn yhteydessä ovat esille tulleet.

Kaiken kaikkiaan kysymys tässä asiassa minusta on enemmänkin hallinnollisesta hölmöilystä kuin laittomasta menettelystä. Näin ollen lopputulos tietenkin on selvä.

Ed. K u o p p a : Herra puhemies! Tavallisilta kansalaisilta vaaditaan lain kunnioittamista ja yhteiskuntamoraalia, mutta mitä tekee meidän poliittinen eliittimme? Ministeri Alhon tekemä sopimus STS-Pankin entisen pääjohtajan Sundqvistin kanssa osoitti, että poliittinen eliitti ei kohtele kansalaisia tasapuolisesti eikä välitä siitä, ovatko ratkaisut tasapuolisia ja moraalisesti oikeita, vaikka ne saattaisivatkin lain kirjaimen täyttää, kuten perustuslakivaliokunta on mietinnössään todennut.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä todetaan muun muassa: "Sundqvistin kanssa sovittu korvaus muodostui oleellisesti pienemmäksi kuin pääluvun mukainen korvaus olisi ollut. Tähän liittyen merkitystä on myös tiedoilla Ulf Sundqvistin käytettävissä olevista tuloista ja siten hänen potentiaalisesta maksukyvystään."

Eli tämä osoittaa sen, että häntä kohdeltiin paljon edullisemmin kuin eräitä muita vastaavassa tilanteessa olevia ihmisiä, puhumattakaan siitä, miten häntä kohdeltiin verrattuna tavallisiin kansalaisiin.

Kasinopelin laskuna tullut lama on johtanut sadattuhannet perheet valtaviin taloudellisiin vaikeuksiin ja jopa loppuelämän kestävään velkavankeuteen. Yli 300 000 kotitaloutta on ulosotossa, ja noin 330 000 ihmisellä on luottotiedoissa maksuhäiriömerkintä, joka seuraa ihmistä kuin tappava tauti hautaan asti. Monet ovat ne vanhemmat, jotka ovat taanneet lastensa yrityksen lainoja tai asuntovelkoja, velkoja, joita laman tai työttömyyden johdosta velalliset eivät ole pystyneet maksamaan. Takaajille on kaatunut vastuu, jonka johdosta usein on mennyt kaikki vanhuuden turvaksi kertyneet säästöt ja lopuksi vielä asunto ja katto pään päältä.

On sanottu, että lainanottajien ja erityisesti takaajien on tiedettävä vastuunsa. Näinhän se tietenkin on. Sitä vartenhan takaajat ovat, että velallisen maksukyvyttömyyden johdosta pankin saamisista vastaavat takaajat, oli velallisen maksukyvyttömyyden syy käytännössä mikä tahansa. Ulosmitattu omaisuus ei useinkaan riitä kattamaan pankin saamisia, ja takaajille saattoi jäädä varsin suuria summia maksettavaksi, vaikka heillä ei olisi muuta kuin keskinkertainen eläketulo tulonaan. Velallisen tai takaajan tuloista ulosmitataan kaikki muu paitsi jätetään välttämättömään toimeentuloon suojaosuus, joka on yksinäisellä henkilöllä 2 760 markkaa kuukaudessa, joka täällä on useaan otteeseen todettu.

Suojaosuuden määrä on kohtuuttoman alhainen, ja nämä ihmiset joutuvat elämään jopa loppuelämänsä puutteessa ja joissakin tapauksissa suoranaisessa kurjuudessa. Palkasta tai eläkkeestä suoritetun ulosmittauksen jälkeen suojaosalla elämään joutuvat ihmiset eivät voi ymmärtää sitä epätasa-arvoa, mikä vallitsee käytännössä esimerkiksi verrattuna Ulf Sundqvist -tapaukseen. Oikeudessa Ulf Sundqvistille tuomittuja korvauksia ei peritä, vaikka tuomittu verotustietojen mukaan ansaitsee erittäin hyvin. Hänen tulojaan ei ulosmitata, omaisuutta ei löydetä.

Kyllä tavallisen kansalaisen kohdalla näin ei menetellä eikä ministeri alenna tuomittuja korvauksia, vaan viulut on maksettava, vaikka siihen ei kohtuudella millään pystytä. Näyttää siltä, että konsulttikorvaukset ovat ulosottokelvotonta tuloa, sillä tavalliselta palkansaajalta, jos hänellä on ulosotossa olevia asioita, maksamattomia laskuja, ellei niitä muuten saada, mitataan suoraan palkasta, eikä työnantaja maksa palkkaa pankkitilille, ennen kuin ulosottovouti on käynyt hakemassa rahat. (Ed. Aittoniemi: Seuraavaa palkkaakaan ei tule!) — Näinhän siinä on. — Näin tavallinen kansalainen joutuu maksamaan, eikä silloin mietitä, mitä ulosmittauksen kohteeksi joutuneen henkilön työsuhteelle tapahtuu. Sitä ei mitata, vaan mitataan sieltä ulos kyllä viimeistä penniä myöten ne rahat, mitkä laki sallii.

Sen sijaan Ulf Sundqvistin kohdalla joissakin yhteyksissä jopa perusteluna on todettu, että hän olisi saattanut menettää konsulttitulot eikä sen tähden voitu tällaisiin toimenpiteisiin ryhtyä ja hakea toimeksiantajia, jotka Ulf Sundqvistin konsulttipalveluja ovat käyttäneet ja konsulttikorvauksia maksavat. Mielestäni tämä on todella aika erikoinen tulkinta ja näkökohta sikäli, että näin menetellään ja samalla asetetaan kansalaiset rajusti eriarvoiseen asemaan.

Mielestäni tehty sopimus tulisi purkaa ensi tilassa, sillä muutoinhan oikeudenmukaisuutta ei voi saada. On tietenkin toinen asia, että suojaosuus on kohtuuttoman pieni, ja sitä pitäisi nostaa. Nyt näyttää olevan niin, että suojaosuus on

30 000—40 000 markkaa joillakin ja joillakin se on 2 760 markkaa. Tämä ei voi olla oikein.

Ed. K a l l i s : Arvoisa herra puhemies! Kun vuosi sitten Alho — Sundqvist-tapaus tuli julkisuuteen, kansa raivosi ja muistan, että eduskunnan puhemies totesi jotenkin tähän tyyliin, että se sai hänen ihonsa kananlihalle. Mitä kaikkea on sen jälkeen tapahtunut tai mitä kaikkea on tullut esille, ei muuta tilannetta miksikään. Minusta perustuslakivaliokunnan mietintö osoittaa varsin selvästi, miten silloista ministeriä Alhoa tavallaan varoitettiin tekemästä tällaista sopimusta. Hallitussihteeri Nuutinen antoi muistion, jossa totesi, minkälaiseen sovitteluun voisi mennä. Valiokunnan mietinnössähän todetaan, että sovintoratkaisuun voidaan mennä tapauksissa, joissa määrätään yhteisvastuullinen korvaus pääluvun mukaiseksi, eli entiselle pankinjohtaja Sundqvistille olisi voitu vahingonkorvausta sovittaa noin 5,6 miljoonaan markkaan.

Miksi pankinjohtaja Sundqvist joutui korvausvelvolliseksi, johtuu tietenkin siitä, että hän oli aiheuttanut vahinkoa päämiehelleen pankille. Kuinka paljon, on ehkä mahdotonta sanoa, mutta STS:n vahingot tai tappiot nousivat yli 3 miljardiin. Ei varmastikaan pankinjohtaja ollut yksin syyllinen siihen, että vahingot nousivat noin suuriksi, mutta holtitonta luotonantoa harjoitettiin siinä pankissa.

Kun vahingonkorvauskanne pantiin vireille, tuomioistuimet sovelsivat vahingonkorvauslakia. Käräjäoikeus tuli siihen tulokseen, että kohtuullinen vahingonkorvaus on 26 miljoonaa plus oikeudenkäyntikuluja 2,4 miljoonaa. Vahingonkorvauslaissahan lähdetään siitä, että vahingonkorvaukseen vaikuttaa vahingon suuruus, tuottamusaste, osapuolten yhteiskunnallinen ja taloudellinen asema. Eli käräjäoikeudessa oli tultu siihen tulokseen, että kohtuullinen vahingonkorvaus olisi 26 miljoonaa. Hovioikeus ei tätä ratkaisua muuttanut. Korkein oikeus kuitenkin maamme ylimpänä oikeusinstanssina katsoi, että kohtuullinen vahingonkorvaus on 9 miljoonaa markkaa plus oikeudenkäyntikuluja 2,4 miljoonaa.

Välittömästi tämän jälkeen pankinjohtaja Sundqvist oma-aloitteisesti pyysi sovintoratkaisua, ilmoitti olevansa valmis maksamaan miljoona markkaa. Tietenkin ministerin olisi pitänyt tulla varovaiseksi, jos varaton henkilö ilmoittaa, että hän maksaa kertaheitolla miljoona markkaa.

Minua vaivaa suuresti se, että pääministeri ja myös ed. Alho vielä tänä päivänä toteavat, että tämä päätös, jonka silloinen ministeri Alho teki, oli yhteiskunnan kannalta paras ratkaisu. Noin tunti sitten ed. Alho sanoi, että hän haki yhteiskunnan kannalta parasta ratkaisua, ja on ilmeisesti edelleen sitä mieltä.

Myös ed. Alho noin tunti sitten sanoi, että entinen pankinjohtaja Sundqvist halusi suorittaa velkansa yhteiskunnalle. Entisen pankinjohtajan Sundqvistin velka yhteiskunnalle oli lähes 15 miljoonaa markkaa. Jos hän tämän olisi maksanut, silloin hän olisi halunnut suorittaa velkansa, mutta oikein olisi ollut sanoa: "Halusi suorittaa pienen osan velastaan yhteiskunnalle."

Mutta totuus lienee kuitenkin se, että entinen ministeri Alho ei ole rikkonut ministerivastuulakia, mutta nämä lausunnot, mitkä hän on tänä päivänä tässä salissa antanut, loukkaavat kansalaisten oikeustajua.

Ed. H. K o s k i n e n : Arvoisa herra puhemies! Kuuntelin hyvin tarkasti ed. Alhon puheenvuoron, jossa hän ponnekkaasti puolusti tekemisiään ja kritisoi puolestaan voimakkaasti perustuslakivaliokunnan mietintöä. Ed. Alholla on ehdottomasti kaikki oikeudet perustella ja puolustella toimiaan Sundqvist-asiassa.

Ed. Alho antoi ymmärtää, että perustuslakivaliokunta olisi päämäärätietoisesti ja kiiluvasilmäisesti pyrkinyt osoittamaan hänet syylliseksi ministerivastuulain 7 §:n perusteella. Valiokunnan jäsenenä ja käsittelyn joka vaiheessa mukana olleena kiellän jyrkästi entisen ministerin Alhon aavistelut tai epäilyt.

Käymättä enää tarkemmin läpi perustuslakivaliokunnan näkökohtia ja niiden perusteluja painotan vain mielestäni valiokunnan yhtenä tärkeimmistä kannanotoista kohtaa: "Sundqvist-sopimuksen on objektiivisesti ottaen katsottava merkitsevän poikkeamista yhdenvertaisuusperiaatteesta."

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Ihan lyhyesti haluan todeta, kun täällä on puhuttu paljon sopimuksen purkamisesta. Täällä puhutaan vaan asiasta kiinnittämättä siihen syvempää huomiota.

Minä haluaisin tietää viisailta ihmisiltä sen, mitä tapahtuu tälle 1 200 000 markalle, jos tämä sopimus puretaan. Maksetaanko se takaisin Sundqvistille, joka kuuluu perimmäisten sopimuksen purkuun liittyvien asioiden ketjuun, vai ulosmitataanko se velkojan hallussa olevana

Sundqvistin omaisuutena? Mielenkiintoinen asia.

Jos se 1 200 000 markkaa annetaan takaisin, ei yhteiskunta saa sitä koskaan. Se häipyy sen siliän tien. Jos taas se ulosmitataan tässä tapauksessa ja kuitenkin tämän Sundqvistin taholla on luottamushäiriö tullut siihen velanantajaan nähden, koska siellä ilmeisesti on ajateltu, että Sundqvist pystyy sen maksamaan, jos hän pääsee valtion velasta eroon ja irti, tästä asiasta tulisi taas mahdoton oikeudenkäynti, että olisi hyvä tällaisiinkin paneutua, mutta se on sitten toinen asia.

Lopuksi, herra puhemies, kun täällä itsekin parjasin ed. Alhoa, niin haluan hänelle kiittävänkin sanan sikäli sanoa, että ulosottomiehet yrittivät saada Sundqvistilta kolme vuotta korvauksia, mutta eivät saaneet markkaakaan. Tuli ed. Alho ketteränä paikalle ja sieppasi kerralla 1 200 000 markkaa. Hän, tämä ed. Alho, on todellinen ulosottomies!

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen äskeisen puheenvuoron johdosta siis jouduttaisiin kai toteamaan, että ed. Alho on vuoden ulosottomies, kuitenkin ehkä "ulosottohenkilö".

Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kai voi todeta sen, että tämä asia on raukeava näiden puheenvuorojen jälkeen, jotka on kuultu. Listalla näytti olevan enää pari puheenvuoroa. Lopputulos on tällainen. Henkilökohtainen arviointini ei poikkea tästä lopputuloksesta.

Mutta, arvoisa puhemies, minut teki kovin surulliseksi ed. Alhon sinänsä oikeutettu puolustus, se tapa, millä hän puolustautui, ja minkälaisia sanakäänteitä hän käytti puolustuksekseen. Hän hyökkäsi aivan erityisesti hallitussihteeri Nuutista vastaan. Suurin piirtein hän sanoi näin, että tämä asia ei olisi kuulunut hallitussihteeri Nuutiselle lainkaan.

Arsenalin tarkastusvaliokunnan jäsenenä minulla on tietysti ollut mahdollisuus tutustua ilmiselvästi ainakin siihen aineistoon, mikä perustuslakivaliokunnalla on ollut, ja vähän enempäänkin. Nyt sattuu olemaan sillä tavalla, että ed. Alho itse ministerinä hoiti kaikki päätökset tässä prosessissa, kaikki mahdolliset lainmuutosesittelyt ja myös toimiohjepäätökset. Eri esittelijöitä, siis henkilöinä, oli ainakin viisi, Nuutinen yksi heistä. Ei voida millään sanoa tässä tilanteessa, että asia ei potentiaalisesti olisi kuulunut Nuutiselle, joka kuului siihen esittelijäkaartiin. Eli tulla nyt esittämään, vaikkakin on oikeutettu puolustautumaan, tällä tavalla!

Toinen asia, arvoisa puhemies — kuului marxilaisen lehdistöteorian piiriin, jossa vaietaan siitä, mikä on ideologialle vierasta — oli se, että hän unohti 10.9. tapahtumat aivan kokonaan silloin, kun hän osoitti erityistä toimeliaisuutta, henkilökohtaista spontaania halua hoitaa asiat pois päiväjärjestyksestä. Kun vaietaan joistakin aivan olennaisista näkökohdista ja tosiasioista, eräällä tavalla se muukin siinä puolustuksessa menettää todistusvoimansa. Arvoisa puhemies! Tässä katsannossa olisin toivonut — se on tietysti jokaisen henkilökohtainen asia — kohtuullista nöyryyttä tässä tilanteessa.

Aivan erikoisesti askarruttaa vielä se, miltä tämä asia näyttää tämän talon ulkopuolelta, kun puolustellaan henkeen ja vereen vasemmistopuolueen kannalta sitä, että on aivan oikein, että käyttää 30 000—50 000 markkaa nettona rahaa parin kolmen hengen taloudessa ja normaalissa elämänmenossa. (Ed. Aittoniemi: Lisää kotimaista kulutusta!) — Arvoisa ed. Aittoniemi, kyllä siinä jokin kulutus on varmasti lisääntynyt, kun ei vielä omaisuutta ole karttunut ollenkaan, kaikki on todella mennyt, on kyllä ostettu maitopurkkia ja jugurttipurkkia. Ei ole kuin lipaistu vähän päältä ja heitetty taas kierrätykseen.

Näin on annettu juuri sille viiteryhmälle, joka taustalla on, minusta järkyttävä kuva siitä, millä tavalla niin sanottu eliitti toimii, ja sitten sitä puolustetaan ja sen hyväksi toimitaan. Tämä on minusta lähinnä surullinen asia, koska se on koko yhteiskunnan kannalta surullinen asia. Tässä puolustus menee poliittisen rationaliteetin yläpuolelle ja yli, ja siitä voi olla aika kurja tulos. On hirvittänyt tuolla paikalla kuunnella tätä tekstiä, kun puhuja ei huomaa ollenkaan, mikä se toinen sanoma on, joka siihen kertomaan sisältyy.

Arvoisa puhemies! Täällä on vielä tuoreimmissakin puheenvuoroissa vaadittu Sundqvist-sopimuksen purkamista. Ed. Kantalainen tarkastusvaliokunnan puheenjohtajana käytti puheenvuoron asiasta. Tämähän on tällä hetkellä puhtaasti sopimusoikeudellinen asia, joka sopimusoikeudellisen arvioinnin perusteella tulee puretuksi tai sitten rikosoikeudellisen prosessin kautta tulee puretuksi, siis joko — tai. Näin minä olen ymmärtänyt tämän asian. Jos jotakin niin sopimusoikeudellista puolta on tutkittu niin paljon kuin mahdollista. On asiantuntijoita juoksutettu ja on 50-sivuisia muistioita ja pm:iä kirjoitettu asiasta ja arvioitu, mitkä olisivat keinot sivistyneellä tavalla purkaa asia niin, ettei kävisi niin, kuin edellisessä puheenvuorossa ed. Aitto-

niemi totesi, että ajaudutaan ojasta allikkoon, mitä kansa ei vihon viimeinkään enää ymmärrä ollenkaan, vaikka kansan pitäisi jollakin tavalla mieltää tämä prosessi lopputulokseltaan mielekkääksi ja järkeväksi.

Arvoisa puhemies! Vielä yksi asia: Tässä asiassa on vielä monta miinaa tulevaisuutta varten maahan kätkettyinä, kun pitäisi ajaa Arsenal alas. Se on kova prosessi. Tässä suhteessa tarkastusvaliokunnalta varmaan tulee lähipäivien aikana erittäin merkittäviä rakentavia ehdotuksia siitä, millä tavalla tämä hoidetaan täällä niin hartaasti julistetun yhteiskunnan kokonaisedun mukaisella tavalla, niin kuin ed. Alhokin puolustuspuheenvuorossaan totesi.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Herra puhemies! Minua on oikeastaan ihmetyttänyt tämä keskustelu yhdessä suhteessa, siinä että ottaen huomioon ne intohimot ja julkisen sanan ryöpsähdykset, mitä tämän asian tiimoilta on yli vuoden aikana tullut, täällä keskustelu on ollut, sanoisin, suhteellisen sivistynyttä ja tahdikasta ottaen huomioon senkin, että henkilö, edustaja, jonka asiaa käsitellään, sen poliittisen ratkaisunsa jälkeen, jonka hän itse teki erotessaan ministerin tehtävästä, on ollut puolittain kuin hirressä. Tosin perustuslakivaliokunnan kannan viipymistä on selitetty sillä, että poliisitutkinnat ovat kestäneet niin kauan. Mutta jos me menemme itse kukin itseemme, täytyy varmasti kaikkien myöntää, ettei se asianomaiselle herkkua ole ollut.

Vaikka täällä on, niin kuin sanoin, sivistyneesti puhuttu, kyllä pohjanoteeraus kuitenkin aina löytyy. Täytyy sanoa, että pohjanoteeraus löytyi nuorsuomalaisten piiristä, jonka edustajan ed. Tarkan, erittäin korkeasti koulutetun henkilön, suulla nämä asiat tuotiin mitä kielteisimmin, mitä populistisimmalla tavalla esille. Sitä ei olisi todella uskonut.

Tuossa istuskellessani juolahti usein mieleen se seikka, että jos ministerin epäillään syyllistyneen lainvastaiseen menettelyyn, onko oikea paikka tämä toverituomioistuin, nämä 199 ihmistä täällä. Ilahduin kuitenkin muistaessani, että valtiosäännön muutos on jossain määrin korjaamassa tilannetta. Nythän on kaiketi niin, että lakiin on tulossa edelleen samanlainen tuomioistuinjärjestelmä eli valtakunnanoikeus, mutta kuitenkin alkuvaiheet on kaavailtu sillä erotuksella, että ainoastaan perustuslakivaliokunta antaa epäilyksestä mietintönsä, jossa toteaa "juu" tai "ei", onko henkilö syyllistynyt laittomuuksiin tai miten ne sitten tarkemmin määritelläänkään, minkälaisiin väärinkäytöksiin jne.

Muistelen muuten, että aivan lähimenneisyydessä oli ensimmäinen asia, joka on aika lailla saman syntyinen ja saman tyyppinen kuin tämä entisen ministerin Arja Alhon tapaus, nimittäin entisen ministerin Paavo Väyrysen tapaus, Vladimirov-asian yhteydessä. Olin nimittäin silloin perustuslakivaliokunnassa, jossa olen kahdeksan vuotta istunut, mutta en ole enää tällä hetkellä. Siinä nimittäin yksimielisesti valiokunta päätyi lain mukaan sille kuuluvassa asiassa siihen, että entinen ministeri Paavo Väyrynen ei ollut syyllistynyt lainrikkomukseen ministerivastuulain edellyttämällä tavalla, mutta sen sijaan annettiin entiselle ministerille Väyryselle nuhteita.

Jos ei joku muista mistä on kysymys, niin silloinhan jälleen kerran ed. Kimmo Sasi oli ensimmäisenä allekirjoittajana muistutuskirjelmässä, jossa todettiin Ahti Karjalaisen, joka varmaan täällä on tunnettu entisenä ministerinä ym., muistelmateoksessa esittämään viitaten: "- - Neuvostoliiton Helsingin suurlähetystön ministerineuvos Viktor Vladimirovin kysyneen 'avoimesti' Väyryseltä, mitä Neuvostoliitto voisi tehdä minun valintani" (siis Karjalaisen) "hyväksi. Hän kaavaili idänsuhteisiin hiljaista vaihetta, jotta Koivisto ei saisi julkisuutta, sillä se tukisi häntä. Vladimirov kehitteli ideaa talousyhteistyön ohjaamisesta niin, että syntyisi tilanne, joka korostaisi minun asemaani. Väyrynen esitti, että seuraavan vuoden tavaranvaihtopöytäkirjassa syntyvät vientiongelmat voisivat olla sopiva kohde, jos löytäisimme jonkin keinon esim. öljyntuonnin lisäämisen. Idean kehittely jäi Väyrysen pohdittavaksi."

Kysymyshän silloin oli siitä, oliko ministeri Väyrynen, joka samanaikaisesti oli edustamansa puolueen puheenjohtaja, syyllistynyt ulkoministerille sopimattomaan ja ministerivastuulaissa tarkoitettuun lainvastaisuuteen tällä tavalla tehtävää hoitaessaan, semminkin kun oli mitä suurin vaara, että ulkomaalaiset tai keiden kanssa hän sitten keskustelikin, jotka eivät paremmin asiaa tunteneet, kenties olettivat hänen puhuneen ulkoministerin suulla eikä edustamansa puolueen puheenjohtajan suulla. Nämä olisivat olleet, totta kai, siihen aikaan eli vuonna 81 varsin hyvin ehkä joidenkin muidenkin puolueiden puheenjohtajien suuhun sopivia näkemyksiä.

Valiokunta katsoi selvitetyksi aikanaan, kun olimme pohtineet ja lukuisasti asiantuntijoita kuulleet: "- - Paavo Väyrysen mainittu keskustelu ministerineuvos Vladimirovin kanssa oli luon-

teeltaan epävirallinen. Omasta mielestään Väyrynen kävi sen Keskustapuolueen puheenjohtajana. Koska tässä vieraan valtion diplomaattisen edustajan kanssa käydyssä keskustelussa käsiteltiin myös maamme ulkosuhteisiin kuuluvia asioita, on edellä esitettyyn viitaten Väyrysen toiminnan lainmukaisuutta tältä osin arvioitava ministerivastuulain perusteella."

Mutta tämän kohdan jälkeen päädyttiin seuraavaan: "Saamaansa selvitykseen viitaten perustuslakivaliokunta katsoo, ettei poikkeuksellisen suuri epätasapaino Suomen idänkaupassa vuonna 1982 aiheutunut sellaisista uusista suurista vientisopimuksista", siis niistä, joihin äskeisessä kirjan katkelmassa viitattiin. "Toisaalta keskustelussa pohdittiin Suomen presidentinvaalia sekä Suomen ja Neuvostoliiton kauppasuhteita toisiinsa liittyen tavalla, josta saattoi saada sen käsityksen, että vaikuttaminen kauppasuhteiden kautta presidentinvaaliin voi olla mahdollista tai tulla jopa hyväksyttävänä menettelynä kysymykseenkin. Tällainen keskustelu ei sovellu ulkoasiainministerin asemaan. Entisen ulkoasiainministeri Väyrysen menettelyä, kun hän tavatessaan Vladimirovin kävi tällaista keskustelua, voidaankin pitää" — huom! — "varomattomana mutta sen ei voida katsoa olevan ministerivastuulaissa säädettyä lainvastaista menettelyä." Sitten päädyttiin perustuslakivaliokunnassa siihen, "ettei entinen ulkoasiainministeri Paavo Väyrynen ole kysymyksessä olevassa asiassa menetellyt lainvastaisesti".

Mutta silloin ei asia mennyt ilman vastalauseita. Oppositiossa oli pääpuolueena samainen puolue kuin nytkin. Vastalauseen allekirjoittaneet Hannele Pokka, Johannes Virolainen ja Anneli Jäätteenmäki toteavat näin: "Valiokunnan mietinnössä esitetty johtopäätös siitä, ettei entinen ulkoasiainministeri Paavo Väyrynen ole kysymyksessä olevassa asiassa menetellyt lainvastaisesti, on oikea. Sen sijaan valiokunnan mietinnössä ei esitetä mitään lainkohtaa, jonka valossa Paavo Väyrysen menettely olisi myöskään ollut varomatonta. Valiokunta on tästä syystä poikennut perusteluosassa sille kuuluvasta tehtävästä esittämällä poliittisia johtopäätöksiä. Tällaisen poliittisen kannanoton sisällyttäminen valiokunnan mietintöön on vastoin valiokunnan omaksumaa vakiintunutta käytäntöä eikä sen voida katsoa kuuluvan valiokunnan tehtäviin."

Tänään kun joku täällä piti puhetta, en muista kuka, taisi olla itse perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, joka totesi, että tällaisia nuhteluja, "toverituomioistuimen" lausumia on, sanoiko hän niin, että muutamia esiintynyt menneisyydessä. Minulla on se käsitys, sikäli kuin asiaa ehdin tutkia, että tällaisia arvoväritteisiä poliittisia nuhteluita ei ole aikaisemmin ollut muuten kuin Väyrysen tapauksessa, mutta niitä on täällä tänään käsiteltävässä asiassa, jossa todetaan esimerkiksi, että "ministeri Alhon toimintaa ei perustuslain yhdenvertaisuusnormin kannalta voida pitää lainvastaisena. Yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta arvioituna ministeri Alhon toimintaa ei kuitenkaan voida pitää yleistä oikeustajua vastaavana eikä hyväksyttävänä."

Edelleen: "Perustuslakivaliokunta katsoo, että ministeri Arja Alhon menettely asiassa, joka päättyi muistutuskirjelmässä mainittuun Ulf Sundqvistille tuomitun vahingonkorvauksen sopimiseen, on edellä todetuissa kohdissa joko ollut moitittavaa oikeudellisin perustein tai antanut aihetta arvostelulle toiminnan tarkoituksenmukaisuuteen liittyvistä syistä mutta että ministeri Alhon menettely ei ole ollut sillä tavoin lainvastaista kuin ministerivastuulain 7 §:ssä tarkoitetaan."

Kyllä tässäkin tätä samaa tavallaan vinosuuntausta on ollut. Mutta niin kuin täällä on monessa puheenvuorossa todettu, ministeri Alho teki poliittisen ratkaisun, rankaisi itse itseään, ennen kuin edes oli saanut perustuslakivaliokunnalta nuhteita, eroamalla ministerin tehtävistä. Ei siis ole oikein, että oikeudellisin perustein, tavallaan pääasian sivutuotteena, perustuslakivaliokunta antaa poliittisen arvostelman oikeudellisin perustein poliittisen arvostelman entisestä ministeristä. Se ei kuulu perustuslakivaliokunnalle, vaan ainoastaan se, löydetäänkö oikeudelliset perusteet sille, että asianomaista tulisi syyttää valtakunnanoikeudessa.

Sen sijaan olen täysin yhtä mieltä niiden monien puhujien kanssa, jotka ovat todenneet, että kyllähän tällaisetkin selvitykset kuin tämä vuoden kestänyt selvitys ovat paikallaan, koska emme itse ehkä huomaa emmekä saa valitsijoiltamme tarpeeksi vinkkejä siitä, missä lainsäädännössä löytyy puutteita ja nopeastikin kenties korjattavia asioita. Mielestäni ministeri Skinnari toi oivallisella tavalla kahdessa pitkässä puheenvuorossaan esille, mitä selvityksiä hallitus on tehnyt siitä, mitä lainsäädäntöön tulisi muutoksia tehdä esimerkiksi oikeuden saamiseksi pankkivelallisille, vaikeassa takausvelassa oleville henkilöille jne. Edelleen ulosottolainsäädäntö, vaikka sitä kotva sitten uudistettiin, sisältää vielä sellaisia asioita, joissa ei ole sitä harmaata taloutta ja muuta spekulointia otettu huomioon, mitä

viime vuodet ovat tähän maahan tuoneet. Yksi tällainen on tietysti paljon puhuttu, useassa puheenvuorossa esiin tuotu luotollisen sekkitilin väärinkäyttö. Myös ed. Helteen esille tuoma käännetty todistustaakka tietyissä taloudellisissa rikoksissa on erinomaisen tärkeä. Olemme vielä siinä Ruotsi-Suomen aikaisessa järjestelmässä, että voidaan sanoa, että todistustaakka on poikkeuksetta syyttäjällä eikä sen sijaan konnalla, jota ei vaadita todistamaan väitettään.

Opposition edustajat, joille annan tunnustuksen, nimenomaan Suomen keskustankin ryhmälle, eivät ole olleet räikeäpuheisia, koska tietävät, että meissä kaikissa on vika siinä, että meillä lainsäädännössä on aukkoja. Sitä paitsi on myös tietysti ymmärrettävä sekin, että oppositio on ymmärtänyt, että tällä hallituksella on ollut, kun se on nostanut Suomen suosta yhdeksi taloudelliselta asemaltaan aivan keulimmaiseksi maaksi Euroopan unioninkin, saati muun maailman mitassa, kädet täynnä työtä. Olenkin ollut aistivinani opposition puheenvuoroista, että on tunnustettu tosiseikka, että hallituksella on ollut niin paljon tärkeitä tehtäviä, että vaikka näitä asioita tutkitaan, ne ovat odotettavissa lakiesityksinä toivon mukaan viimeistään siltä hallitukselta, joka ensi maalis—huhtikuussa nimetään.

Ed. I t ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkki, samoin kuin ed. Kiljunen aikaisemmin, totesivat, että perustuslakivaliokunnan olisi pitänyt pysyttäytyä vain viimeisessä loppulauselmassa ja juridisesti katsoa, onko menetelty lainvastaisesti vai ei.

Herättää hiukan hämmennystä, kun ajattelee tämän asian luonnetta, millainen se on ollut, olisiko perustuslakivaliokunnan todella pitänyt olla kertomatta se prosessi, joka tässä on tapahtunut, jättää kertomatta oikeudellisin perustein, mitä mieltä se on ollut näistä laiminlyönneistä ja moitittavuudesta, jota asiassa on tapahtunut.

En usko, että kansalaiset olisivat kovin hyvin ymmärtäneet sitä, että asia olisi kuitattu pelkästään sillä. Mielestäni on ollut todella tärkeää, että perustuslakivaliokunta on asian perusteellisesti käsitellyt ja antanut myös arvionsa. Onko se aina oikeudellista, moraalista vai tarkoituksenmukaisuutta, on selvästi katsojan silmässä, mitä se on. Näiden osalta se on aina veteen piirretty viiva, missä se raja menee. Uskon, että on ollut erittäin tärkeätä käydä tämä asia sillä tavalla läpi kuin yksimielinen valiokunnan lausunto osoittaa.

Ed. T u l o n e n : Arvoisa puhemies! Kun olin yksi muistutuksen allekirjoittajista, niin jokunen sana siitä huolimatta, että luulen, että kaikki asiasta on jo sanottu. Silloin aikoinaan aika tarkasti mietin, laitanko nimeäni paperiin, mutta juuri yhdenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden periaate oli se, joka mielestäni tökkäsi asiassa.

Olen kyllä pettynyt siihen, että ed. Arja Alho tavallaan mitätöi yhdenvertaisuuden periaatteen sinänsä ihan perustellussa puheenvuorossaan. Jollain tapaa koin ihan sympatiaa, kun hän korokkeelta puhui, mutta kyllä eri mieltä olen todella siitä, kun hän vaati, että yleisen mielipiteen vaikutuksesta yleensä päätöksentekoon pitäisi eduskunnassa tai jossain muussa instanssissa keskustella. Minusta kansalaisten mielipidettä ei kerta kaikkiaan voi halventaa. Yleinen mielipide on usein kansalaisten mielipide.

Mielestäni juuri se, että perustuslakivaliokunta on ollut täysin yksimielinen päätöksessään, osoittaa, että eduskunta on ottanut asian vakavasti. En voi myöskään ajatella, että juridista oikeutta ja moraalista oikeutta kovin syvästi voi erottaa. Mielestäni perustuslakivaliokunnassa olevat kansanedustajat, niin kuin tässä laitoksessa kaikissa valiokunnissa, ovat tehneet ansiokasta työtä. Koen, että tässä tapauksessa kaikki ei vielä ole käsitelty. Arja Alhon kohdalta kenties on, mutta tiedetään, että Sundqvistin oikeudenkäynti jatkuu. Katsotaan, mihin se sitten johtaa.

Ed. J a n s s o n : Arvoisa puhemies! Viidentoista vuoden jälkeen perustuslakivaliokunnan jäsenenä, kun olen ollut mukana mahdollisesti viidessä kuudessa vastaavanlaisessa tapauksessa, kuten kollega Vähänäkki sanoikin, oppii jokaisesta jotain uutta. Tästä voidaan sanoa, että osa siitä näkyy jo perustuslakiuudistuksessa. Sen lisäksi, että tulevaisuudessa perustuslakivaliokunnan päätös tällaisissa asioissa on lopullinen, toinen uutuus on myös se, että muistutuksen allekirjoittajien vähimmäismäärä nostetaan viidestä kahteenkymmeneen.

Mutta kolmas, joka ei vielä ole mukana — ja suren sitä vähän ja olen puhunut sen edestä silloin tällöin, tähän asti tuloksetta — on sellainen ilmiö, joka näkyy eräissä perustuslaeissa toki, tällainen ministerstyren kielto eli kielto yksittäiselle ministerille tehdä ratkaisua yksittäisessä hallintoasiassa tai vielä vähemmän puuttua sellaiseen. Sellainen kielto on ihan suoraan näkyvissä eräissä perustuslaeissa. Jos sellainen olisi meillä tai siitä olisi edes keskustelua, silloin tämä olisi

vältetty. Joko olisi tehty niin, että kollegio olisi tehnyt päätöksen, mikä totta kai tässä tapauksessa olisi ollut suotavaa, tai sitten viranomainen, joko lautakuntatyyppinen, joka on mukana tällaisessa päätöksenteossa, tai sitten viranomainen muutoksenhakuoikeuksineen ym. ym., jotta oikeusturva myös säilyisi hallintoasioissa. Tämä järjestelmä, mikä meillä nyt on, on perinteinen, vähän vanhanaikainen, ja minä näen tulevaisuuden, jossa ministerstyrestä päästään eroon. Ensin keksitään suomenkielinen nimike sille ja toiseksi kielto otetaan käyttöön.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkin puheenvuoron johdosta, joka toisti ed. Kiljusen lausumia aika paljon: Kun olen hyvin voimakkaasti samaa mieltä kuin perustuslakivaliokunta in corpore on esitystavassa ja asian käsittelytavassa ollut, haluaisin kiinnittää huomiota mielestäni merkittävään näkökohtaan.

Kun oli asian yhteyden mukaan täysin välttämätöntä käydä tämä prosessi läpi, eihän tässä voi mitään muuta kuin käydä se läpi ja jos ei olisi ollut näitä väliarviointeja, niin kuin niitä kutsun, ja olisi ollut vain lopussa, että ei ole katsottava selvästi lainvastaiseksi, niin mitä muuta olisi tullut kysymykseen kuin, että hyvänen aika — tämä nyt on sitaateissa kaikki — on se ollut pöljä, on se ollut roisto, on se ollut vaikka sun mitä? Toisin sanoen itse asiassa ne välilausumat, jotka nyt on perustuslakivaliokunnan lausunnossa, ovat lievennyksiä. Ne ovat koko ajan lievennyksiä, vaikka ne tuntuvatkin juuri päinvastaisilta, sen takia että vaikutelma ilman niitä olisi ollut todella karu, minkä lukija siitä olisi saanut. Hän olisi ihmetellyt, kuinka ei näitten ja näitten jälkeen päädytty lainvastaisuuden lopputoteamukseen. Eli asia voidaan nähdä myös aivan kokonaan toisella tavalla kuin edustajat Kiljunen ja Vähänäkki ovat sen nähneet.

Ed. Uotila: Arvoisa herra puhemies! Uskon, että perustuslakivaliokunta asiaa käsitellessään on ollut samanlaisessa tilanteessa kuin Arsenalin tarkastusvaliokunta oli, kun asiaa käsitteli. Juridisesti aika helposti oli osoitettavissa, että aihetta ei ole siihen eikä tähän, mutta kuitenkin niin tarkastusvaliokunnan jäsenillä kuin varmasti myös perustuslakivaliokunnan jäsenillä oli aito tarve puuttua kokonaisuuteen ja niihin moraalisiin ja periaatteellisiin ongelmiin, mitkä taustalla ovat. Väitän, että se ei ole ollut yleisen mielipiteen kosiskelua, vaan aitoa pyrkimystä viedä asioita eteenpäin.

Muun muassa tarkastusvaliokuntahan teki ehdotuksia, joista yksi on ollut täällä tänään keskeisesti esillä eli toimiohjelautakunnan muodostaminen, jolla on kollektiivinen vastuu. Siitä en ole ollenkaan vakuuttunut, kuinka hyvin se tulee jatkossa toimimaan. Kun VM:ssä nyt sorvataan työjärjestystä toimiohjelautakunnalle ja kun puhutaan asioiden valmistelusta, esittelystä jne., niin varmasti on vielä aika monta kysymystä ratkottavana, että uusi menettelytapa hoitaa moraalisesti ja poliittisesti vastuullisemmalla tavalla tulevia ongelmatapauksia, kun niitä todennäköisesti vielä edessä on näissä sovitteluissa.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! On syytä tukea ministeri Skinnarin ajatuksia siitä, että jo tämän syksyn aikana tulisi eduskuntaan saada ehdotus, jolla ulosottolakia tai tarvittaessa rikoslakia uudistetaan. Tästä syystä on syytä kyllä patistaa oikeusministeriötä, joka usein haluaa tehdä kokonaisuudistuksia eikä ole valmis yksittäisiin muutoksiin.

Olen kyllä sitä mieltä, että velallisen epärehellisyyssäännöstä voitaisiin rikoslaissa aivan hyvin täsmentää siten, että myös systemaattinen miinustilien käyttö tulisi yhdeksi keinoksi. Onhan siellä maininta muun muassa rahojen viennistä ulkomaille. Miksi tällaista vaihtoehtoa sinne ei voisi lisätä, joka johtaisi siihen, että tällainen menettely olisi velallisen epärehellistä toimintaa?

Ed. Kiljunen ei enää ole paikalla, mutta hänelle täytyy kyllä todeta, että tässä käytäntö on ollut äärimmäisen yhdenmukainen. Eduskunnan antamien ohjeitten mukaisesti pääluvun mukainen korvausvastuu aina on ollut kaikilla. Kun entinen ministeri Alho sanoi, että on muitakin tapauksia, niin meillä ainakaan ei ole tullut Vakuusrahastossa ainoatakaan tapausta Sundqvistin tapausta lukuun ottamatta, jossa pääluvun mukaisesta vastuusta olisi luovuttu. Olisi ollut mielenkiintoista kuulla ed. Alholta yksikin esimerkki eikä vain viittaus siihen, että näitä saattaisi kenties olla.

Mitä tulee ihan siihen, että perustuslakivaliokunta on tehnyt myös oikeudellisen arvion, käsitellyt muutakin kuin sen onko syyllistynyt ministerivastuulain mukaiseen toimenpiteeseen, niin mielestäni perustuslakivaliokunta on tehnyt aivan oikein tässä suhteessa. Ei ole rajoituttu pelkästään siihen, onko asetettava valtakunnanoikeudessa syytteeseen. Haluan viitata myös entisen ministerin Paavo Väyrysen tapaukseen, jossa myös tehtiin arviota hänen toiminnastaan. Tältä osin mielestäni on noudatettu aikaisempaa käy-

täntöä. Haluan muistuttaa myös siitä, että valiokunta on ollut yksimielinen tässä. Kaikki poliittiset ryhmät ovat hyväksyneet sen, että tällainen arvio tehdään. Sanon, että myös kansalaiset olisivat olleet hyvin hämmästyneitä, jos toimintaa ylipäätänsä ei olisi arvioitu muuten kuin ministerivastuulain mukaiselta kannalta.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Perustuslakivaliokunnan mietintö on minun mielestäni erittäin hyvä ja on pelkästään positiivista, että se on tarkastellut asiaa kaikilta asian puolilta, niin kuin voidaan sanoa: kaikilta inhimillisen elämän ja toisaalta lainsäädännön, juridiikan, oikeuskysymyksen, tarkoituksenmukaisuuskysymysten kannalta aivan selkeällä tavalla. Siihen on tavattoman helppo paneutua, ja siitä saa hyvin ulos sen, mitä siinä on tarkoitettu.

Mitä tulee tarkastusvaliokuntaan, sillä ei ole mitään merkitystä. Minä en ole missään vaiheessa vielä saanut selville yhtään, mitä se on tehnyt tässä talossa ja Arsenalissa, mutta se on tietysti minun näkemykseni. Todettakoon se jälleen kerran: yhtä tyhjän kanssa.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i : Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä lopuksi korostaa, että valiokunta oli todella kaikissa asioissa täysin yksimielinen ja meillä oli hyvä henki koko ajan tässä työssä.

Samasta asiasta, mitä ed. Sasi peräänkuulutti: Täällä todettiin, että on ollut muitakin ratkaisuja, joissa ei ole noudatettu pääluvun mukaista menettelyä, mutta ei sen paremmin perustuslakivaliokunnassa kuin Vakuusrahaston valtuustossakaan ole meille esitetty yhtäkään toista ratkaisua. Sundqvist on ainoa henkilö, jonka sopimusta on kohtuullistettu tällä tavalla. Se on erikoistapaus.

Kun täällä on osittain kritisoitu sanamuotoja, mitä valiokunnan mietinnössä on esitetty, ne perustuvat aivan yksiselitteisesti valiokunnan käyttämiin asiantuntijoihin ja niihin sanamuotoihin, mitä professoriasiantuntijat ovat sanoneet. Voin vielä sanoa, että sieltä ei varmasti ole kovimpia sanamuotoja edes otettu, vaan yritetty katsoa kultainen keskitie.

Ed. I t ä l ä : Arvoisa puhemies! Ed. Alhon puheessa oli monta kohtaa, joihin voisi puuttua, mutta inhimillisesti täytyy sanoa, että ymmärrän hänen puheenvuoronsa.

Yhteen kohtaan, johon jälkeenpäin moni edustaja puuttui, haluan vielä puuttua itsekin. Se on virkamies Nuutisen asema tässä. Ed. Alho vähätellen hänen merkitystään totesi jotenkin tietyin sanakääntein, että hänen ei olisi kuitenkaan kuulunut esitellä asiaa. Tämä ei ollut se seikka, johon perustuslakivaliokunnan lausunto perustui. Tämä oli yksi kohta, ja tämä lähti jo siitä, että ed. Alho kävi ministerinä ollessaan keskustelua Oikeuskanslerinviraston kansliapäällikön Helmisen kanssa, joka korosti Alholle sitä, että pitää puhua viraston juristivirkamiehen kanssa.

Mutta niin kuin sanoin, kun vuoden on tosiaan löysässä hirressä, sitä vasten hänen puheenvuoronsa inhimillisesti ymmärrän.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Itälä ed. Johannes Koskisen kannattamana ehdottanut, että asia ed. Kankaanniemen ym. kirjelmässä tehdyn, valtioneuvoston entisen jäsenen Arja Alhon virkatoimen lainvastaisuutta koskevan muistutuksen osalta on raukeava.

Ed. Kankaanniemi on ed. Puhjon kannattamana tehnyt seuraavan lausumaehdotuksen: "Eduskunta toteaa perustuslakivaliokunnan yksimielisen kannan, jonka mukaan yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta arvioituna ministeri Alhon toimintaa ei voida pitää yleistä oikeustajua vastaavana eikä hyväksyttävänä, ja edellyttää, että hallitus selvittää kuukauden kuluessa mahdollisuudet entisen pankinjohtaja Ulf Sundqvistin kanssa tehdyn vahingonkorvauksen alentamissopimuksen purkamiseksi tai muuttamiseksi ja ryhtyy käytettävissä olevin keinoin toimenpiteisiin yleistä oikeustajua vastaavan ja hyväksyttävän lopputuloksen aikaansaamiseksi."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Kun muistutuksen osalta muuta ehdotusta ei ole tehty, eduskunta hyväksynee ed. Itälän ehdotuksen ja siis päättää, että asia muistutuksen osalta on raukeava.

Hyväksytään.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Ed. Kankaanniemen lausumaehdotuksen osalta asian käsittely keskeytetään.

Asia on muistutuksen osalta loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys laiksi maatilatalouden tuloverolain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 69/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 23/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys laiksi arvonlisäverolain 79 ja 85 a §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 33/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 24/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä rajoitetaan Yleisradion Oy:n velvollisuutta suorittaa arvonlisäveroa Televisio- ja radiorahastosta saamastaan korvauksesta koskemaan pelkästään televisiomaksujen perusteella maksettavaa korvausta. Tältä osin on huolellisesti selvitetty se, onko kyseessä sellainen rajaus, joka olisi yritystukea, joka on EU-säännösten mukaisesti kiellettyä, mutta huolellisten selvitysten jälkeen on päädytty siihen, että näin ei ole ja esitys voidaan hyväksyä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen esitys Australian kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys 97/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 25/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Hallituksen esitys Israelin kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys 98/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 26/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksy-

mistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Toteaisin, että verosopimuksissa on ongelma se, että nyt niitä on jouduttu kovasti uusimaan sen johdosta, että meillä on uusi osinkojen verojärjestelmä. Nyt eri verosopimuksissa on kovin erilaisia käytäntöjä maakohtaisesti. Voi sanoa, että kyllä se kansalaisten osalta aiheuttaa ongelmia, koska jokaisen maan osalta joudutaan arvioimaan erikseen tilanne osinkojen osalta. Voi sanoa, että Israelin osalta on ollut jonkin verran jopa hankaluuksiakin tämän sopimuksen solmimisen osalta. Täytyy toivoa, että pitkällä tähtäimellä päästäisiin johonkin yhdenmukaiseen järjestelmään, mutta näkymät eivät ole hyvät.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Valtiovarainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Hallituksen esitys laiksi väylämaksulain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 84/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 7/1998 vp

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Hallituksen esitys konttilaiksi sekä turvallisista konteista tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 86/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 8/1998 vp

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä liikennevaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Liikennevaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 1996

Kertomus 3/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 9/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi torstain varsinaiseen täysistuntoon.

9) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 1997

Kertomus 4/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 10/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi torstain varsinaiseen täysistuntoon.

10) Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1995 ovat antaneet aihetta

Kertomus 9/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 27/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

11) Eduskunnan tilintarkastajien kertomus vuodelta 1997

Kertomus 12/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 28/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

12) Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Hallituksen esitys 99/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 9/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomiseen täysistuntoon.

13) Hallituksen esitys kansainvälisessä maantieliikenteessä toimivien ajoneuvojen miehistöjen työstä tehdyn eurooppalaisen sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 100/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 10/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomiseen täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 19.59.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio